

Ech 21 Juny 1850 N° 8
plaatsen in de Bibliotheek
1419

SPECIMEN

MEDICUM INAUGURALE.

SPECIMEN
MEDICUM INAUGURALE
EXHIBENS
Editionem Libri praenotionum Hippocratis,

QUOD,

FAVENTE SUMMO NUMINE,

EX AUCTORITATE

RECTORIS MAGNIFICI

JACOBI HERMANNI PHILIPSE,

JUR. ROM. ET HOD. DOCT., IN FACULTATE JURIDICA PROF. ORD.,

AMPLISSIMAE FACULTATIS MEDICAE DECRETO

Pro Gradu Doctoris,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS

AC PRIVILEGIIS,

IN ACADEMIA GRONINGANA

RITE AC LEGITIME CONSEQUENDIS

PUBLICO ORDINIS EXAMINI OFFERT

GERARDUS POSTHUMUS,

ex pago Zuidhorn Groninganus.

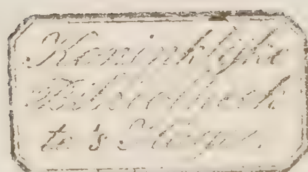
A. D. XV Iunii, MDCCCL, Horâ XII.



GRONINGAE,

APUD H. R. ROELFSEMA, BIBLIOPOLAM.







Typis heredum C. M. van Bolhuis Hoitsema.

MATRI OPTIMAE CARISSIMAE

d. d.

FILIUS.

PROLEGOMENA.

Praenotionum liber, Hippocratis, quod nemo negavit, opus ipsius, per totum sane orbem medicum, omnemque medicarum doctrinarum aetatem fuit celebratissimus. Non pauci ex antiquis eius mentionem fecerunt; laudarunt enim Erotianus, Galenus, Aëtius, Palladius, Paulus. Plures locos e Prognostico in opus suum transtulit Celsus: nonnulli veteres hunc librum sunt interpretati, quos, quoad fieri potest, cognoscere operae pretium est.

Plures suo tempore fuisse huius libri interpretes testatur Galenus in comm., ubi (p. 17. Ed. Kühn.): *τί ποτ᾽ ἐστὶ τὸ θεῖον*, inquit, *οὗ κελεύει ποιεῖσθαι τὴν πρόγνωσιν διαπεφώνηται τοῖς ἐξηγησαμένοις τὸ βιβλίον. ἔνιοι μὲν γὰρ οἴονται διὰ θεῶν τινὰ ὀργὴν γίγνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις νοσήματα κ. τ. λ.*: et paulo post: *μητ᾽ οὖν οἰόμεθα τὴν ἐπιληψίαν θεῖον εἶναι νόσημα, μηδὲ τὸν ἔρωτα· καὶ γὰρ καὶ τοῦτόν τινες ὑπολαμβάνοντες ἀληθῆ μὲν ἔγραψαν ἱστορίαν, ὡς Ἐρασίστρατος ἐφώρασε δι᾽ ἔρωτα τὸν τοῦ βασίλεως ἀῤῥωστοῦντα υἱὸν, θεῖον δ᾽οὐκ ἐδίδαξαν οὔθ᾽ ὑπὸ Ἐρασιστράτου*

καλούμενον, οὔθ' ὑπὸ Ἱπποκράτους, οὔθ' ὑπ' ἄλλου τινὸς ἰατροῦ τὸν ἔρωτα· et pag. 19: ὁ δὲ, inquit, τὸ τῶν κρισίμων γένος ἡμερῶν εἰπὼν εἶναι, θεῖον ἑαυτοῦ τι πάθος ὡμολόγησεν, οὐ μὴν Ἱπποκράτους γε τὴν γνώμην ἔδειξεν. Habemus exemplum interpretationis variae τοῦ θείου Hippocratis in morbis a diversis antiquis in medium prolatae: quae quemadmodum Galeno non placebat, ita saepius a suae aetatis eruditis opinione differebat; quorsum pertinet etiam locus (p. 20), ubi: ὡς μὴ μέμφεσθαί μοι, inquit, παραλιπόντι πολλὰ τῶν τοῖς ἐξηγηταῖς εἰρημένων μοχθηρῶς.

Antiquissimus, cuius nomen ad nos pervenit interpres seu potius adversarius Prognostici, fuit Herophilus: Galenus in comm. (p. 16) sibi visum esse dicit ἐξετάσαι . . . αὖθις ἐπὶ σχολῆς πλείονος ἐν ἑτέρᾳ πραγματείᾳ καὶ διασκέψασθαι περὶ τῶν ὑπὸ Ἡροφίλου πρὸς τὸ προγνωστικὸν Ἱπποκράτους ἀντειρημένων. Nec vero valde placuisse hanc scriptionem Galeno ultro patet ex iis, quae paulo inferius (p. 20) habet: διὸ καὶ τὰ κακῶς ὑπὸ Ἡροφίλου γεγραμμένα πρὸς τὰς Ἱπποκράτους προγνώσεις ἀνεβαλλόμην ἐπισκέψασθαι. Paulo ante vero (p. 14) κατὰ πλεῖστα βαρβαρίζοντας dicit τοὺς περὶ Ἡρόφιλον. Et sane saepius mentionem facit mirae distinctionis Herophili: narrat enim (p. 12) τοὺς περὶ Ἡρόφιλον τὴν πρόγνωσιν τῆς προῤῥήσεως διορίζειν. Quod quomodo factum sit paulo inferius tradit (p. 13), ubi: οἱ δὲ περὶ τὸν Ἡρόφιλον, inquit, ἡγοῦνται τὴν μὲν πρόγνωσιν τὸ βέβαιον ἔχειν, τὴν πρόῤῥησιν δὲ οὐκέτι. Cum quo loco conferri debet initium comm. in Prorrh. I: οὐ μὴν

οὐδὲ τὴν Ἡροφίλου νομοθεσίαν ἀποδεκτέον ἐπιχειροῦντος διωρίσθαι πρόγνωσιν προῤῥήσεως τῷ βεβαίῳ τε καὶ οὐ βεβαίῳ. Itaque, si ex eiusmodi exemplo de ceteris iudicare licet, haud ita magnum damnum intulit interitus huius libri Herophilei: nisi fortasse excipiendum sit, quod simul perierunt varr. lectt., quae textui reficiendo prodesse potuissent.

Eiusdem Herophili commentarii meminit Coel. Aurel., qui p. 536: »Herophilus vero, inquit, libro, quem ad Hippocratis prognosticum scripsit." Fortasse eodem referendus Erotiani locus in voce ἀλυσμὸν, quae e § 4. Prognostici ab illo desumta est; nam ibi: ἀλλ' ὡς εἰκὸς, inquit, ἐπλάνησεν αὐτὸν (i. e. Βακχεῖον) Ἡρόφιλος, συνώνυμον θεὶς τὸ ἀλύειν τῷ πλανᾶσθαι. Haec de Herophilo.

Galeni in Prognosticum commentarios tres integros hodie adhuc possidemus: illis tamen quum ab interpretibus et editoribus non semel iusto maior fides habeatur, non abs re fore credo, si ipsum audiamus Pergamenum de opere suo narrantem. Initio igitur comm. 3, in hunc librum nostrum: δύο, inquit, πραγματείας ἔχετε (πρὸς ὑμᾶς γὰρ λέγω τοῦτο τοὺς ἑταίρους, ὅσοι κατηναγκάσατέ με μὴ προῃρημένον ἐξηγήσεις γράψαι τῶν Ἱπποκράτους συγγραμμάτων), ἐν αἷς ἅπαντα περί τε κρισίμων ἡμερῶν εἴρηται καὶ κρίσεων. ἴστε δὲ ὅτι καὶ αὐτὰς οὐκ ἐκδοθησομένας, ἀλλ' ὥσπερ ὑμῖν μόνοις ἐσομένας ἔγραψα. συνέβη δ'ἐκπεσεῖν αὐτὰς καὶ παρὰ πολλοῖς εἶναι, καθάπερ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν ἡμῖν γεγραμμένων. ὅθεν οὐδ' ἐξηγεῖσθαι προῃρούμην ἐν ὑπομνήμασιν οὐδὲν τῶν Ἱπποκράτους βιβλίων. ὅσα γὰρ εἰς τὴν τέχνην χρήσιμα παρ' αὐτοῦ μαθεῖν ἔδει, γέγραπταί μοι κατὰ πολλὰς πρα-

γματείας ἅμα ταῖς οἰκείαις ἐξηγήσεσιν. ἐπεὶ δ'ἔνιαι τῶν λέξεων ἀσαφέστερον εἰρημέναι μοχθηρᾶς ἐξηγήσεως ἔτυχον, ὡς ἀρέσκειν ὑμῖν μηδένα τῶν γραψάντων ὑπομνήματα, βέλτιον δὲ αὐτῶν στοχάζεσθαι τῆς Ἱπποκράτους γνώμης ἐδόκουν ὑμῖν ἐγὼ, διὰ τοῦτό με καὶ διὰ γραμμάτων ἠξιώσατε παρασχεῖν ὑμῖν, ἅπερ ἐν ταῖς διὰ λόγων συνουσίαις ἠκούσατε. τοῦτ' αὐτὸ κἀγὼ προεῖπον ὑμῖν, ὡς ἀναγκαῖον ἔσται τὰς ἐξηγήσεις ἀνωμάλους ἔσεσθαι, ἤτοι μὴ πάσας ὁμοίως ἐξηγουμένου μου τὰς λέξεις, ἀλλὰ τελεώτερον μὲν, ὑπὲρ ὧν οὐδαμόθι τῶν ἐμῶν πραγματειῶν ἐμνημόνευσα· διὰ κεφαλαίων δὲ περὶ ὧν ἤδη τελέως ἐν ἐκείναις διῆλθον, ἵνα μὴ πολλάκις ὑπὲρ τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἀναγκαζώμεθα γράφειν. Locus longior, qui vero lectu perutilis est, ut noscamus Galeni operam in libro nostro exponendo positam: et cum quo conferenda sunt verba supra adlata, ubi dicit se postea velle ἐπὶ σχολῆς πλείονος agere de iis, quae minus recte Herophilus in Prognostico reprehenderat. Nimirum Galenus potius levem opellam commentariis suis tribuit, quam accurate et sedato animo Hippocratis verba perpendit.

Verum nefas profecto h. l. silentio transire quae habet cap. 6, libri περὶ τῶν ἰδίων βιβλίων. In quo seqq. legimus: οὔτ' ἄλλο τι τῶν ὑπ' ἐμοῦ δοθέντων φίλοις ἤλπισα πολλοὺς ἕξειν, οὔτε τὰ τῶν Ἱπποκρατείων συγγραμμάτων ἐξηγητικά· τὴν ἀρχὴν γὰρ αὐτῶν οὐδὲν γυμνάζων ἐγράφην εἰς αὐτά ποθ' ὑπομνήματα, καθάπερ ἐποίησα τῆς ἰατρικῆς θεωρίας ἁπάσης καθ' ἕκαστον μέρος ἐμαυτῷ παρασκευάσας, αἷς ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν ἰατρικὴν τέχνην ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένα περιέχεται, διδασκαλίαν ἔχοντα σαφῆ τε ἅμα καὶ παντοίως ἐξειργασμένην· ἰδίᾳ μὲν γὰρ περὶ κρισίμων ἡμερῶν ἔγραψα κατὰ τὴν Ἱπποκρά-

τους γνώμην, ἰδίᾳ δὲ περὶ κρίσεων, ἰδίᾳ δὲ περὶ δυσπνοίας· ἑκάστου τε τῶν ἄλλων· ὅλην δὲ τὴν θεραπευτικὴν μέθοδον ὡσαύτως ἐν τέσσαρσι καὶ δέκα βιβλίοις ἐποιησάμην. ἅπαντα [τὰ] θεραπευτικὰ καὶ πρὸς αὐτοῖς ταύτην [ἅτε] κατὰ τὴν ἐκείνου γνώμην· ἐξηγήσεις δὲ καθ' ἑκάστην αὐτοῦ λέξιν ἤδη πολλοῖς τῶν πρὸ ἐμοῦ γεγραμμένας οὐ φαύλως εἶναι [supple ἰδὼν], εἴ τι μοι μὴ καλῶς ἐδόκουν εἰρηκέναι, περιττὸν ἡγούμην ἐλέγχειν· ἐνεδειξάμην δὲ τοῦτο δι' ὧν πρώην ἔδωκα τοῖς παρακαλέσασι· σπανιάκις ἐν αὐτοῖς εἰπών τι πρὸς τοὺς ἐξηγουμένους αὐτά. τὴν ἀρχὴν γὰρ οὐδ' εἶχον αὐτῶν ἐν Ῥώμῃ τὰ ὑπομνήματα, πάντων ὧν ἐκεκτήμην βιβλίων ἐν Ἀσίᾳ μεινάντων· εἴπου τοίνυν ἐμεμνήμην ὑπό τινος αὐτῶν πάνυ τι μοχθηρῶς εἰρημένον, ὡς μεγάλως βλάπτεσθαι περὶ τὰ τῆς τέχνης ἔργα τοὺς πιστεύσαντας αὐτοῖς, ἐπεσημηνάμην τοῦτο· τὰ δ' ἄλλα πάντα κατὰ τὴν ἐμαυτοῦ γνώμην εἶπον, ἄνευ τοῦ μνημονεῦσαι τῶν ἄλλως ἐξηγουμένων.

Patet ex hisce quam parum instructus ad explanationes suas conscribendas delatus sit Galenus. Puto autem lectorem iam fidem mihi habiturum esse affirmanti non nisi cautissime Galeni ἐξηγήσεις hodie nobis esse adhibendas, de quibus quid sentiam in medium proferam confidentius, postquam quid ipse de se profiteatur audivimus.

Galenus plurimis locis textum Hippocratis contulit cum suae aetatis apographis: itaque causam cur non recipiamus lectiones vere praestantiores, quas hîc illîc describit, causam video nullam. Fit interdum ut ipse deteriorem non solum ab aliis traditam sequatur, sed vel de suo illatam cupiat: itaque criticam facultatem in Galeno omnino desidero, nec nisi prudenter eius de textu ipso monitis obsequendum est. In ipsarum rerum explanatione profecto non

negligendus est, quum saepius, utpote medicus eruditus, his egregiam lucem adferat: sed tamen hic etiam cavendum ne nimis confidenter eius vestigiis insistamus; nam ipso auctore teste non tantam quantam adhibere potuisset curam commentariis impendit: tum vero plura e sua sententia diiudicat, non ex Hippocratis mente, licet in commentario (p. 17) dicat: *οὐ γὰρ ἁπλῶς πρόκειται λέγειν ἐν ταῖς ἐξηγήσεσίν ὅ τι περ ἂν ἡμῖν ἀληθὲς εἶναι δοκῇ, ἀλλὰ τὸ κατὰ τὴν τοῦ συγγραφέως γνώμην, κἂν ψευδὲς ᾖ*, cuius egregii praecepti non semper ipse memor fuisse videtur. Praeterea ad Prognosticum Coacas praenotiones non contulit, quod quantum faciat ad huius scripti intelligentiam mox patebit, cum eius argumentum percurremus, ut de rerum inter se nexu constet.

Res praeterea notatu dignissima haec est: quem hodie ad Galeni commentarios adscriptum habemus, Hippocratis textus non ubivis eandem refert lectionem, quam Pergamenus sub oculos habuit. Pessime autem cum isto contextu actum est a Chartierio, qui e cod. Med. Foësii in primis multa in textum invexit, de quibus ne per somnium quidem cogitasse videtur auctor (*).

Haec de Galeno. Verbulo moneo de scholiis in Prognosticum a Dietzio editis. —

Sunt ista scholia Stephani philosophi talia, qualia ex illa aetate exspectaveris. Galenum legit, saepissimeque huius commentorios describit, subinde res eiusmodi addit, quibus facile careamus. Quomodo Galenum legerit, exemplo

(*) Videatur de hac re Diarium Ianus inscriptum, Vol. II, fasc. 1, p. 1—15.

ostendam. — Hic nempe initio commentarii: *ἐδέησε δὲ*, inquit, *αὐτῷ τοῦ προοιμίου κατὰ τοῦτο τὸ σύγγραμμα, καίτοί γε οὐ πάνυ τι προοιμίοις χρωμένῳ, διά τινας ὡς εἰκὸς ἰατροὺς τῶν κατ᾽ αὐτὸν, οἷοι καὶ νῦν εἰσι τῶν μεθοδικοὺς ἑαυτοὺς ὀνομαζόντων, ἰατροῦ μὲν ἔργον εἶναι φάσκοντες ἤ τοι φυλάττειν τὴν οὖσαν ὑγείαν, ὡς ἐπὶ τῶν ὑγιαινόντων, ἢ ἀναλαμβάνειν τὴν διεφθαρμένην, ὡς ἐπὶ τῶν νοσούντων· μάντεως δὲ τὸ προλέγειν τὸ γενησόμενον.* Ne haec Galeni quidem observatio acumine se commendat, sed potius huius garrulitati est tribuenda. Verum ecce vide quam belle Stephanus ille ista in suum librum transtulerit! *Ἄξιον*, inquit, *ἀπορίας ὅτι πῶς ὁ Ἱπποκράτης μὴ εἰωθὼς ἐν τοῖς οἰκείοις συγγράμμασι προοιμιάζεσθαι, νῦν προοιμίῳ κέχρηται. καὶ λέγομεν ὅτι διὰ τοὺς μεθοδικοὺς τῷ προοιμίῳ ἠναγκάσθη χρήσασθαι, ἵνα ἀποδείξῃ ἀναγκαίαν τὴν πρόγνωσιν. ἐκεῖνοι γὰρ πάντη ἀνῄρουν τὴν πρόγνωσιν, λέγοντες μηδὲν ὅλως λυσιτελοῦσαν τῷ ἰατρῷ. ἔφασκον γὰρ ὅτι ἰατροῦ ἐπιστήμονός ἐστι τὸ τὴν ὑγείαν φυλάττειν καὶ τὸ τὴν διαφθαρεῖσαν ὑγείαν ἀνακαλέσασθαι. τὸ δὲ προγινώσκειν μάντεώς ἐστιν, ἢ προφητῶν τινων. ὁ οὖν Ἱπποκράτης θέλων ἐλέγξαι τοὺς μεθοδικοὺς καὶ ἀναγκαίαν ἀποδεῖξαι τὴν πρόγνωσιν, τῷ προοιμίῳ ἐχρήσατο.* — Vides quam scite hic Galeni verba in suum usum convertat: scilicet Hippocratem redarguere methodicos! Ex hoc quidem exemplo hominem cognoscimus. Nec tamen editori negligendus est: textum Galeni fere refert, quemadmodum pedetentim hunc in comm. sequitur, sed propter id ipsum quod lectiones subinde firmat, vel additamenta recentiora non habet, diligenter est adhibendus: reliqua quae tradit vix ullius sunt pretii.

Sufficiant haec de interpretibus: iam vero libri argumentum exponamus et simul notemus locos Coacarum praenotionum, qui in illum sunt translati, ut ita de rerum nexu et consecutione constet, et de fonte unde hae sint petitae: quippe haec omnia tum ad universi scripti intelligentiam pleniorem, tum ad iudicium de locis singulis ferendum maximi sunt momenti, quod tamen iudicium pluribus de causis prudenter ferre oportet. Primo nempe certa textus corruptelae indicia habentur; est dein symptomatum denominatio saepe peculiaris, ita ut propriam vocum significationem satis intelligere hodie vix possimus; tandem alia erat gens, alia vivendi ratio et curandi methodus, qua hae observationes natae sunt.

Initio quidem (§ 1) habemus introductionem in totum libellum, qua de *προνοίας* utilitate agit, quam tribus maxime de causis commendat: primum quia medico hominum fiduciam conciliat; tum quia melius curationem instituere poterit, si quis rerum eventus futurus sit praenoverit; tandem quia, si infaustum exitum praenunciaverit, omni culpae suspicione vacabit.

Commendata igitur praevidentia Hippocrates quomodo aegri conditionem in morbis acutis considerare oporteat docere pergit (§ 2), initio facto a signis in facie observandis; qua in re Coacarum praenotionum sententias 212 et 192 maxime secutus est, ita tamen ut rationem, qua medicum signis uti oporteat, exemplo proponat et nos veluti manu ducat ad aegrotantium lectulos. Nempe descripta facie, quae hodie etiam Hippocratica apud artifices audit, praecipit ut hac morbi initio visa in reliqua signa forte ob-

servanda inquiras, e quibus si de aegri conditione iudicare poteris, bene habebit; sin contra non possis, aegrum interrogabis de iis rebus, quae verosimiliter istam faciei mutationem induxerint. Quaeres num vigilaverit homo, an vero diarrhoeam passus sit, an fame exhaustus fuerit; horum enim si quid contigisse fateatur, haud ita grave denunciatur periculum; sin contra neget, mors in propinquo erit. Quod si vero iam longiore tempore aegrotaverit, ad reliqua signa mentem attendere debebis, ad quae describenda iam transit et de oculis exponit § 3. Ac locus quidem iste de signis ex oculis magnam partem refert Coacam 218: verosimiliter librariorum incuria h. l. irrepsere errores, de quibus in adnotatione exposui: adduntur autem nonnulla de palpebris, labris in Coacarum loco non invenienda.

§ 4 de aegrotantium decubitu agit, Coacam 497 secutus; § 5. de dentium strepitu ad ductum Coacae 235, quo loco tamen signum e dentium siccitate occurrit, quod in Prognostico, quale iam habemus omittitur, sed in cod. Med. lectione apud Foës., quae in Galeni Edd. Chartierii et Kühnii invecta est, legitur § 3 his verbis: *καὶ οἱ ὀδόντες πέλιοι γίγνονται* (vid. adnn. ad. § 3.).

§ 6. Signa prognostica ex ulceris in morbo adspectu tradit e Coaca 496; § 7 ea, quae desumuntur e manuum motione: cui quidem loco similem in Coacis reperire mihi non contigit, licet e Coacae 76 initio constet istarum sententiarum auctorem haec symptomata minime neglexisse. Sequitur § 8 locus de respiratione qui cum Coaca 260 consentit, licet in hac plura quam in Prognostico respirationis genera enumerentur. Sunt autem hic certa scripturae

corruptelae indicia, de quibus in adnn. monui. Porro de sudoribus agit § 9 ad ductum Coacarum 572, 573.

§ 10. De hypochondriis agitur, de eorumque adspectu laudabili et minus probando; exprimuntur fere Coacae 279, 282. Hinc § 11 procedit auctor ad tumores duros et dolentes in his partibus Coacam 280, secutus: et § 12 ad tumores molles et doloris expertes, e Coaca 281 sua desumens, utroque vero loco futurum exitum in suppurationem notans, priori etiam resolutionem per sanguinis e naribus eruptionem. Exhibet § 13 prognosin periculi maioris minorisve, et distinctionem inter abscessus, qui facilius vel difficilius in suppurationem transeant, vel sanguinis effluxu solvantur; tum etiam indicat, quinam abscessus, postquam res ad suppurationem devenerit, maius minusve periculum inferant, quae omnia Coacae 281 respondent. § 14 pus ipsum optimae notae describitur, quam descriptionem in Coacis non legimus.

§ 15 de hydropis speciebus e morbis acutis natis sermonem facit, vestigia premens auctoris Coacae 454. Duas autem species discernit, alteram quae ἀπὸ τῶν κενεώνων καὶ τῆς ὀσφύος, alteram, quae a iecinore oriatur. Sequente § 16 corpus aequaliter calidum esse debere affirmat: malum vero signum esse caput et extremitates frigere, calente ventre et lateribus; ad quem locum vide Coacam 492. § 17 corporis gravitatem mali ominis esse docet, peioris etiam, si digiti simul livescant: minoris periculi indicium esse extremitatum colorem nigrum; partes nempe nigras, si quidem morbum ferre videatur aeger, abscessuras esse, quae omnia e Coaca 493 hausta sunt. Genitalia sursum retracta

vehementis doloris notam esse docet § 18 e Coaca 494. Hinc § 19 ad somni rationem pergit e fine Coacae 497 sua transferens.

Pervenit ita ad excreta per alvum, de quibus § 20 sermonem facit, plurima mutuatus e Coacis 601, 609, 611, 631. — De flatu autem et eius emissione, doloribusque hypochondriorum a flatu et faecibus in intestinis § 21 exponit e Coacis 495 et 281 in fine.

Laudandae urinae et eae, quae mali sunt ominis cum variis subsidentibus, nubeculis, cett. describuntur § 22, ubi in primis e Coacis 575, 578, 580, 582, 577 passim nonnulla desumit et in fine perpulchre prognosin ex urinis restringit, illum excipiens casum, quo ipsa vesica morbo aliquo affecta, urinae ut excernantur facit, quae non universi corporis conditionis indicia praebeant, sed ipsius tantum per se; cuius quidem rei in Coacis mentionem factam video nullam.

Iam progreditur ad vomitus descriptionem (§ 23), quam e Coaca 556 mutuatus est: ibi tamen rubri coloris vomitus mortem adferre dicitur, quod signum h. l. silentio transit, nisi librariorum negligentia quaedam interciderint. § 24 habemus sputorum in pulmonis et laterum doloribus descriptionem, gravedinum et sternutationum significationem in iisdem et alius generis morbis: in quibus plurima e Coacis 390, 399, 391 parte media, in librum suum transponit.

Quodsi in harum partium morbis dolor iste non sedetur, neque naturae ad iudicium perficiendum moliminibus, neque curatione, rem in abscessum conversum iri scien-

dum esse docet § 25. Tum vero maximum periculum inferre abscessus, qui in pus convertuntur, sputo adhuc bilioso, praesertim si septimo morbi die ita pus excerni coeperit: hoc nempe si contingat, nisi bona signa superveniant, aegrum ante decimum quartum diem mortem esse obiturum. Itaque bona signa § 26, mala vero § 27 enumerat. Sunt autem omnia ista descripta e Coacis 394, 392, 393. Ceteri abscessus variis (quod § 28 docet) diebus rumpuntur. Eorum autem initium fieri coniicias oportet e tempore, quo primum febris vel rigor prehenderit, vel pro dolore lateris gravitatis sensus obortus fuerit, itaque ab illo die ad supra dictos usque numerabis, ut eruptionis futurae tempus computes. Ad haec quidem conferenda est pars media Coacae 402. — § 29 tradit diagnosin lateris, in quo abscessus sedem habeat, ubi alterutrum latus hic occupet, e Coaca 428. — § 30 vero notas describit, quibus eos, quibus intro pus ortum sit, dignoscas. — § 31 symptomata, quibus abscessus tum citius, tum tardius rupturos distinguas. — § denique 32 prognosin refert fausti et infausti morbi eventus post ipsam abscessuum eruptionem. Omnia autem ista e Coaca 402 in praenotionum librum Hippocratis sunt traducta.

De abscessibus ad aures et partes inferiores e Coaca 395 exponit § 33 et § 34 e Coaca 396 de abscessibus ad crura in morbis pulmonum cum inflammatione coniunctis. Dein subiungit prognosin ex aegrorum aetate in iis, quibus e pulmonum morbis pus intro ortum sit; qualem locum in Coacis frustra quaesivi. — § 35 sermo est de dolorum partium inferiorum ad superiores metastasi, quo loco Coacam

108 μεταφράζει. — Fit inde transitus ad vesicae inflammationis descriptionem, secundum Coacam 471.

Quae iam sequuntur non habentur in Coacis. Traditur series dierum criticorum in febribus continuis continentibus. In qua diiudicanda in primis tenendum censeo, quod Hippocrates adiungit: οὐ δύναται δὲ ὅλῃσι ἡμέρῃσι οὐδὲν τούτων ἀριθμέεσθαι ἀτρεκέως· οὐδὲ γὰρ ὁ ἐνιαυτός τε καὶ οἱ μῆνες ὅλῃσι ἡμέρῃσι πεφύκασι ἀριθμέεσθαι. Nimirum non ex hypothesi aliqua, sed ex rerum observatione sola rem duxit Hippocrates. Enarrantur dies critici § 37 et 38: in huius autem fine monet initio facilius dignosci futurum faustum infaustumve eventum in iis, in quibus cito finietur morbus, difficilius contra in iis, in quibus tardius; quia in his minus a se diversa sunt principia sive in salutem, sive in mortem exiturus est morbus.

§ 39 refert Coacam 160. Describitur vehemens dolor capitis cum febre continua, item variae iudicii formae, quas exspectare liceat; — § 40 auris dolor intensus cum valida febre continua e Coaca 189; — § 41 agit de variis anginae speciebus, diversoque in speciebus singulis periculo, e Coacis 363, 364, 365, 367. Quo loco rursum miror Coacam 366, eximiam referentem praesensionem in prognosticum non esse receptam: miror etiam § 42 de gurgulionis inflammatione praecepta therapeutica tradi, cum ceterum liber totus circa prognosin versatur: nec vero diffiteor hac de causa locum leviter mihi suspectum esse, paululumque magis, quia in Coacis praenotionibus qui huic similis sit non legitur. — § 43 infertur sententia e Coaca 146 translata, quam ego certe potius in fine § 38 exspectaveram, quam hoc loco: pertinet enim ad fidem die-

bus signisque criticis adhibendam, ita ut eo, quem indicavi, loco, prae illo, quem hodie occupat, aptius inseri mihi videatur.

§ 44 sermo est de febribus diutius sine periculo protractis et in abscessum vel quartanas exeuntibus: sunt haec fere e Coaca 143 desumta. — § 45 et 46 traduntur signa futurum vomitum biliosum, sanguinisve eruptionem prope absentem praenunciantia: quales loci in Coacis hodie non inveniuntur. — § 47 describuntur futurarum in pueris convulsionum signa, cett., quae omnia fere e Coaca 109 hausta sunt.

Exhibet tandem § 48 libri perorationem quamdam sententiarum gravitate profecto excellentem, qua auctor signorum inter se collatorum vires recte computandas esse monet, et animum attendendum esse ad morborum epidemiorum decursum et anni tempestatis constitutionem; quod si recte feceris, signis illis magnam adhibendam esse fidem docet, quippe quae in quavis regione vera esse deprehenduntur, et ad unumquemque morbum adhiberi possunt, qui diebus illis, quos indicavit, iudicetur.

Ecce! libri argumentum percucurrimus et Coacarum praenotionum locos, unde longe maior Prognostici pars desumta est, notavimus. Ad quae omnia si recte animum attendas, quomodo de hoc scripto eiusque auctore statuendum sit, quodammodo dubius haeres. Sunt enim et introductio et quae primo introitu obviam veniunt de signis in facie et multi alii loci, et libri peroratio ita expressa, ut summi ingenii virum medendique arte praestantissimum non agnoscere nemo harum rerum peritus possit. Quid autem?

descripsitne hunc librum Hippocrates ex aliorum, e decessorum suorum operibus? vix eiusmodi quid a tam praestanti viro exspectare licet.

Suntne etiam illi praeclari Coacarum praenotionum loci ab ipso Divino sene literis mandati? Hoc quidem mihi vero simillimum esse videtur. At vix uni homini etiam ingenii dotibus longe excellentissimo et maxime longaevo tantam experientiae ubertatem tribueris. Haec tamen difficultas tollitur, si statuamus in Asclepiadarum stirpe, e qua natus est Hippocrates traditionem fuisse artis medicae a patre ad filium, licet libri nondum ab iis scripti essent, quo tempore Hippocrates sua opera literis mandaverit. Quomodo factum est, ut multa e Coacis, illaque eiusmodi ut optimo tuo iure ea in hunc librum translata requiras, sint omissa; alia vero ordine diverso, quam ab exordii et finis auctore praestantissimo exspectaveris, in eo collocata? Equidem quin liber antiquissimo iam tempore insigniter sit corruptus minime dubito: quid quod manifesta huius rei *τεκμηρία* in adnotatione subinde indicavi. Haec sane observatio lucem aliquam adfert in iis, quae omissa sunt et merito requiruntur, et in ordine rerum minus apto nobis viso. Itaque ad ipsum librum, qualem exhibeo iam L. B. dimitto.

Textum contuli cum codicibus Scaligerano et Vossiano bibliothecae Lugduno-Batavae, quorum illum in variis lectt. subiectis literis Sc., hunc litera V. indicavi.

῾ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

Προγνωστικόν.

HIPPOCRATIS

Praenotionum liber.

ʽΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

Προγνωστικόν.



α΄. Τὸν ἰητρὸν δοκέει μοι ἄριστον εἶναι πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν· προγιγνώσκων γὰρ καὶ προλέγων παρὰ τοῖσι νοσέουσι τά τε παρεόντα καὶ τὰ προγεγονότα καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, ὁκόσα τε παραλείπουσι οἱ ἀσθενέοντες 1) ἐκδιηγεύμενος, πιστεύοιτ' ἂν μᾶλλον γιγνώσκειν τὰ τῶν νοσεόντων πρήγματα, ὥστε τολμᾷν ἐπιτρέπειν τοὺς ἀνθρώπους σφέας ἑωυτοὺς τῷ ἰητρῷ. Τὴν δὲ θεραπείην ἄριστα ἂν ποιέοιτο, προειδὼς τὰ ἐσόμενα τῶν παθημάτων. Ὑγιέας μὲν γὰρ ποιέειν ἅπαντας τοὺς ἀσθενέοντας, ἀδύνατον· τοῦτο γὰρ καὶ τοῦ προγινώσκειν τὰ μέλλοντα ἀποβήσεσθαι κρέσσον ἂν ἦν· ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσι, οἱ μὲν πρὶν καλέσαι τὸν ἰητρὸν ὑπὸ ἰσχύος τῆς νούσου, οἱ δὲ καὶ ἐσκαλεσάμενοι παραχρῆμα ἐτελεύτησαν, οἱ μὲν ἡμέρην μίαν ζήσαντες, οἱ δὲ ὀλίγῳ πλέονα χρόνον, πρὶν ἢ τὸν ἰητρὸν τῇ τέχνῃ πρὸς ἕκαστον νόσημα ἀνταγωνίσασθαι· γνόντα οὖν χρὴ

---

1) ἐκδιηγεύμενοι V.

HIPPOCRATIS

Praenotionum liber.



I. Operae pretium mihi facturus medicus videtur, si ad providentiam sibi comparandam omne studium adhibeat. Dum namque praesenserit et praedixerit apud aegrotos tum praesentia, tum praeterita, tum futura, quaeque aegri omittunt exposuerit, res utique aegrotantium magis agnoscere credetur, adeo ut maiore cum fiducia sese homines medico committere audeant. Curandi vero rationem optime molietur, si futuras affectiones praenoverit. Neque enim fieri potest, ut omnes aegroti sanitatem assequantur. Hoc nempe longe praestantius foret quam futurorum consecutionem praenoscere. Quandoquidem vero quidam vi morbi intereunt prius quam medicum accersant, quidam etiam vocato medico confestim, partim quidem unum diem, partim etiam paulo diutius vitam trahentes mortui sunt, priusquam medicus arte sua singulis morbis viriliter se opponere possit, talium affectionum naturam, quantum scili-

1) τῶν παθέων τῶν τοιούτων τὰς φύσιας, ὁκόσον ὑπὲρ τὴν δύναμιν εἰσὶ τῶν σωμάτων, ἅμα δὲ καὶ εἴ τι θεῖον ἔνεστι ἐν τῇσι νούσοισι καὶ τούτου τὴν πρόνοιαν ἐκμανθάνειν. Οὕτω γὰρ 2) ἂν θαυμάζοιτό τε δικαίως καὶ ἰητρὸς ἀγαθὸς ἂν εἴη· καὶ γὰρ οὓς οἷόν τε 3) περιγίνεσθαι, τούτους ἔτι μᾶλλον δύναιτ' ἂν ὀρθῶς διαφυλάσσειν, ἐκ πλείονος χρόνου προβουλευόμενος πρὸς ἕκαστα, καὶ τοὺς ἀποθανουμένους τε καὶ σωθησομένους προγιγνώσκων τε καὶ προαγορεύων ἀναίτιος ἂν εἴη.

β'. Σκέπτεσθαι δὲ χρὴ ὧδε ἐν τοῖσι ὀξέσι νοσήμασι· πρῶτον μὲν τὸ πρόσωπον τοῦ νοσέοντος, εἰ ὁμοῖόν ἐστι τοῖσι τῶν ὑγιαινόντων, μάλιστα δὲ εἰ 4) αὐτὸ ἑωυτῷ. Οὕτω γὰρ ἂν εἴη ἄριστον, τὸ δ' ἐναντιώτατον τοῦ ὁμοίου, δεινότατον. Εἴη δ' ἂν τὸ τοιόνδε· ῥὶς ὀξεῖα, ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, κρόταφοι ξυμπεπτωκότες, ὦτα ψυχρὰ καὶ ξυνεσταλμένα, καὶ οἱ λοβοὶ τῶν ὤτων ἀπεστραμμένοι, καὶ τὸ δέρμα τὸ περὶ τὸ μέτωπον σκληρόν τε καὶ περιτεταμένον καὶ καρφαλέον ἐόν· καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου χλωρόν τε ἢ καὶ μέλαν ἐὸν, καὶ πέλιον. Ἢν μὲν οὖν ἐν ἀρχῇ τῆς νούσου τὸ πρόσωπον τοιοῦτον ᾖ, καὶ μήπω οἷόν τε ᾖ τοῖσι ἄλλοισι σημείοισι 5) ξυντεκμαίρεσθαι, ἐπανερέσθαι χρὴ, μὴ ἠγρύπνησε ὥνθρωπος, ἢ τὰ τῆς κοιλίης ἐξυγρασμένα ᾖ ἰσχυρῶς, ἢ λιμῶδές τι ἔχῃ αὐτόν· κἢν μέν τι τούτων ὁμολογέῃ, ἧσσον νομίζειν δεινὸν εἶναι· κρίνεται δὲ τὰ τοιαῦτα ἐν ἡμέρῃ τε καὶ νυκτὶ, ἢν διὰ ταύτας τὰς προφάσιας τὸ πρόσωπον τοιοῦτον ᾖ. Ἢν δὲ μηδὲν τούτων φῇ εἶναι, μηδὲ ἐν τῷ χρόνῳ τῷ προειρημένῳ καταστῇ, εἰδέναι χρὴ ἐγγὺς ἐόντα τοῦ

---

1) τῶν τοιουτέων παθέων Sc. V.
2) ἂν om. Sc. 3) περιγενήσεσθαι Sc. V.
4) αὐτὸ ἑωυτῷ Sc. 5) τεκμαίρεσθαι Sc. V.

cet vires corporis superent, cognovisse, simulque et si quid divini in morbis inest, huius quoque providentiam ediscere oportet. Hac enim ratione merito sibi admirationem et boni medici existimationem conciliaverit. Qui namque morbo superiores esse possunt, eos utique longe rectius conservaverit, ex longo antea intervallo ad singula consilium dirigens, tum etiam morituros, tum evasuros ubi praenoverit et praedixerit, extra culpam positus erit.

II. In morbis autem acutis hoc modo res considerare oportet: inprimis aegroti facies, sitne bene valentium, praecipueque sui ipsius similis. Ita enim optima existimanda, quae vero ab eo plurimum recedit gravissimum periculum portendit. Qualis fuerit nasus acutus, oculi concavi, collapsa tempora, aures frigidae et contractae, imisque suis fibris inversae, cutis circa frontem dura, intenta et resiccata, et totius faciei color ex viridi pallescens, aut etiam niger, vel lividus. Itaque si per initia morbi eiusmodi facies fuerit, neque adhuc ex reliquis signis coniicere potueris, interrogare convenit, num aeger vigilaverit, aut alvus admodum liquida fuerit, aut eum inedia aliqua oppresserit. Quod si quid horum fateatur, minus formidandum esse existimandum. Diiudicantur autem ista die ac nocte, si ex his causis eiusmodi facies fuerit. At si nihil horum praecessisse dixerit, neque intra dictum tempus ad pristinum statum redierit, in propinquo mortem esse sciendum est. Si vero vetustiore iam morbo, quam triduo, aut quatriduo, talis facies exstiterit, inquirenda ea sunt de quibus antea praecepi, et reliqua signa

θανάτου. Ἢν δὲ καὶ παλαιοτέρου ἐόντος τοῦ νοσήματος ἢ τριταίου, ἢ τεταρταίου, τὸ πρόσωπον τοιοῦτον ᾖ, περὶ τούτων ἐπανερέσθαι, περὶ ὧν καὶ πρότερον ἐκέλευσα, καὶ τὰ ἄλλα σημεῖα σκέπτεσθαι, τά τε ἐν τῷ ξύμπαντι προσώπῳ, τά τε ἐν τῷ σώματι, καὶ τὰ ἐν τοῖσι ὀφθαλμοῖσι.

γ΄. Ἢν γὰρ τὴν αὐγὴν φεύγωσι, 1) ἢ δακρύωσι ἀπροαιρέτως, 2) ἢ διαστρέφωνται, ἢ θάτερος θατέρου ἐλάσσων γίγνηται, ἢ τὰ λευκὰ ἐρυθρὰ ἴσχωσι, ἢ πέλια, ἢ μέλανα φλέβια ἐν αὐτοῖσι ἔχωσι ἢ λῆμαι ἐοῦσαι φαίνωνται περὶ τὰς ὄψιας, ἢ καὶ ἐναιωρεύμενοι, ἢ ἐξίσχοντες, ἢ ἔγκοιλοι ἰσχυρῶς 3) γενόμενοι, ἢ αἱ ὄψιες αὐχμῶσαι καὶ ἀλαμπεῖς ἱστάμεναι, ἢ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου ἠλλοιωμένον ᾖ, ταῦτα πάντα κακὰ νομίζειν καὶ ὀλέθρια εἶναι. Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσι ὕπνοισι· ἢν γάρ τι ὑποφαίνηται τοῦ λευκοῦ, τῶν βλεφάρων ξυμβαλλομένων, μὴ ἐκ διαῤῥοίης ἢ φαρμακοποσίης ἐόντι, ἢ μὴ εἰθισμένῳ οὕτω καθεύδειν, φλαῦρον τὸ σημεῖον καὶ θανατῶδες λίην. Ἢν δὲ 4) ῥικνὸν γένηται, ἢ πέλιον, ἢ ὠχρὸν βλέφαρον, ἢ χεῖλος, ἢ ῥὶς, μετά τινος τῶν ἄλλων σημείων, εἰδέναι χρὴ τοῦτο τὸ σημεῖον θανατῶδες ἐόν· θανατῶδες δὲ καὶ χείλεα ἀπολυόμενα, καὶ κρεμάμενα, καὶ ψυχρὰ καὶ ἔκλευκα γενόμενα.

δ΄. Κεκλιμένον δὲ χρὴ καταλαμβάνεσθαι τὸν νοσέοντα ὑπὸ τοῦ ἰητροῦ ἐπὶ τὸ πλευρὸν τὸ δεξιὸν, ἢ τὸ ἀριστερὸν, καὶ τὰς

---

1) ἢν V. 2) ἢν Sc. 3) γενόμενοι V. Sc.
4) καμπύλον ἢ ῥικνότατον Sc. V.

tum ex universa facie, tum ex corpore, et oculis in considerationem adhibenda.

III. Si namque lucem refugiant, aut illacriment praeter voluntatem, aut pervertantur, aut alter ex iis minor fiat, aut quae in iis alba esse debent rubescant aut livescant aut in iisdem venulae nigricent, aut lippientium oculorum sordes circa eorum aciem appareant, aut etiam assidue mobiles, aut tumidi, aut vehementer cavi fuerint, aut eorum acies squalida et minime lucida et immobilis, aut totius faciei color immutatus, haec omnia mala perniciosaque existimanda. Quinetiam per somnum an ex oculis aliquid subappareat spectare oportet. Ubi namque commissis palpebris ex albo quid subapparet, id si neque alvi profluvium, neque medicamentum purgans expresserit, neque ita dormire consueverit aeger, pravum est indicium et lethale admodum. Quod si corrugetur palpebra, aut livescat, aut pallescat, itemque labrum, aut nasus, cum alio aliquo signo, sciendum est hoc signum lethale esse. Lethale quoque labra resoluta, pendentia, frigida et exalbida esse.

IV. At aegrum a medico in latus dextrum aut sinistrum recumbentem deprehendi oportet, manibusque et cervice ac cruribus paulum reductis, totoque corpore molliter posito. Hic enim fere sani iacentis est habitus. Is

χεῖρας καὶ τὸν τράχηλον καὶ τὰ σκέλεα, ὀλίγον ἐπικεκαμμένα ἔχοντα, καὶ τὸ ξύμπαν σῶμα ὑγρὸν κείμενον· οὕτω γὰρ καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ὑγιαινόντων κατακλίνονται· ἄρισται δὲ εἰσι τῶν κατακλισίων αἱ ὁμοῖαι τῇσι τῶν ὑγιαινόντων. Ὕπτιον δὲ κεῖσθαι καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὸν τράχηλον καὶ τὰ σκέλεα ἐκτεταμένα ἔχοντα, ἧσσον ἀγαθόν. Εἰ δὲ καὶ προπετὴς γένοιτο καὶ καταῤῥέοι ἀπὸ τῆς κλίνης ἐπὶ πόδας, δεινότερόν ἐστι Εἰ δὲ καὶ γυμνοὺς τοὺς πόδας εὑρίσκοιτο ἔχων, μὴ θερμοὺς κάρτα ἐόντας, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα ἀνωμάλως διεῤῥιμμένα καὶ γυμνά, κακόν· ἀλυσμὸν γὰρ σημαίνει. Θανατῶδες δὲ καὶ τὸ κεχηνότα καθεύδειν αἰεὶ, καὶ τὰ σκέλεα ὑπτίου κειμένου ξυγκεκαμμένα εἶναι ἰσχυρῶς καὶ διαπεπλιγμένα. Ἐπὶ γαστέρα δὲ κεῖσθαι, ᾧ μὴ ξυνηθές ἐστι καὶ ὑγιαίνοντι οὕτω κοιμᾶσθαι, παραφροσύνην σημαίνει, ἢ ὀδύνην τινὰ τῶν ἀμφὶ τὴν κοιλίην τόπων. Ἀνακαθίζειν δὲ βούλεσθαι τὸν νοσέοντα, τῆς νούσου ἀκμαζούσης, πονηρὸν μὲν ἐν πᾶσι τοῖσι ὀξέσι νοσήμασι, κάκιστον δὲ ἐν τοῖσι 1) περιπνευμονικοῖσι.

ε΄. Ὀδόντας δὲ πρίειν ἐν πυρετοῖσι, ὁκόσοισι μὴ ξύνηθές ἐστι ἀπὸ παίδων, μανικὸν καὶ θανατῶδες, ἢν δὲ καὶ παραφρονέων τοῦτο ποιέῃ ὀλέθριον γίγνεται κάρτα ἤδη.

ϛ΄. Ἕλκος δὲ ἢν 2) τε καὶ προγεγονὸς τύχῃ ἔχων, ἤν τε καὶ ἐν τῇ νούσῳ 3) γίνηται, καταμανθάνειν δεῖ· ἢν γὰρ μέλλῃ ἀπόλλυσθαι ὤνθρωπος, πρὸ τοῦ θανάτου πελιδνόν τε καὶ ξηρὸν 4) ἔσται, ἢ ὠχρόν τε καὶ ξηρόν.

---

1) πνευμονικοῖσι V. 2) τι Sc. V.
3) γίνηται etiam Sc. et V. 4) ἐστὶν Sc. V.

autem habetur optimus decubitus, qui bene valentium similis est. Supinum vero iacere, manibus, cervice et cruribus porrectis, minus bonum. Quodsi pronus ad pedes de lecto delabatur, magis formidandum. Ubi vero pedes nudos, neque admodum calidos habere comperietur, et manus et cervicem et crura inaequaliter dispersa et nuda, malum: anxietatem enim indicat. Lethale quoque hianti ore assidue dormire, et ubi supinus iacet cruribus valde inflexis et a se invicem dimotis. At in ventrem iacere ei, qui per bonam valetudinem ita dormire minime consuevit, delirium aut partium circa ventrem dolorem aliquem indicat. Aegrum vero residere velle in ipso morbi impetu, pravum quidem in omnibus morbis acutis, et pulmonum inflammatione laborantibus pessimum.

V. In febribus autem dentibus stridere, quibus a puero minime est consuetum, insaniam et mortem significat. Quodsi etiam deliranti id accidat, exitiale admodum iam est.

VI. Ulcus quoque sive ante morbum adfuerit sive in ipso morbo nascatur, nosse oportet. Nam si periturus aeger est, ante mortem lividum et siccum, aut pallidum et siccum erit.

ζʹ. Περὶ δὲ χειρῶν φορῆς τάδε γινώσκω· ὁκόσοισι ἐν πυρετοῖσι ὀξέσι, ἢ ἐν περιπνευμονίῃσι, 1) ἢ ἐν φρενίτισι, 2) ἢ ἐν κεφαλαλγίῃσι, πρὸ τοῦ προσώπου φερομένας καὶ θηρευούσας διὰ κενῆς, καὶ ἀποκαρφολογούσας, καὶ κροκίδας ἀπὸ τῶν ἱματίων ἀποτιλλούσας, καὶ ἀπὸ τοῦ τοίχου ἄχυρα ἀποσπώσας, πάσας εἶναι κακὰς καὶ θανατώδεας.

ηʹ. Πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἐὸν καὶ σμικρὸν πόνον σημαίνει καὶ φλεγμονὴν ἐν τοῖσι ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισι· μέγα δὲ ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου, παραφροσύνην δηλοῖ· ψυχρὸν δὲ ἐκπνεόμενον ἔκ τε τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ στόματος, ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίγνεται. Εὔπνοιαν δὲ χρὴ νομίζειν κάρτα μεγάλην δύναμιν ἔχειν ἐς σωτηρίην ἐν ἅπασι τοῖσι ὀξέσι νοσήμασι, ὁκόσα ξὺν πυρετοῖσι ἐστὶ καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται.

θʹ. Οἱ δὲ ἱδρῶτες ἄριστοι μέν εἰσι ἐν πᾶσι τοῖσι ὀξέσι νοσήμασι, ὁκόσοι 3) ἐν ἡμέρῃσί τε κρισίμοισι γίγνονται καὶ τελείως τὸν πυρετὸν ἀπαλλάσσουσι. Ἀγαθοὶ δὲ καὶ ὁκόσοι διὰ παντὸς τοῦ σώματος 4) γενόμενοι ἀπέδειξαν τὸν ἄνθρωπον εὐπετέστερον φέροντα τὸ νόσημα. Οἳ δ᾽ ἂν μὴ τοιοῦτόν τι ἐξεργάσωνται, οὐ λυσιτελέες. Κάκιστοι δὲ οἱ ψυχροί τε καὶ μοῦνον περὶ τὴν κεφαλήν τε καὶ τὸ πρόσωπον γινόμενοι καὶ τὸν αὐχένα· οὗτοι γάρ ξὺν μὲν ὀξέϊ πυρετῷ θάνατον προσημαίνουσι, ξὺν δὲ πρηϋτέρῳ, μῆκος νούσου.

---

1) ἢ ἐν φρ. etiam Sc. V. 2) καὶ Sc. V.

3) ἂν ἐν Sc. V.

4) Aor. e correctione in cod. uno Littrei, cett. γινόμενοι.

VII. De manuum vero motione ita censeo. In febribus acutis, aut pulmonum inflammationibus, aut phrenitide, aut capitis doloribus, quibus ante faciem feruntur, et aliquid frustra venantur, et festucas colligunt, aut floccos e vestibus evellunt, et ex pariete paleas carpunt, ex his omnibus malum et mortem portendi.

VIII. Spiritus frequens et parvus dolorem et inflammationem in locis septo transverso superioribus indicat. Qui vero magnus inspiratur et ex magno intervallo, delirium. At frigidus ex naribus et ore exspiratus exitialis admodum iam est. Facile autem spirare magnum ad salutem momentum existimandum in omnibus morbis acutis, qui febres sibi coniunctas habent et intra dies quadraginta iudicantur.

IX. Sudores optimi quidem per omnes morbos acutos, qui diebus iudicatoriis contingunt et penitus febre liberant. Boni vero etiam quicumque toto corpore oriuntur et faciunt, ut aeger morbum faciiius ferre videatur. At qui nihil tale efficiunt, minime sunt utiles. Pessimi autem frigidi, quique circa caput tantummodo et faciem et cervicem exoriuntur. Ii namque cum acuta febre mortem, cum mitiore vero morbi longitudinem praenunciant.

ι΄. Ὑποχόνδριον δὲ ἄριστον μὲν ἀνώδυνόν τε ἐὸν καὶ μαλθακὸν καὶ ὁμαλὸν, καὶ ἐπὶ δεξιὰ καὶ ἐπ᾽ ἀριστερά · φλεγμαῖνον δὲ, ἢ ὀδύνην παρέχον, ἢ ἐντεταμένον, ἢ ἀνωμάλως διακείμενον τὰ δεξιὰ πρὸς τὰ ἀριστερὰ, ταῦτα πάντα φυλάσσεσθαι χρή. Εἰ δὲ καὶ σφυγμὸς ἐνείη ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, θόρυβον σημαίνει, ἢ παραφροσύνην · ἀλλὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπικατιδεῖν τῶν τοιούτων · ἢν γὰρ 1) αἱ ὄψιες πυκνὰ κινέωνται, μανῆναι τούτους ἐλπίς.

ια΄. Οἴδημα δὲ ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ σκληρόν τε ἐὸν καὶ ἐπώδυνον, κάκιστον μὲν, εἰ παρ᾽ ἅπαν εἴη τὸ ὑποχόνδριον · εἰ δὲ εἴη ἐν τῷ ἑτέρῳ μέρεϊ, ἀκινδυνότερόν ἐστι ἐν τῷ ἐπ᾽ ἀριστερά. Σημαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα οἰδήματα ἐν ἀρχῇ μὲν θάνατον ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι · ἢν δὲ ὑπερβάλλῃ εἴκοσι ἡμέρας ὅ τε πυρετὸς ἔχων καὶ τὸ οἴδημα μὴ καθιστάμενον, ἐς διαπύησιν τρέπεται. Γίνεται δὲ τούτοισι ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ καὶ αἵματος ῥῆξις ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ κάρτα ὠφελέει · ἀλλ᾽ ἐπανερωτᾷν χρὴ, εἰ τὴν κεφαλὴν ἀλγέουσι, ἢ ἀμβλυωποῦσι · εἰ γάρ τι τοιοῦτον εἴη, ἐνταῦθα ἂν ῥέποι. Μᾶλλον δὲ τοῖσι νεωτέροισι πέντε καὶ τριήκοντα ἐτέων, τὴν τοῦ αἵματος ῥῆξιν προσδέχεσθαι χρή.

ιβ΄. Τὰ δὲ μαλθακὰ τῶν οἰδημάτων καὶ ἀνώδυνα, καὶ τῷ δακτύλῳ ὑπείκοντα χρονιωτέρας τὰς κρίσιας ποιέεται, καὶ ἧσσον ἐκείνων δεινότερά ἐστι. Εἰ δὲ ὑπερβάλλοι ἑξήκοντα ἡμέρας ὅ τε πυρετὸς ἔχων καὶ τὸ οἴδημα μὴ καθιστάμενον, ἔμπυον ἔσεσθαι σημαίνει · καὶ τοῦτο καὶ τὸ ἐν τῇ ἄλλῃ κοιλίῃ κατὰ τωὐτό.

1) καὶ Sc. V.

X. Praecordia optima quidem quae dolore vacant, mollia sunt et aequalia, tum dextra, tum sinistra parte. Incensa vero aut dolentia, aut intenta, aut inaequaliter affecta dextra parte ad sinistram, haec omnia animadvertenda sunt. Quod si etiam pulsus in praecordiis insit, perturbationem aut delirium indicat. Verum etiam eorum oculos intueri oportet. Si namque oculi crebro moveantur, insania exspectanda est.

XI. At tumor in praecordiis durus et dolens pessimus quidem, ubi tota praecordia occuparit; sin vero altera parte sit, minore cum periculo sinistra. Huiusmodi autem tumores circa principia quidem mortem brevi affore indicant. Quod si neque intra vigesimum diem febris quiescat, neque tumor subsidat, ad suppurationem res vertitur. His autem primo circuitu etiam sanguinis e naribus fluxus contingit, valdeque iuvat. Verum eos interrogare oportet, num capite doleant, aut obtusam oculorum aciem sentiant. Quod si quid ex his accidat, eo rem tendere sciendum. In iunioribus tamen neque dum trigesimum quintum annum attingentibus, sanguinis eruptio magis exspectanda est.

XII. Molles autem tumores et doloris expertes digitisque cedentes longiores iudicationes faciunt illisque minus graves sunt. Quod si intra dies sexaginta neque febris cesset, neque tumor subsidat, fore suppurationem hoc loco et reliquo ventre eodem modo significat.

ιγ΄. Ὁκόσα μὲν οὖν ἐπώδυνά τέ ἐστι καὶ σκληρὰ καὶ μεγάλα, σημαίνει κίνδυνον θανάτου ὀλιγοχρόνιον· ὁκόσα δὲ μαλθακά τε καὶ ἀνώδυνα καὶ τῷ δακτύλῳ πιεζεύμενα ὑπείκει, χρονιώτερα ἐκείνων. Τὰς δὲ 1) ἀποστάσιας ἧσσον τὰ ἐν τῇ γαστρὶ οἰδήματα ποιέεται τῶν ἐν τοῖσι ὑποχονδρίοισι· ἥκιστα δὲ τὰ ὑποκάτω τοῦ ὀμφάλου ἐς ἀποπύησιν τρέπεται· αἵματος δὲ ῥῆξιν ἐκ τῶν ἄνω τόπων μάλιστα προσδέχεσθαι. Ἁπάντων δὲ χρὴ τῶν οἰδημάτων τῶν χρονιζόντων περὶ ταῦτα τὰ χωρία ὑποσκέπτεσθαι τὰς 2) ἐκπυήσιας. Τὰ δὲ διαπυήματα ὧδε 3) χρὴ σκέπτεσθαι τὰ ἐντεῦθεν. ὁκόσα μὲν ἔξω τρέπεται, ἄριστά ἐστι μικρά τε ἐόντα καὶ ὡς μάλιστα ἐκκλίνοντα ἔξω καὶ ἐς ὀξὺ ἀποκυρτούμενα· τὰ δὲ μεγάλα τε ἐόντα καὶ πλατέα καὶ ἥκιστα ἐς ὀξὺ ἀποκορυφούμενα, κάκιστα· ὁκόσα δὲ ἔσω ῥήγνυται, ἄριστά ἐστι, ἃ μηδὲν τῷ ἔξω χωρίῳ ἐπικοινωνέει, ἀλλ' ἔστι προσεσταλμένα τε καὶ ἀνώδυνα· καὶ πᾶν τὸ ἔξω χωρίον ὁμόχροον φαίνεται.

ιδ΄. Τὸ δὲ πῦον ἄριστον λευκόν τε εἶναι καὶ ὁμαλὸν καὶ λεῖον καὶ 4) ὡς ἥκιστα δυσῶδες· τὸ δὲ ἐναντιώτατον τούτου κάκιστον.

ιε΄. Οἱ δὲ ὕδρωπες οἱ ἐκ τῶν ὀξέων νοσημάτων πάντες κακοί· οὔτε γὰρ τοῦ πυρὸς ἀπαλλάσσουσι, ἐπώδυνοί τέ εἰσι κάρτα καὶ θανατώδεες. Ἄρχονται δὲ οἱ πλεῖστοι μὲν ἀπὸ τῶν κενεώνων καὶ τῆς ὀσφύος, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ ἥπατος. Ὁκόσοισι μὲν οὖν ἀπὸ τῶν κενεώνων καὶ τῆς ὀσφύος αἱ ἀρχαὶ γίγνονται, οἵ

---

1) ὑποστάσιας Sc. V.
2) ἐμπυήσιας Sc. V.
3) δὴ V.
4) ὡς om. Sc. V.

XIII. Itaque tumores dolentes duri et magni periculum mortis intra paucos dies affore significant. Molles vero et minime dolentes, quique digito pressi cedunt, illis diuturniores esse solent. At ventris tumores minus abscedere nati sunt quam qui in praecordiis oriuntur, minime vero qui infra umbilicum sedem habent in pus vertuntur. Sed ex superioribus locis sanguinis eruptio maxime exspectanda est. Longos vero omnes in his regionibus tumores in suppurationem abituros esse exspectandum est. Suppurationes vero, quae inde proveniunt, hac ratione considerare oportet. Quae quidem foras vertuntur, optimae sunt, ubi parvae sunt et quam maxime foras feruntur et in mucronem attolluntur. Pessimae vero, quae magnae sunt et latae, minimeque in aciem desinunt. At quae intro rumpantur, optimae, ubi nihil cum externa sede communicant, in sese contrahuntur, nullo dolore afficiunt, totaque regio externa unius coloris apparet.

XIV. Pus vero optimum est album, aequale et laeve et quam minimum graveolens, huic autem maxime contrarium pessimum.

XV. Hydropis variae species, quae ex acutis morbis oriuntur, omnes malae. Nam neque febre liberant, vehementesque dolores excitant et lethales sunt. Oriuntur autem fere ex laterum inanitate et lumbis, partimque ex iecore. Quibus igitur ex laterum inanitate, et lumbis initia ducuntur, iis pedes intumescunt, et longa alvi profluvia detinent, quae neque dolores ex laterum inanitate ac lum-

τε πόδες οἰδέουσι καὶ διάῤῥοιαι πολυχρόνιοι ἴσχουσι, οὔτε τὰς ὀδύνας λύουσαι τὰς ἐκ τῶν κενεώνων τε καὶ τῆς ὀσφύος, οὔτε τὴν γαστέρα λαπάσσουσαι· ὁκόσοισι δὲ ἀπὸ τοῦ ἥπατος οἱ ὕδρωπες γίγνονται, 1) βῆξαί τε θυμὸς τούτοισι ἐγγίνεται καὶ οὐδέν τι ἀποπτύουσι ἄξιον λόγου, καὶ οἱ πόδες οἰδέουσι, καὶ ἡ γαστὴρ οὐ διαχωρέει, εἰ μὴ σκληρά τε καὶ πρὸς ἀνάγκην, καὶ περὶ τὴν κοιλίην γίγνεται οἰδήματα τὰ μὲν ἐπὶ δεξιὰ τὰ δὲ ἐπ' ἀριστερὰ ἱστάμενά τε καὶ καταπαυόμενα.

ις'. Κεφαλὴ δὲ 2) καὶ χεῖρες καὶ πόδες ψυχρὰ ἐόντα κακὸν, τῆς τε κοιλίης καὶ τῶν πλευρῶν θερμῶν ἐόντων. Ἄριστον δὲ ὅλον τὸ σῶμα θερμόν τε ἐὸν καὶ μαλθακὸν ὁμαλῶς.

ιζ'. Στρέφεσθαι 3) δὲ χρὴ ῥηϊδίως τὸν ἀλγεῦντα καὶ ἐν τοῖσι μετεωρισμοῖσι ἐλαφρὸν εἶναι· εἰ δὲ βαρὺς ἐὼν φαίνοιτο καὶ τὸ ἄλλο σῶμα καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἐπικινδυνότερον. Εἰ δὲ καὶ πρὸς τῷ βάρεϊ οἱ ὄνυχες καὶ οἱ δάκτυλοι πελιδνοὶ γίνονται, προσδόκιμος ὁ θάνατος παραυτίκα· μελαινόμενοι δὲ παντελῶς οἱ δάκτυλοι καὶ οἱ πόδες ἧσσον ὀλέθριοι τῶν πελιδνῶν εἰσι. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα σημεῖα σκέπτεσθαι χρή· ἢν γὰρ εὐπετέως φέρων φαίνηται τὸ κακὸν, καὶ ἄλλο τι τῶν περιεστικῶν πρὸς τούτοισι τοῖσι σημείοισι ὑποδεικνύῃ, τὸ νόσημα 4) ἐς ἀπόστασιν τραπῆναι ἐλπὶς, ὥστε τὸν μὲν ἄνθρωπον περιγενέσθαι, τὰ δὲ μελανθέντα τοῦ σώματος ἀποπεσεῖν.

ιη'. Ὄρχιες δὲ καὶ αἰδοῖα ἀνεσπασμένα πόνους ἰσχυροὺς σημαίνει καὶ κίνδυνον θανατώδεα.

---

1) Ita etiam Sc. et V.
2) καὶ πόδες καὶ χεῖρες Sc. V.
3) τε Sc. V.
4) ὡς V.

his tollunt, neque ventrem molliorem efficiunt. At quibus a iecore aqua inter cutem ortum ducit, his tussiendi cupiditas inest, sed nihil effatu dignum exspuunt; pedesque intumescunt, ac venter non nisi dura aegreque egerit et circa alvum tumores fiunt, qui partim dextra, partim sinistra parte oriuntur et desinunt aliter alius.

XVI. Caput autem et manus et pedes frigere, ventre et lateribus calentibus, malum denunciat. At corpus totum aequaliter calidum esse ac molle optimum.

XVII. Aegrum quoque facile converti oportet, et cum sese attollit levem esse. Quod si gravis esse videatur, cum reliquo corpore, tum manibus et pedibus, maiore cum periculo est. Praeter gravitatem vero, si ungues et digiti livescant, mors confestim exspectanda est. At omnino nigri tum digiti tum pedes minus quam liventes perniciosi sunt. Sed reliqua quoque signa in considerationem adhibenda. Etenim si facile malum ferre videatur et praeter haec aliud quoddam ex salutaribus signis adfuerit, morbum ad abscessum converti sperandum, ita ut aeger quidem morbo superesse et partes corporis denigratae decidere debeant.

XVIII. Testes autem et pudenda ubi sursum retrahuntur, vehementes dolores et mortis periculum denunciant.

ιθ'. Περὶ δὲ ὕπνων, ὥσπερ κατὰ φύσιν ξύνηθες [1]) ἡμῖν ἐστι, τὴν μὲν ἡμέρην ἐγρηγορέναι χρὴ, τὴν δὲ νύκτα καθεύδειν. Εἰ δὲ εἴη τοῦτο μεταβεβλημένον, κακίον· ἥκιστα δ᾽ ἂν λυπέοιτο, εἰ κοιμῷτο τὸ πρωῒ ἐς τὸ τρίτον μέρος τῆς ἡμέρης· οἱ δὲ ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου ὕπνοι πονηρότεροί εἰσι· κάκιστον δὲ μὴ κοιμᾶσθαι, μήτε τῆς νυκτὸς, μήτε τῆς ἡμέρης· ἢ γὰρ ὑπὸ ὀδύνης τε καὶ πόνων 2) ἀγρυπνοίη ἂν, ἢ παραφροσύνη ἔσται ἀπὸ τούτου τοῦ σημείου.

κ'. Διαχώρημα δέ 3) ἐστι ἄριστον τὸ μαλθακόν τε καὶ ξυνεστηκὸς, καὶ τὴν ὥρην, ἥνπερ καὶ ὑγιαίνοντι ὑπεχώρει, πλῆθος δὲ πρὸς λόγον τῶν ἐσιόντων· τοιαύτης γὰρ ἐούσης τῆς διεξόδου, ἡ κάτω κοιλίη ὑγιαίνοι ἄν. Εἰ δὲ εἴη ὑγρὸν τὸ διαχώρημα ξυμφέρει μήτε τρύζειν, μήτε πυκνόν τι εἶναι καὶ κατ᾽ ὀλίγον ὑποχωρέειν· κοπιῇ γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τῆς ξυνεχέος ἐξαναστάσιος καὶ ἀγρυπνοίη ἄν· εἰ δὲ ἀθρόον πολλάκις διαχωρέει, κίνδυνος λειποθυμῆσαι. Ἀλλὰ χρὴ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν 4) ἐσιόντων ἢ δὶς ἢ τρὶς τῆς ἡμέρης ὑποχωρέειν, τῆς δὲ νυκτὸς ἅπαξ· πλέον δὲ ὑπίτω τὸ πρωῒ, ὥσπερ ξύνηθές ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ. Παχύνεσθαι δὲ χρὴ τὸ διαχώρημα, ἰούσης πρὸς κρίσιν τῆς νούσου. Ὑπόπυῤῥον δὲ ἔστω καὶ μὴ λίην δυσῶδες. Ἐπιτήδειον δὲ καὶ ἕλμινθας στογγύλας διεξιέναι μετὰ τοῦ διαχωρήματος, πρὸς κρίσιν ἰούσης τῆς νούσου. Δεῖ δὲ ἐν παντὶ τῷ νοσήματι λαπαρὴν τὴν κοιλίην εἶναι καὶ εὔογκον. Ὑδαρὲς δὲ κάρτα, ἢ λευκὸν, ἢ χλωρὸν, ἢ ἐρυθρὸν ἰσχυρῶς, ἢ ἀφρῶδες διαχωρέειν, πονηρὰ ταῦτα πάντα. Ἔτι δὲ πονηρὸν καὶ σμικρόν τε ἐὸν, καὶ γλίσχρον, καὶ ὑπόχλωρον, καὶ λεῖον. Τούτων δὲ θανατωδέστερα ἂν εἴη τὰ

---

1) ἐστιν ἡμῖν Sc. V. 2) ἀγρυπνοίη ἂν Sc., ἀγρυπνίη ἂν V.
3) ἄριστόν ἐστι Sc. V. 4) Ita cod. Sc., εἰσιόντων cett.

XIX. Quod ad somni rationem attinet, quemadmodum natura nobis est consuetum, interdiu quidem vigilandum, noctu vero dormiendum. Quod si istud immutatum fuerit, deterius existimandum. At minimum offenditur aeger, si prima luce dormiat ad tertiam diei partem. Qui vero postea somnus contingit, deterior est. Pessimum autem, si neque noctu, neque interdiu dormiat. Nam aut ob dolorem insomnia aderit, aut delirii affuturi haec nota est.

XX. Alvi deiectio optima est, si mollis est et consistat, eoque tempore, quo per sanitatem deiici soleat, copia vero ciborum ingestorum rationi responderit. Talis enim exitus inferiorem alvum bene valere declarat. Sin autem liquida sit alvi egestio, iuvat eam neque stridere, neque crebro et parva quantitate singulis vicibus excerni. Frequens enim desidendi labor aegrum fatigat, eique insomniam adferet. Quodsi affatim et saepe deiicit, periculum est ne animus deficiat. Verum pro ingestorum ciborum copia bis aut ter interdiu et noctu semel deiici debet, plus tamen prima luce subeat pro hominis consuetudine. Crassiorem autem fieri deiectionem oportet, morbo ad iudicationem procedente. Sit etiam subfulva, neque admodum graveolens. Lumbricos quoque rotundos cum alvi excretione prodire morbo in iudicationem tendente expedit. Per totum vero morbum ventrem mollem esse et mediocriter extumescere convenit. At valde aquosum, aut album, aut ex viridi pallidum, aut rubrum admodum, aut spumosum recrementum deiici, haec omnia mala sunt. Praeter haec quoque malum est quod exiguum, glutino-

μέλανα, ἢ λιπαρὰ, ἢ πέλια, ἢ ἰώδεα, ἢ κάκοδμα. Τὰ δὲ ποικίλα, χρονιώτερα μὲν τούτων, ὀλέθρια δὲ οὐδὲν ἧσσον· ἔστι δὲ 1) τὰ τοιαῦτα ξυσματώδεα, καὶ χολώδεα, καὶ αἱματώδεα, καὶ πρασοειδέα, καὶ μέλανα, ποτὲ μὲν ὁμοῦ διεξερχόμενα ἀλλήλοισι, ποτὲ δὲ κατὰ μέρος.

κα'. Φῦσαν δὲ ἄνευ ψόφου μὲν περδήσιος διεξιέναι, ἄριστον· κρέσσον δὲ καὶ ξὺν ψόφῳ διελθεῖν, ἢ αὐτοῦ ἀνειλέεσθαι· καίτοι καὶ οὕτω διελθοῦσα σημαίνει ἢ πονέειν τι τὸν ἄνθρωπον, ἢ παραφρονέειν, ἢν μὴ ἑκὼν ὁ ἄνθρωπος οὕτω τὴν ἄφεσιν τῆς φύσης ποιήσηται. Τοὺς δὲ ἐκ τῶν ὑποχονδρίων πόνους τε καὶ κυρτώματα, ἢν ᾖ νεαρὰ καὶ μὴ ξὺν φλεγμονῇ, λύει βορβορυγμὸς ἐγγενόμενος ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, καὶ μάλιστα μὲν διεξιὼν ξὺν κόπρῳ τε καὶ οὔρῳ καὶ φύσῃ, ἢν δὲ μὴ καὶ αὐτὸς διαπεραιωθεὶς ὠφελέει· ὠφελέει δὲ καὶ ὑποκαταβὰς ἐς τὰ κάτω χωρία.

κβ'. Τὸ δὲ οὖρον ἄριστον μέν ἐστι, ὅταν ᾖ λευκή τε ἡ ὑπόστασις καὶ λείη, καὶ ὁμαλὴ παρὰ πάντα τὸν χρόνον, ἔς τ' ἂν κριθῇ ἡ νοῦσος· σημαίνει γὰρ ἀσφάλειάν τε καὶ νόσημα ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι. Εἰ δὲ διαλείποι καὶ ποτὲ μὲν καθαρὸν οὐρέοιτο, ποτὲ δὲ ὑφίσταται τὸ λευκὸν καὶ λεῖον, χρονιώτερα γίνεται ἡ νοῦσος καὶ ἧσσον ἀσφαλής. Εἰ δὲ εἴη τό τε οὖρον ὑπέρυθρον καὶ ἡ ὑπόστασις αὐτοῦ ὁμοίη καὶ λείη πολυχρονιώτερον μὲν τοῦτο τοῦ πρώτου γίνεται, σωτήριον δὲ κάρτα. Κριμνώδεες δὲ ἐν τοῖσι οὔροισι 2) ὑποστάσιες, πονηραί· τούτων δέ εἰσι κακί-

---

1) πάντα ξ. Sc. V.

2) αἱ ante ὑποστ. h. l. om. etiam Sc. V.

sum, ex viridi subpallidum et laeve existit. His vero magis lethalia sunt nigra, aut pinguia, aut livida, aut aeruginosa, aut foetida. Varia autem his quidem sunt diuturniora, nihilo tamen minus exitialia. Huiusmodi sunt strigmentosa, biliosa, cruenta, porracea et nigra, modo simul inter se mixta, modo per vices prodeuntia.

XXI. Flatum autem sine sonitu crepitus exire optimum. Praestat tamen cum strepitu prodire quam isthic revolvi: licet is, qui eo modo prodit, etiam aegrum aliquo dolore vexari, aut delirare indicet, nisi aeger sua sponte hoc modo flatum emiserit. At praecordiorum dolores et tumores recentes quidem et sine inflammatione murmur solvit circa praecordia exortum, idque potissimum si cum stercore, urina et flatu prodierit, alioqui ubi ipsum per se transmissum fuerit, iuvat, iuvat etiam si ad inferiores sedes descenderit.

XXII. Urina optima est in qua per omne tempus, quoad morbus iudicatus fuerit, subsidet album, laeve et aequale. Securitatem enim brevemque morbum fore significat. Quod si intermittat et interdum quidem pura meiatur, interdum etiam subsideat album et laeve, diuturnior et minus securus morbus evadit. At urina subrubra simileque quod subsidet et laeve, haec longe quidem diuturnior quam prima fit, valde tamen salutaris. Sedimenta autem in urinis crassiores hordei tosti non exacte moliti partes referentia, prava sunt, hisque peiora laminis similia. Alba vero et tenuia valde prava, atque his etiam

ους αἱ 1) πεταλώδεες· αἱ λευκαὶ δὲ καὶ λεπταὶ, κάρτα φλαῦραι· τούτων δ᾽ ἔτι κακίους εἰσὶ αἱ πιτυρώδεες. Νεφέλαι δὲ ἐμφερόμεναι τοῖσι οὔροισι, λευκαὶ μὲν ἀγαθαὶ, μέλαιναι δὲ φλαῦραι. 2) Ἔς τ᾽ ἂν δὲ πυῤῥόν τε ᾖ τὸ οὖρον καὶ λεπτὸν σημαίνει τὸ νόσημα ἄπεπτον εἶναι. Εἰ δὲ καὶ πουλυχρόνιον εἴη τοιοῦτον ἐὸν, κίνδυνος μὴ οὐ δυνήσεται ὥνθρωπος διαρκέσαι, ἔς τ᾽ ἂν πεπανθῇ ἡ νοῦσος. Θανατωδέστερα δὲ τῶν οὔρων τά τε δυσώδεα καὶ ὑδατώδεα καὶ μέλανα καὶ παχέα· ἔστι δὲ τοῖσι μὲν ἀνδράσι καὶ τῇσι γυναιξὶ τὰ μέλανα τῶν οὔρων κάκιστα, τοῖσι δὲ παιδίοισι τὰ ὑδατώδεα. Ὁκόσοι δ᾽ ἂν οὖρα λεπτὰ καὶ ὠμὰ οὐρέωσι πουλὺν χρόνον, ἢν τὰ ἄλλα ὡς περιεσομένοισι σημεῖα ᾖ, τούτοισι ἀπόστασιν δεῖ προσδέχεσθαι ἐς τὰ κάτω τῶν φρενῶν χωρία. Καὶ τὰς λιπαρότητας δὲ τὰς ἄνω ἐφισταμένας ἀραχνοειδέας μέμφεσθαι· ξυντήξιος γὰρ σημεῖα. Σκοπέειν δὲ χρὴ τῶν οὔρων ἐν οἷσι αἱ νεφέλαι, ἤν τε ἄνω, ἤν τε κάτω ἔωσι, καὶ τὰ χρώματα ὁκοῖα ἴσχουσι, καὶ τὰς μὲν κάτω φερομένας ξὺν τοῖσι χρώμασι, οἷσι εἴρηται, ἀγαθὰς εἶναι νομίζειν καὶ ἐπαινέειν, τὰς δὲ ἄνω ξὺν τοῖσι χρώμασι, οἷσι εἴρηται, κακὰς εἶναι καὶ μέμφεσθαι 3) τὰς τοιάσδε. Μὴ ἐξαπατάτω δέ σε, ἢν αὐτή γε ἡ κύστις τι νόσημα ἔχουσα τῶν οὔρων τὰ τοιαῦτα ἀποδιδῷ· οὐ γὰρ τοῦ ὅλου σώματος σημεῖόν ἐστι, ἀλλ᾽ αὐτῆς κατ᾽ ἑωυτήν.

κγ΄. Ἔμετος δὲ ὠφελιμώτατος ὁ φλέγματός τε καὶ χολῆς 4) ξυμμεμιγμένος ὡς μάλιστα· καὶ μὴ παχὺς κάρτα, μηδὲ πολὺς ἐμείσθω· οἱ γὰρ ἀκρητέστεροι κακίους εἰσί. Εἰ δὲ εἴη τὸ ἐμεύμενον πρασοειδὲς, ἢ πέλιον, ἢ μέλαν, ὅ τι ἂν ᾖ τούτων τῶν χρωμάτων, νομίζειν χρὴ πονηρὸν εἶναι. Εἰ δὲ καὶ

1) χολώδεες Sc. V. 2) ἕως δ᾽ ἂν Sc.
3) τὰς τοιάσδε om. Sc. V. 4) συμμεμιγμένων ἐμούμενος Sc. V.

deteriora furfuracea. Nubeculae, quae per urinas feruntur, albae quidem bonae, nigrae vero malae sunt. Quoad autem urina fulva fuerit et tenuis, crudum esse morbum indicat. Quod si diutius talis urina perseveret, periculum est ne non possit aeger sufficere, quoad morbus concoquatur. At exitiosiores sunt urinae foetidae et aquosae et nigrae et crassae. Sunt autem in viris quidem et mulieribus urinae nigrae, in pueris aquosae deterrimae. Quibus urinae tenues et crudae multo tempore redduntur, si reliqua signa salutaria sint, in iis abscessus ad loca infra septum transversum exspectari debet. Quinetiam pinguedines supra innatantes araneorum telas referentes damnare oportet, colliquationem namque significant. In urinis autem, quae nubeculas habent, considerandum venit an superne, an inferne ferantur et quosnam habeant colores. Et quae quidem deorsum feruntur cum dictis coloribus, bonae censendae et commendandae, at quae sursum feruntur cum dictis coloribus, malae et vituperandae. Neque vero tibi imponat vesica quoquo modo affecta, si huiusmodi urinas reddiderit. Non enim totius corporis, sed ipsius per se indicium est.

XXIII. Vomitus perquam est utilis, qui bilem pituitae quam maxime permixtam habet; neque crassus sit admodum neque multus. Qui enim sinceriores, peiores sunt. Si vero quod vomitione reiicitur porrum colore referat, aut lividum aut nigrum fuerit, quisquis horum colorum adfuerit, pravus existimandus est. Quodsi eodem vomitu omnes hi colores reiiciantur, id exitiale est admodum. At

πάντα τὰ χρώματα ὁ ωὐτὸς ἄνθρωπος ἐμέοι, κάρτα ὀλέθριον τοῦτο γίγνεται· τάχιστον δὲ θάνατον σημαίνει τὸ πέλιον τῶν ἐμεσμάτων, εἰ ὄζει δυσῶδες· 1) πᾶσαι γὰρ αἱ ὑπόσαπροι καὶ δυσώδεες ὀδμαὶ κακαὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖσι ἐμεομένοισι.

κδ'. Πτύελον δὲ χρὴ ἐπὶ πᾶσι τοῖσι ἀλγήμασι τοῖσι περὶ τὸν πνεύμονά τε καὶ τὰς πλευρὰς ταχέως τε ἀναπτύεσθαι καὶ εὐπετέως, ξυμμεμιγμένον τε φαίνεσθαι τὸ ξανθὸν ἰσχυρῶς τῷ πτυέλῳ. Εἰ γὰρ πολλῷ ὕστερον μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὀδύνης ἀναπτύοιτο ξανθὸν ἐὸν, ἢ πυῤῥὸν, ἢ πολλὴν βῆχα παρέχον, καὶ μὴ ἰσχυρῶς ξυμμεμιγμένον, κακίον γίγνεται· τό τε γὰρ ξανθὸν ἄκρητον ἐὸν κινδυνῶδες, τὸ δὲ λευκὸν καὶ γλίσχρον καὶ στρογγύλον, ἀλυσιτελές. Κακὸν δὲ καὶ τὸ χλωρόν ἐὸν κάρτα καὶ τὸ ἀφρῶδες. Εἰ δὲ εἴη οὕτως ἄκρητον ὥστε καὶ μέλαν φαίνεσθαι, δεινότερόν 2) ἐστι τοῦτο ἐκείνων. Κακὸν δὲ καὶ ἢν 3) μηδὲν ἀνακαθαίρηται, μηδὲ προΐῃ ὁ πνεύμων, ἀλλὰ πληρὴς ἐὼν ζέῃ ἐν τῷ φάρυγγι. 4) Κορύζας δὲ καὶ πταρμοὺς ἐπὶ πᾶσι τοῖσι περὶ τὸν πνεύμονα νοσήμασι καὶ προγεγονέναι καὶ 5) ἐπιγενέσθαι, κακόν· ἀλλ' ἐν τοῖσι ἄλλοισι νοσήμασι τοῖσι θανατωδεστάτοισι οἱ πταρμοὶ λυσιτελέες. Αἵματι δὲ ξυμμεμιγμένον μὴ πολλῷ πτύελον ξανθὸν ἐν τοῖσι 6) περιπνευμονικοῖσι ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς νούσου πτυόμενον, 7) περιεστικὸν καὶ κάρτα ὠφελέει· ἑβδομαίῳ δὲ ἐόντι ἢ παλαιοτέρῳ ἧσσον ἀσφαλές. Πάντα δὲ τὰ πτύελα πονηρά ἐστι, ὁκόσα ἂν τὴν ὀδύνην μὴ παύῃ· κάκιστα

1) καὶ γὰρ αἱ ὀσμαὶ κακαὶ ἐπὶ κ. τ. λ. Sc. V.
2) ἐστι om. Sc. V. 3) μὴ Sc. V.
4) κορύζαν--πταρμὸν Sc. V. 5) ἐπιγεγονέναι Sc. V.
6) φλεγμονικοῖσι Sc. V.
7) Sc. et V. ad hoc vocabulum adscriptam habent glossam: ἤγουν τοῦ περιέσεσθαι τὸν κάμνοντα σημαντικόν.

lividus vomitus, si graviter olet, celerrimam mortem denunciat: nam omnes subputres et graves odores in omnibus vomitionibus mali.

XXIV. In omnibus pulmonum et laterum doloribus sputum celeriter prompteque exspui convenit, sputoque flavum valde permixtum apparere. Etenim si multo post doloris initium quod flavum est, aut fulvum, aut multam tussim exhibeat, neque valde permixtum exspuatur, deterius est. Flavum quippe, si sincerum fuerit, periculum subesse testatur, album autem et viscidum et rotundum inutile. Malum quoque valde viride, aut pallidum, itemque spumans. At si adeo sincerum fuerit, ut etiam nigrum appareat, id illis deterius est. Malum quoque ubi nil expurgatur, neque ipsum proiicit pulmo, sed propter multitudinem fervet in gutture. In omnibus pulmonis morbis gravedines et sternutationes tum praeire, tum subsequi malum. Verum in ceteris maxime lethalibus morbis sternutamenta utilitate non carent. At in pulmonis inflammationibus, si inter initia morbi sputum excernitur flavum non multo permixtum sanguine, salutare est et confert admodum. Septimo vero die ac tardius non adeo securum. Omnia autem sputa mala sunt, quae dolorem non sedant,

δὲ τὰ μέλανα, ὡς διαγέγραπται. Τὰ δὲ παύοντα τὴν ὀδύνην πάντων 1) ἀμείνω ἀναπτυόμενα.

κε΄. Ὁκόσα δὲ τῶν ἀλγημάτων ἐκ τούτων τῶν χωρίων μὴ παύεται, μήτε πρὸς τὰς τῶν πτυέλων καθάρσιας, μήτε 2) πρὸς τὴν τῆς κοιλίης ἐκκόπρωσιν, μήτε πρὸς τὰς φλεβοτομίας τε καὶ φαρμακείας, καὶ διαίτας, εἰδέναι 3) δεῖ ἐκπυήσοντα. Τῶν δὲ ἐμπυημάτων ὁκόσα μὲν ἔτι χολώδεος ἐόντος τοῦ πτυέλου ἐκπυΐσκεται, ὀλέθρια κάρτα, εἴτε ἐν μέρεϊ τὸ χολῶδες τῷ πύῳ ἀναπτύοιτο, εἴτε ὁμοῦ· μάλιστα δὲ, ἢν ἄρξηται χωρέειν τὸ ἐμπύημα ἀπὸ τούτου τοῦ πτυέλου, ἑβδομαίου ἐόντος τοῦ νοσήματος. Ἐλπὶς δὲ τὸν τὰ τοιαῦτα πτύοντα ἀποθανεῖσθαι τεσσαρεσκαιδεκαταῖον, ἢν μή τι αὐτῷ ἐπιγένηται ἀγαθόν.

κϛ΄. Ἔστι δὲ τὰ μὲν ἀγαθὰ τάδε· εὐπετέως φέρειν τὸ νόσημα, εὔπνοον εἶναι, τῆς ὀδύνης ἀπηλλάχθαι, τό τε πτύελον ῥηϊδίως ἀναβήσσειν, τό τε σῶμα ὁμαλῶς φαίνεσθαι θερμόν τε εἶναι καὶ μαλθακὸν, καὶ δίψαν μὴ ἔχειν, οὖρα δὲ καὶ διαχωρήματα καὶ ὕπνους καὶ ἱδρῶτας, ὡς διαγέγραπται ἕκαστα εἰδέναι ἀγαθὰ ἐόντα, ἐπιγίνεσθαι· οὕτω μὲν γὰρ ἁπάντων τούτων ἐπιγενομένων, οὐκ ἂν ἀποθάνοι ὤνθρωπος· εἰ δὲ τὰ μέν τοι αὐτῶν ἐπιγένοιτο, τὰ δὲ μὴ, οὐ πλείονα χρόνον ζήσας ἢ τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας ἀπόλοιτ' ἂν ὤνθρωπος.

κζ΄. Κακὰ δὲ τὰ ἐναντία τούτων· 4) δυσπετέως φέρειν τὴν νοῦσον, πνεῦμα μέγα καὶ πυκνὸν εἶναι, τὴν ὀδύνην μὴ παύε-

1) ἀμείνω καὶ κρείττονα Sc. V. 2) πρὸς om. Sc. V.
3) διεκπυήσοντα Sc. V. 4) ἤγουν δυσπ. Sc. V.

pessima vero nigra, velut prius scriptum est. At omnium, quae excreantur optima, quae dolorem sedant.

XXV. Horum vero locorum dolores, qui neque per sputorum purgationes, neque faecum alvi deiectionem, neque venae sectionem, aut medicamenta purgantia et victus rationem sedantur, eos ad suppurationem tendere sciendum est. Ex suppurationibus autem admodum exitiales sunt, quae sputo adhuc quidem bilioso existente suppurantur, sive biliosum illud separatim, sive una cum pure exspuatur, idque potissimum, si ab huiusmodi sputo suppuratio procedere coeperit, cum morbus ad septimum diem pervenerit. Qui vero talia spuit, ne decimo quarto die moriatur metus est, nisi quid boni accesserit.

XXVI. At in bonis quidem signis haec numerantur, facile morbum sustinere, bene spirare, dolore levari, sputum sine difficultate reiicere, corpus aequaliter calidum et molle videri, sine siti esse, urinas etiam et alvi recrementa et somnos et sudores, velut descripta sunt singula ut scias esse laudabilia, supervenire. His enim omnibus sic contingentibus, haud quaquam morietur aeger. Quod si ex his nonnulla quidem contingant, alia minime, non ultra decimum quartum diem aeger vitam producet.

XXVII. Mala vero signa sunt, quae illis contraria, morbum aegre sustinere, spirationem magnam et densam esse, dolorem minime sedari, sputum aegre reiicere, vehementem sitim esse, corpus a febre inaequaliter detineri,

σθαι, τὸ πτύελον μόλις ἀναβήσσειν, διψῆν κάρτα, τό τε σῶμα ὑπὸ πυρὸς ἀνωμάλως ἔχεσθαι καὶ τὴν μὲν κοιλίην καὶ τὰς πλευρὰς θερμὰς εἶναι ἰσχυρῶς, τὸ δὲ μέτωπον καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς πόδας ψυχρούς, οὖρα δὲ καὶ διαχωρήματα καὶ ὕπνους, καὶ ἱδρῶτας, ὡς διαγέγραπται ἕκαστα εἰδέναι κακὰ ἐόντα· οὕτω γὰρ εἰ ἐπιγένοιτό τι τῷ πτυέλῳ τούτων, ἀπόλοιτο ἂν ὥνθρωπος, πρὶν ἢ ἐς τὰς τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας ἀφικέσθαι, ἢ ἐναταῖος, ἢ ἑνδεκαταῖος. Οὕτως οὖν ξυμβάλλεσθαι χρὴ, ὡς τοῦ πτυέλου τούτου θανατώδεος ἐόντος μάλα, καὶ οὐ 1) περιάγοντος ἐς τὰς τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας. Τὰ δ᾽ ἐπιγενόμενα κακά τε καὶ ἀγαθὰ ξυλλογιζόμενον ἐκ τούτων χρὴ τὰς προῤῥήσιας προλέγειν· οὕτω γὰρ ἄν τις ἀληθεύοι μάλιστα.

κη΄. Αἱ δὲ ἄλλαι ἐκπυήσιες ῥήγνυνται αἱ πλεῖσται, αἱ μὲν εἰκοσταῖαι, αἱ δὲ τριηκοσταῖαι, αἱ δὲ τεσσαρακοντήμεροι, αἱ δὲ πρὸς τὰς ἑξήκοντα ἡμέρας ἀφικνέονται. Ὑποσκέπτεσθαι δὲ χρὴ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐμπυήματος ἔσεσθαι λογιζόμενον ἀπὸ τῆς ἡμέρης, ᾗ τὸ πρῶτον ὥνθρωπος ἐπύρεξε, ἢ εἴ ποτε αὐτὸν 2) ῥῖγος ἔλαβε, καὶ εἰ φαίη ἀντὶ τῆς ὀδύνης αὐτῷ βάρος γεγενῆσθαι ἐν τῷ τόπῳ, 3) ἐν ᾧ ἤλγεε· ταῦτα γὰρ ἐν 4) ἀρχῇσι γίγνεται τῶν ἐμπυημάτων. Ἐξ οὖν τούτων τῶν χρόνων τὴν ῥῆξιν χρὴ προσδέχεσθαι τῶν ἐμπυημάτων ἔσεσθαι ἐς τοὺς χρόνους τοὺς προειρημένους.

κθ΄. Εἰ δὲ εἴη τὸ ἐμπύημα ἐπὶ θάτερα μοῦνον, στρέφειν τε

---

1) φθάνοντος Sc. V.

2) πρῶτον, quod h. l. vulgo additur, om. etiam Sc. V., cf. Coacae lect. in adn.

3) ἐν om. Sc. V. 4) ἀρχῇ V.

alvum quidem et latera vehementer calere, fronte, manibus et pedibus frigidis, urinas vero et alvi excrementa et somnos et sudores, unaquaeque, qualia descripta sunt, ut mala esse scias, contingere. Si quid enim ex his sputo supervenerit, morietur aeger prius quam ad decimum quartum diem perveniat, aut nono, aut undecimo die. Sic igitur coniicere oportet, quod cum sputum istud valde lethale sit, neque etiam ad decimum quartum diem perducit. Ex his vero tum malorum, tum bonorum subducta ratione praedictiones facere oportet. Sic enim quis potissimum verum assequatur.

XXVIII. Reliquae vero suppurationes magna ex parte rumpuntur, partim quidem vigesimo die, partim etiam trigesimo, quaedam quoque quadragesimo, nonnullae etiam ad sexagesimum diem deveniunt. Suppurationis autem initium fore suspicari licet, ratione habita diei, quo primum aeger febricitaverit, aut etiam primum rigor prehenderit, et quo sibi pro dolore pondus inesse in eo loco, qui dolore affligebatur dixerit. Ista namque circa suppurationum initia fieri solent. Ex hoc igitur tempore suppurationum ruptionem fore intra praedicta tempora exspectandum est.

XXIX. Quod si in altero tantum latere suppuratio fuerit, tum vertere, tum ediscere ad haec convenit, num dolor aliquis alterum latus detineat, si alterum altero calidius fuerit, interrogare num, ubi in latus sanum decu-

καὶ καταμανθάνειν χρὴ ἐπὶ τούτοισι, μή τι ἔχῃ ἄλγημα ἐν τῷ ἑτέρῳ πλευρῷ· καὶ ἢν θερμότερον ᾖ τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου, κατακλινομένου ἐπὶ τὸ ὑγιαῖνον πλευρὸν, ἐρωτᾷν εἴ τι αὐτῷ δοκέει βαρὺ 1)ἐκκρέμασθαι ἐκ τῶν ἄνωθεν. Εἰ γὰρ εἴη τοῦτο, ἐπὶ θάτερόν ἐστι τὸ ἐμπύημα, ἐπὶ ὁκοῖον ἂν πλευρὸν τὸ βάρος ἐγγένηται.

λ΄. Τοὺς δὲ ξύμπαντας ἐμπύους γινώσκειν χρὴ τοισίδε τοῖσι σημείοισι· πρῶτον μὲν εἰ ὁ πυρετὸς οὐκ ἀφίησι, ἀλλὰ τὴν μὲν ἡμέρην λεπτὸς ἴσχει, τὴν δὲ νύκτα πλείων, καὶ ἱδρῶτες πολλοὶ ἐπιγίνονται, βῆξαί τε θυμὸς ἐγγίνεται αὐτοῖσι καὶ ἀποπτύουσι οὐδὲν ἄξιον λόγου καὶ οἱ μὲν ὀφθαλμοὶ ἔγκοιλοι γίνονται, αἱ δὲ γνάθοι ἐρυθήματα ἴσχουσι, καὶ οἱ μὲν ὄνυχες τῶν χειρῶν γρυποῦνται, οἱ δὲ δάκτυλοι θερμαίνονται καὶ μάλιστα οἱ ἄκροι, καὶ ἐν τοῖσι ποσὶ οἰδήματα γίνεται, καὶ σιτίων οὐκ ἐπιθυμέουσι, καὶ 2)φλύκταιναι γίνονται ἀνὰ τὸ σῶμα.

λα΄. Ὁκόσα μὲν οὖν ἐγχρονίζει τῶν ἐμπυημάτων ἔχει τὰ σημεῖα ταῦτα, καὶ πιστεύειν αὐτοῖσι χρὴ κάρτα· ὁκόσα δὲ ὀλιγοχρόνιά ἐστι, σημαίνεσθαι τούτων ἤν τι ἐπιφαίνηται, οἷα καὶ τοῖσι ἐν ἀρχῇσι γινομένοισι, ἅμα δὲ καὶ ἤν τι δυσπνούστερος ᾖ ὁ ἄνθρωπος. Τὰ δὲ ταχύτερον αὐτῶν καὶ βραδύτερον ῥηγνύμενα τοισίδε γινώσκειν χρή· ἢν μὲν ὁ πονος ἐν ἀρχῇσι ξύντονος 3) γένηται, καὶ ἡ δύσπνοια καὶ ἡ βὴξ καὶ ὁ πτυαλισμὸς διατείνῃ ἐς τὰς εἴκοσι ἡμέρας ἔχων προσδέχεσθαι τὴν ῥῆξιν, ἢ καὶ ἔτι πρόσθεν· ἢν δὲ ἡσυχαίτερος ὁ πόνος ᾖ, καὶ τὰ ἄλλα πάντα κατὰ λόγον, τούτοισι προσδέχεσθαι τὴν

---

1) ἀποκρέμασθαι Sc. V. 2) φλυκταῖναι Sc. V.
3) Ita etiam Sc. V. γίνεται vulgo.

buerit, pondus illi desuper impendere videatur. Sic enim altero latere, in quo pondus exstiterit, suppuratio est.

XXX. At purulentos omnes his signis dignoscere oportet. Primum quidem si febris non demittit, verum interdiu levior quidem, noctu vero maior detinet et sudores multi oboriuntur et tussiendi cupiditas illis inest, nihil tamen effatu dignum exspuunt, oculique cavi redduntur, malae ruborem contrahunt et ungues quidem in manibus adunci fiunt, digiti vero maximeque summi incalescunt et in pedibus tumores fiunt, cibos minime appetunt et pustulae toto corpore oriuntur.

XXXI. Diuturnae igitur suppurationes his indicantur signis, quibus multa fides habenda est. Quae vero breve habent spatium dignosces, si quid eorum appareat, quae inter initia fiunt, simulque si quando etiam difficilius spiret aeger. At ex his quae citius aut tardius rumpuntur, sic deprehendere licet. Si quidem dolor inter initia sit vehemens, et spirandi difficultas, ac tussis sputatioque perseverent et ad vigesimum diem extendantur, intra hoc tempus, aut adhuc prius ruptionem exspectato. Quod si mitior dolor fuerit, iisque cetera omnia pro huius ratione respondeant, tardius ruptionem sperato. At ante puris

ῥῆξιν ἐς ὕστερον. Προγίνεσθαι δὲ ἀνάγκη καὶ πόνον καὶ δύσπνοιαν καὶ πτυαλισμὸν πρὸ τῆς τοῦ πύου ῥήξιος.

λβʹ. Περιγίνονται δὲ τούτων μάλιστα μὲν οὓς ἂν ἀφῇ ὁ πυρετὸς αὐθήμερον μετὰ τὴν ῥῆξιν, καὶ σιτίων ταχέως ἐπιθυμέωσι, καὶ δίψης ἀπηλλαγμένοι ἔωσι, καὶ ἡ γαστὴρ σμικρά τε καὶ ξυνεστηκότα ὑποχωρέῃ καὶ τὸ πῦον λευκόν τε καὶ λεῖον καὶ ὁμόχροον ᾖ καὶ φλέγματος ἀπηλλαγμένον καὶ ἄτερ πόνου τε καὶ βῆχος ἰσχυρῆς ἀνακαθαίρηται. Ἄριστα μὲν οὖν οὕτω καὶ τάχιστα ἀπαλλάσσουσι· ἢν δὲ μὴ, οἷσι ἂν ἐγγυτάτω τούτων γίγνηται. Ἀπόλλυνται δὲ, οὓς ἂν ὅ τε πυρετὸς μὴ ἀφῇ, ἢ δοκέων αὐτοὺς ἀφιέναι αὖθις φαίνηται ἀναθερμαινόμενος, καὶ δίψαν μὲν ἔχωσι, σιτίων δὲ μὴ ἐπιθυμέωσι, καὶ ἡ κοιλίη ὑγρὴ ᾖ, καὶ τὸ πῦον χλωρὸν, ἢ πέλιον πτύῃ, ἢ φλεγματῶδες, ἢ ἀφρῶδες· ἢν ταῦτα πάντα γίγνηται, ἀπόλλυνται· ὁκόσοισι δ'ἂν τούτων τὰ μὲν ἐπιγένηται, τὰ δὲ μὴ, οἱ μὲν αὐτῶν ἀπόλλυνται, οἱ δὲ ἐν πολλῷ χρόνῳ περιγίνονται. Ἀλλ' ἐκ πάντων τῶν τεκμηρίων τῶν ἐόντων ἐν τούτοισι σημαίνεσθαι, καὶ τοῖσι ἄλλοισι πᾶσι.

λγʹ. Ὁκόσοισι δὲ ἀποστάσιες γίγνονται ἐκ τῶν περιπνευμονικῶν νοσημάτων παρὰ τὰ ὦτα καὶ ἐκπυέουσι, ἢ ἐς τὰ κάτω χώρια καὶ ἐκσυριγγοῦνται, οὗτοι περιγίγνονται. Ἐπισκέπτεσθαι δὲ χρὴ τὰ τοιαῦτα ὧδε· ἢν ὅ τε πυρετὸς ἴσχῃ καὶ ἡ ὀδύνη μὴ παύηται, καὶ τὸ πτύελον μὴ ἐκχωρέῃ κατὰ λόγον, μηδὲ χολώδεες αἱ τῆς κοιλίης διαχωρήσιες, εὔλυτοι δὲ καὶ ἄκρητοι γίγνοιντο, μηδὲ τὸ οὖρον πουλύ τε κάρτα καὶ πολλὴν ὑπόστασιν ἔχον, ὑπηρετέηται δὲ περιεστικῶς ὑπὸ τῶν λοιπῶν

eruptionem dolorem oboriri et spirandi difficultatem et sputi excretionem necesse est.

XXXII. Supersunt autem ex morbo hi potissimum, quos febris eodem post ruptionem die demisit, quique cibos celeriter expetiverint et siti liberantur, venterque tum exigua tum coacta deiicit et si pus album et laeve eiusdemque coloris fuerit et a pituita liberum, citraque dolorem aut tussim vehementem educatur. Sic quidem optime et celerrime liberantur, sin minus, qui ad ista proxime accedent. Moriuntur vero quos febris non demiserit, aut cum demisisse videatur, iterum accenditur, et siti quidem vexantur, cibos vero non expetiverint et si alvus liquida deiecerit, pusque ex viridi pallidum et lividum, aut pituita permixtum et spumosum exspuerint. Si haec omnia contigerint, moriuntur. At quibus eorum partim quaedam contigerint, partim minime, ex his nonnulli quidem intereunt, quidam etiam ex longo temporis intervallo supersunt. Sed ex omnibus his signis existentibus tum in his, tum in reliquis omnibus coniecturam facito.

XXXIII. Quibus ex morbis pulmonis ad aures abscessus oboriuntur et in pus vertuntur, vel ad inferiores sedes et fistula facta aperiuntur, iis secunda valetudo contingere solet. Ista vero hunc in modum consideranda sunt. Si febris detinet, neque dolor conquiescit, neque sputum debita ratione procedit, neque biliosae sunt alvi egestiones, sed facile solubiles et sincerae, neque urina admodum multa et copiosum habens sedimentum, suffragantur

πάντων, τῶν περιεστικῶν σημείων, τούτοισι χρὴ τὰς τοιαύτας ἀποστάσιας ἐλπίζειν ἔσεσθαι. Γίνονται δὲ αἱ μὲν ἐς τὰ κάτω χωρία, οἷσι ἂν περὶ τὰ ὑποχόνδρια τοῦ φλέγματός τι ἐγγένηται· αἱ δὲ ἄνω οἷσι ἂν τὸ μὲν ὑποχόνδριον λαπαρόν τε καὶ ἀνώδυνον διατελέῃ, δύσπνους δέ τινα χρόνον γενόμενος παύσηται ἄτερ φανερῆς προφάσιος ἄλλης.

λδ΄. Αἱ δὲ ἀποστάσιες αἱ ἐς τὰ σκέλεα ἐν τῇσι περιπνευμονίῃσι τῇσι ἰσχυρῇσί τε καὶ ἐπικινδύνοισι λυσιτελέες μὲν πᾶσαι, ἄρισται δὲ αἱ τοῦ πτυέλου ἐν μεταβολῇ ἐόντος γιγνόμεναι. εἰ γὰρ τὸ οἴδημα καὶ ἡ ὀδύνη γίγνοιτο, τοῦ πτυέλου ἀντὶ ξανθοῦ πυώδεος γιγνομένου καὶ ἐκχωρέοντος ἔξω, οὕτως ἂν ἀσφαλέστατα ὅ τε ἄνθρωπος περιγίνοιτο καὶ ἡ ἀπόστασις ἀνώδυνος τάχιστα ἂν παύσαιτο· εἰ δὲ τὸ πτύελον μὴ ἐκχωρέοι καλῶς, μηδὲ τὸ οὖρον ὑπόστασιν ἀγαθὴν ἔχον φαίνοιτο, κίνδυνος χωλὸν γενέσθαι τὸ ἄρθρον, ἢ πολλὰ πρήγματα παρασχεῖν. Ἢν δὲ ἀφανίζωνται καὶ παλινδρομέωσι αἱ ἀποστάσιες, τοῦ πτυέλου μὴ ἐκχωρέοντος, καὶ τοῦ πυρετοῦ ἔχοντος, δεινόν· κίνδυνος γὰρ μὴ παραφρονήσῃ καὶ ἀποθάνῃ ὥνθρωπος. Τῶν δὲ ἐμπύων τῶν ἐκ τῶν περιπνευμονικῶν νοσημάτων οἱ γεραίτεροι μᾶλλον ἀπόλλυνται· ἐκ δὲ τῶν ἄλλων ἐμπυημάτων οἱ νεώτεροι μᾶλλον ἀποθνήσκουσι.

λε΄. Αἱ δὲ ξὺν πυρετῷ 1) γενόμεναι ὀδύναι περὶ τὴν ὀσφῦν τε καὶ τὰ κάτω χωρία, ἢν τῶν φρενῶν ἅπτωνται, τὰ κάτω ἐκλιποῦσαι, ὀλέθριαι κάρτα. Προσέχειν οὖν δεῖ τὸν νόον τοῖσι ἄλλοισι σημείοισι, ὡς ἤν τι καὶ τῶν ἄλλων σημείων ἐπιφαίνηται

1) Ita etiam V. γινόμεναι fere cett.

vero ad salutem reliqua omnia salutaria signa, in his huiusmodi fore abscessus exspectato. Ac hi oriuntur quidem in locis inferioribus, quibus circa praecordia inflammationis aliquid subest, illi autem in superioribus, quibus praecordia mollia et doloris expertia perseverant, cumque difficultate spirandi aliquamdiu vexatus fuerit, quae citra ullam aliam evidentem occasionem quieverit.

XXXIV. In vehementibus et periculo proximis pulmonum inflammationibus abscessus ad crura omnes sane utiles. Optimi vero qui fiunt sputo mutationem subeunte. Si namque tumor et dolor suboriatur, dum sputum pro flavo in pus vertitur et foras prodit, hoc modo tum securissime aeger superstes futurus est, tum citissime citra dolorem abscessus conquiescet. Quod si neque sputum recte excernatur, neque urina bonam subsidentiam habere videatur, periculum est ne articulo claudicet aeger, aut ei multum negotii exhibeatur. Si vero dispareant abscessus et intro recurrant, sputo non prodeunte et detinente febre, gravis morbi periculum et delirii et mortis aegro imminet. Ex suppuratis vero quos pulmonum morbi concitarunt, fere seniores moriuntur, at ex ceteris suppurationibus, iuniores potius intereunt.

XXXV. At lumborum et inferiorum partium dolores, qui cum febre affligunt, si relictis inferioribus ad septum transversum transeant, exitiales sunt admodum. Ad reliqua igitur signa animum adhibere oportet, quippe si quod malum signum e ceteris apparuerit, omni spe destitutus est

πονηρὸν, ἀνέλπιστος ὁ ἄνθρωπος· ἢν δὲ ἀναΐσσοντος τοῦ νοσήματος ὡς πρὸς τὰς φρένας τὰ ἄλλα σημεῖα μὴ πονηρὰ ἐπιγένηται, ἔμπυον ἔσεσθαι τοῦτον πολλαὶ ἐλπίδες.

λς΄. **Κύστιες** δὲ σκληραί τε καὶ ἐπώδυνοι δειναὶ μὲν παντελῶς καὶ ὀλέθριαι· 1) ὀλεθριώταται δὲ ὁκόσαι ξὺν πυρετῷ ξυνεχέϊ γίγνονται· καὶ γὰρ οἱ ἀπ' αὐτέων τῶν κυστίων πόνοι ἱκανοὶ ἀποκτεῖναι, καὶ αἱ κοιλίαι οὐ διαχωρέουσι ἐπὶ τῶν τοιούτων, εἰ μὴ σκληρά τε καὶ πρὸς ἀνάγκην. Λύει δὲ οὖρον πυῶδες οὐρηθὲν, λευκὴν καὶ λείην ἔχον τὴν ὑπόστασιν· ἢν δὲ μήτε οὖρον ᾖ μηδὲν, μήτε ἐνδιδοίη ὁ πόνος, μήτε ἡ κύστις μαλθάσσοιτο, ὅ τε πυρετὸς ξυνεχὴς ᾖ, ἐν τῇσι πρώτῃσι περιόδοισι τοῦ νοσήματος ἐλπὶς τὸν ἀλγέοντα ἀπολέσθαι. Ὁ δὲ τρόπος οὗτος ἅπτεται μάλιστα τῶν παιδίων τῶν ἑπταετέων, ἐς τ' ἂν πεντεκαιδεκαετέα γένωνται.

λζ΄. Οἱ δὲ πυρετοὶ κρίνονται ἐν τῇσι αὐτῇσι ἡμέρῃσι τὸν ἀριθμὸν, ἐξ ὧν τε περιγίνονται οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐξ ὧν ἀπόλλυνται. Οἵ τε γὰρ εὐηθέστατοι τῶν πυρετῶν καὶ ἐπὶ σημείων ἀσφαλεστάτων βεβῶτες τεταρταῖοι παύονται, ἢ πρόσθεν· οἵ τε δὲ κακοηθέστατοι καὶ ἐπὶ σημείων δεινοτάτων γενόμενοι τεταρταῖοι κτείνουσι, ἢ πρόσθεν. Ἡ μὲν οὖν πρώτη ἔφοδος αὐτῶν οὕτω τελευτᾷ. ἡ δὲ δευτέρη ἐς τὴν ἑβδόμην περιάγεται. ἡ δὲ τρίτη ἐς τὴν ἑνδεκάτην. ἡ δὲ τετάρτη ἐς τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην. ἡ δὲ πέμπτη ἐς τὴν ἑπτακαιδεκάτην. ἡ δὲ ἕκτη ἐς τὴν εἰκοστήν. Αὗται μὲν οὖν ἐκ τῶν ὀξυτάτων νοσημάτων διὰ τεσσάρων ἐς τὰς εἴκοσι ἐκ προσθέσιος τελευτῶσι. Οὐ δύναται δὲ ὅλῃσι

1) ὀλεθριώτεραι Sc. V.

aeger. Sin contra irruente ad septum transversum morbo reliqua signa minime prava se ostenderint, hunc suppuratum fore magna spes est.

XXXVI. At vesicae tum durae, tum dolentes, grave prorsus et exitiale periculum minantur. Maxime autem exitiales, quae cum febre assidua fiunt. Nam et ipsarum vesicarum dolores ad mortem inferendam satis sunt, neque alvi in his excernunt, nisi durum quiddam et coactum. Solvit autem purulente micta urina, album et laeve habens sedimentum. Sin vero urina nulla emittatur, neque dolor sedetur, neque mollior fiat vesica, sed febris sit continua, laborantem intra primos morbi circuitus moriturum exspectandum est. Hoc autem modo potissimum tentantur pueri septimo anno donec circiter ad decimum quintum pervenerint.

XXXVII. Febrium iudicationes iisdem numerantur diebus, quibus et evadunt et moriuntur homines. Nam et mitissimae febres et quae securissimis fulciuntur signis, die quarto aut ante desinunt. Maxime vero malignae et quae cum gravissimis signis fiunt, quarto vel prius interficiunt. Primus itaque earum insultus hoc modo desinit, secundus ad septimum deducitur, tertius ad undecimum, quartus ad decimum quartum, quintus ad decimum septimum, sextus ad vigesimum. Hi igitur circuitus ex acutissimis morbis per quatuor facta accessione ad vigesimum terminantur. Neque vero horum quidquam integris diebus exacte nume-

ἡμέρῃσι οὐδὲν τούτων 1) ἀριθμέεσθαι ἀτρεκέως· οὐδὲ γὰρ ὁ ἐνιαυτός τε καὶ οἱ μῆνες ὅλῃσι ἡμέρῃσι πεφύκασι ἀριθμέεσθαι.

λη΄. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐν τῷ αὐτῷ τρόπῳ 2) καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν πρόσθεσιν ἡ μὲν πρώτη περίοδος τεσσάρων καὶ τριήκοντα ἡμερέων, ἡ δὲ δευτέρη τεσσαράκοντα ἡμερέων, ἡ δὲ τρίτη ἑξήκοντα ἡμερέων. Τούτων δ᾽ ἐν ἀρχῇσί ἐστι χαλεπώτατον διαγινώσκειν τὰ μέλλοντα ἐν πλείστῳ χρόνῳ κρίνεσθαι· ὁμοιόταται γὰρ αἱ ἀρχαί εἰσι αὐτῶν· ἀλλὰ χρὴ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρης ἐνθυμέεσθαι, καὶ καθ᾽ ἑκάστην τετράδα προστιθεμένην σκέπτεσθαι· καὶ οὐ λήσει ὅπῃ τρέψεται τὸ νόσημα. Γίγνεται δὲ ἡ τῶν τεταρταίων κατάστασις ἐκ τοῦ τοιούτου κόσμου. Τὰ δὲ ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ μέλλοντα κρίνεσθαι εὐπετέστερα γινώσκεσθαι· μέγιστα γὰρ τὰ διαφέροντα ἀπ᾽ ἀρχῆς 3) αὐτῶν ἐστί· οἱ μὲν γὰρ περιεσόμενοι εὔπνοοί τε καὶ ἀνώδυνοί εἰσι καὶ κοιμῶνται τὰς νύκτας, τά τε ἄλλα σημεῖα ἔχουσι ἀσφαλέστατα· οἱ δὲ 4) ἀπολούμενοι δύσπνοοι γίνονται, ἀλλοφάσσοντες, ἀγρυπνέοντες, τά τε ἄλλα σημεῖα κάκιστα ἔχοντες. Ὡς οὖν τούτων οὕτω γιγνομένων ξυμβάλλεσθαι χρὴ, κατά τε τὸν χρόνον, κατά τε τὴν πρόσθεσιν ἑκάστην, ἐπὶ τὴν κρίσιν ἰόντων τῶν νοσημάτων. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τῇσι γυναιξὶ αἱ κρίσιες ἐκ τῶν τόκων γίγνονται.

λθ΄. Κεφαλῆς δὲ ὀδύναι ἰσχυραί τε καὶ ξυνεχέες ξὺν πυρετῷ, εἰ μέν τι τῶν θανατωδέων σημείων προσγίγνοιτο, ὀλέθριον κάρτα. εἰ δὲ ἄτερ τῶν τοιούτων σημείων ἡ ὀδύνη ὑπερβάλλοι εἴκοσι

---

1) ἀριθμοῦσθαι Sc. 2) καὶ etiam Sc. addit.
3) τουτέων Sc. V. 4) Sc. οἱ δὲ μέλλοντες ἐκλιπεῖν.

rari potest, cum neque annus etiam neque menses integris diebus numerari soleant.

XXXVIII. Post haec autem eadem ratione et iuxta eandem adiectionem primus circuitus est quatuor et triginta dierum, secundus quadraginta, tertius sexaginta. At inter horum initia perquam difficile eos dignoscere, qui longo temporis spatio iudicari debeant, quod simillima sint eorum principia. Verum a primo die advertere animum oportet et pro singulorum quaternariorum additione considerationem adhibere, nec latebit quonam se vertat morbus. Nam quartanorum circuituum ratio ad hunc se habet modum. Qui vero intra brevissimum temporis spatium iudicationem sunt subituri, facilius dignoscuntur, cum maxime inter se ab initio inde dissideant. Qui enim ex morbo superfuturi sunt, facile spirant, dolore vacant, noctu dormiunt, et reliqua signa habent securissima. At perituri difficultate spirandi vexantur, delirant, vigilant, ceteraque pessima signa habent. His igitur sic se habentibus, de morbis ad iudicationem tendentibus, tum ex tempore, tum ex unaquaque adiectione coniectura facienda est. Ad eandem quoque rationem et mulieribus iudicationes ex partu contingunt.

XXXIX. Capitis dolores vehementes ac continentes cum febre, aliquo quidem e lethalibus signis accedente, admodum exitiales. Quodsi sine eiusmodi signis dolor vigesimum diem superet et febris detineat, sanguinis ex nari-

ἡμέρας, ὅ τε πυρετὸς ἔχοι, ὑποσκέπτεσθαι χρὴ αἵματος ῥῆξιν διὰ ῥινῶν, ἢ ἐκπύησιν, ἢ ἄλλην τινὰ ἀπόστασιν ἐς τὰ κάτω χωρία. Ἐς τ'ἂν δὲ ἡ ὀδύνη ᾖ νεαρὰ, προσδέχεσθαι χρὴ αἵματος ῥῆξιν διὰ ῥινῶν· ἄλλως δὲ ἢν ἡ ὀδύνη περὶ τοὺς κροτάφους 1) τε καὶ τὸ μέτωπον ᾖ. Μᾶλλον δὲ χρὴ προσδέχεσθαι τοῦ μὲν αἵματος τὴν ῥῆξιν τοῖσι νεωτέροισι πέντε καὶ τριήκοντα ἐτέων, τοῖσι δὲ γεραιτέροισι τὴν ἐκπύησιν.

μ'. Ὠτὸς δὲ ὀξεῖα ὀδύνη ξὺν πυρετῷ ξυνεχέϊ τε καὶ ἰσχυρῷ δεινόν· κίνδυνος γὰρ παραφρονῆσαι τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀπολέσαι. Ὡς οὖν τούτου τοῦ τρόπου σφαλεροῦ ἐόντος, ταχέως δεῖ προσέχειν τὸν νόον τοῖσι σημείοισι πᾶσι ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρης. Ἀπόλλυνται δέ οἱ μὲν νεώτεροι τῶν ἀνθρώπων ἑβδομαῖοι καὶ ἔτι θᾶσσον ὑπὸ τούτου τοῦ νοσήματος· οἱ δὲ γεραίτεροι πολλῷ βραδύτερον· οἵ τε γὰρ πυρετοὶ καὶ αἱ παραφροσύναι ἧσσον αὐτοῖσι ἐπιγίγνονται, καὶ τὰ ὦτα διὰ τοῦτο φθάνει ἐκπυΐσκεσθαι· ἀλλὰ ταύτῃσι μὲν τῇσι ἡλικίῃσι ὑποστροφαὶ τοῦ νοσήματος ἐπιγενόμεναι ἀποκτείνουσι τοὺς πλείστους. οἱ δὲ νεώτεροι πρὶν ἐκπυῆσαι τὸ οὖς ἀπόλλυνται. 2) ἐπὴν δὲ ῥυῇ πῦον λευκὸν ἐκ τοῦ ὠτὸς, ἐλπὶς τῷ νεωτέρῳ περιγενέσθαι, ἤν γε καὶ ἄλλο τι αὐτῷ ἐπιγένηται χρηστὸν σημεῖον.

μα'. Φάρυγξ δὲ ἑλκουμένη ξὺν πυρετῷ δεινόν· ἀλλ' ἤν τι καὶ ἄλλο σημεῖον ἐπιγένηται τῶν προκεκριμένων πονηρῶν εἶναι, 3) προλέγειν ὡς ἐν κινδύνῳ ἐόντος τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ δὲ κύναγχαι δεινόταται μέν εἰσι καὶ τάχιστα 4) ἀναιρέουσι, ὁκόσαι μήτε ἐν

1) τε adscribitur etiam in Sc. V.

2) πλὴν ἀλλ' ἤν γε Sc. V.; sed hanc lect. recentioribus deberi puto.

3) προλέγειν δεῖ Sc. V. 4) ἀποκτείνουσι Sc. V.

bus eruptionem, aut suppurationem, aut alium quemdam abscessum ad inferiores sedes suspectare oportet. Verum quoad dolor recens fuerit, eodem modo sanguinis eruptionem exspectare convenit; in primis vero si dolor circa tempora et frontem affuerit. At sanguinis eruptio magis exspectanda venit in his, qui nondum quintum et trigesimum annum attigerunt, in senioribus vero suppuratio.

XL. Auris dolor acutus cum febre continua et vehementi, gravis. Periculum enim delirii et mortis aegro adfert. Cum igitur hic modus sit lubricus, celeriter a primo die ad omnia signa animum adhibere oportet. Moriuntur autem ex hoc morbo iuniores quidem homines septimo die aut etiam citius, senes vero multo tardius. Nam et febres et deliria minus eis suboriuntur, auresque eam ob causam suppuratio praeoccupat. Verum his quidem aetatibus succedentes morbi reversiones plurimos interficiunt, iuniores vero prius quam auris suppuret, intereunt. At pus album si ex aure fluxerit, iuniorem superfuturum spes est, si quidem aliud quoddam ei bonum signum supervenerit.

XLI. Fauces exulceratae cum febre, grave aliquid portendunt. At si aliud quoddam etiam signum adfuerit, ex his quae ante prava esse censuimus, aegrum in periculo versari denunciandum est. Angina gravissima quidem est et celerrime interimit, quae neque in faucibus, neque in

τῇ φάρυγγι μηδὲν ἔκδηλον ποιέουσι, μήτε ἐν τῷ αὐχένι, πλεῖστον δὲ πόνον παρέχουσι καὶ ὀρθόπνοιαν· αὗται γὰρ καὶ αὐθήμερον ἀποπνίγουσι καὶ δευτεραῖαι, καὶ τριταῖαι, καὶ τεταρταῖαι. Ὁκόσαι δὲ τὰ μὲν ἄλλα παραπλησίως πόνον παρέχουσι, 1) ἐπαίρονται δὲ, καὶ ἐρυθήματα ἐν τῇ φάρυγγι ποιέουσι, ὀλέθριαι μὲν κάρτα, χρονιώτεραι δὲ μᾶλλον τῶν πρόσθεν, ἢν τὸ ἐρύθημα μέγα γένηται. Ὁκόσοισι δὲ 2) ξυνεξερευθείη ἡ φάρυγξ καὶ ὁ αὐχὴν, αὗται δὴ χρονιώτεραι, καὶ μάλιστα ἐξ αὐτέων τινὲς περιφεύγουσι, ἢν ὅ τε αὐχὴν καὶ τὸ στῆθος ἐρύθημα ἔχῃ καὶ μὴ παλινδρομέῃ τὸ ἐρυσίπελας ἔσω. Ἢν δὲ μήτε ἐν ἡμέρῃσι κρισίμῃσι ἀφανίζηται τὸ ἐρυσίπελας, μήτε φύματος ξυστραφέντος ἐν τῷ ἔξω χωρίῳ, μήτε πῦον ἀποβήσσῃ, ῥηϊδίως τε καὶ ἀπόνως ἔχειν δοκέῃ, θάνατον σημαίνει, ἢ ὑποστροφὴν τοῦ νοσήματος. Ἀσφαλέστερον δὲ τὸ οἴδημα καὶ τὸ ἐρύθημα ὡς μάλιστα ἔξω τρέπεσθαι· ἢν δὲ ἐς τὸν πνεύμονα τράπηται παράνοιάν τε ποιέει καὶ ἔμπυοι ἐξ αὐτῶν τινὲς ὡς τὰ πολλὰ γίνονται.

μβ'. Οἱ δὲ γαργαρεῶνες ἐπικίνδυνοι καὶ ἀποτάμνεσθαι καὶ 3) ἀποσχάζεσθαι, ἔστ' ἂν ἐρυθροί τε ὦσι καὶ μεγάλοι· καὶ γὰρ φλεγμοναὶ ἐπιγίγνονται τούτοισι καὶ αἱμοῤῥαγίαι· ἀλλὰ χρὴ τὰ τοιαῦτα τοῖσι ἄλλοισι μηχανήμασι πειρῆσθαι κατισχναίνειν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ. Ὁκόταν δὲ ἀποκριθῇ 4) ἤδη πᾶν, ὃ δὴ σταφυλὴν καλέουσι καὶ γένηται τὸ μὲν ἄκρον τοῦ γαργαρεῶνος μεῖζόν τε καὶ περιφερὲς, τὸ δὲ ἀνωτέρω λεπτότερον, ἐν τούτῳ τῷ καίρῳ ἀσφαλὲς διαχειρίζειν. Ἄμεινον δὲ καὶ τὴν κοιλίην ὑποκενώσαντα τῇ χειρουργίῃ χρῆσθαι, ἢν ὅ τε χρόνος ξυγχωρέῃ καὶ μὴ ἀποπνίγηται ὁ ἄνθρωπος.

---

1) ἐπαίρεται Sc. V. 2) ξυνερευθίει Sc. V.
3) ἀποσχίζεσθαι. Sc. V. 4) ἤδη om. Sc. V.

cervice quidquam conspicuum facit, plurimum vero dolorem exhibet et difficultatem spirandi, quae erecta cervice oritur, inducit. Haec enim eodem etiam die et secundo et tertio et quarto strangulat. At quae in reliquis quidem similiter dolorem exhibet, in faucibus vero tumorem ac rubores excitat, admodum quidem exitialis est, priore tamen diuturnior, si ingens rubor fuerit. Haec vero diuturnior, cum non solum fauces, sed cervicem quoque rubor occupat, ex eaque praecipue evadunt, si cervicem et pectus rubor detineat, neque ad interna erysipelas revertatur. Quod si neque diebus iudicatoriis dispareat erysipelas, neque tuberculum ad exteriorem sedem se vertat, neque pus per tussim reiiciat, facileque ac sine dolore habere videatur, mortem indicat, aut morbi reversionem. At securius est tumorem et ruborem ad externa converti. Quod si ad pulmonem se vertat, dementiam excitat et ex his nonnulli suppurati plerumque evadunt.

XLII. Gurgulio, quoad rubor et tumor occupat, non sine periculo resecatur aut pertunditur. Inflammationes enim et sanguinis profluvia ei succedunt. Verum talia ut extenuentur aliis rationibus eo tempore tentanda sunt. Ubi vero id totum, quod *σταφυλὴν* Graeci, hoc est *uvam* nominant iam secretum fuerit et summa gurgulionis pars maior et rotunda, superior autem tenuior exstiterit, per id tempus manum admovere tutum est. Praestat tamen ubi alvum subduxeris manus operam adhibere, si per tempus liceat, neque suffocetur aeger.

μγ΄. Ὁκόσοισι δ᾽ ἂν οἱ πυρετοὶ παύωνται, μήτε σημείων γενομένων λυτηρίων, μήτε ἐν ἡμέρῃσι κρισίμῃσι, ὑποστροφὴν 1) προσδέχεσθαι χρὴ τούτοισι.

μδ΄. Ὅστις δ᾽ ἂν τῶν πυρετῶν μηκύνῃ περιεστικῶς διακειμένου τοῦ ἀνθρώπου, μήτε ὀδύνης ἐχούσης διὰ φλεγμονήν τινα, μήτε διὰ πρόφασιν ἄλλην μηδεμίαν ἐμφανέα, τούτῳ προσδέχεσθαι ἀπόστασιν μετ᾽ οἰδήματός τε καὶ ὀδύνης 2) ἔς τι τῶν ἄρθρων καὶ οὐχ ἧσσον ἔς τι τῶν κάτω. Μᾶλλον δὲ γίγνονται καὶ ἐν ἐλάσσονι χρόνῳ αἱ τοιαῦται ἀποστάσιες τοῖσι νεωτέροισι τριήκοντα ἐτέων. Ὑποσκέπτεσθαι δὲ χρὴ εὐθέως τὰ περὶ τὴν ἀπόστασιν, ἢν εἴκοσι ἡμέρας ὁ πυρετὸς ἔχων ὑπερβάλλῃ. Τοῖσι δὲ 3) γεραιτέροισι ἧσσον γίγνεται, πολυχρονιωτέρου ἐόντος τοῦ πυρετοῦ. Χρὴ δὲ τὴν μὲν τοιαύτην ἀπόστασιν προσδέχεσθαι ξυνεχέος ἐόντος τοῦ πυρετοῦ· ἐς δὲ τεταρταῖον καταστήσεσθαι, ἢν διαλείπῃ τε καὶ καταλαμβάνῃ πεπλανημένον τρόπον, καὶ ταῦτα ποιέων τῷ φθινοπώρῳ προσπελάσῃ. Ὥσπερ δὲ τοῖσι νεωτέροισι τῶν τριηκονταετέων αἱ ἀποστάσιες γίνονται, οὕτως οἱ τεταρταῖοι μᾶλλον τοῖσι τριηκονταετέσι καὶ γεραιτέροισι. Τὰς δὲ ἀποστάσιας εἰδέναι χρὴ τοῦ χειμῶνος μᾶλλον γιγνομένας χρονιώτερόν τε παυομένας, ἧσσόν τε παλινδρομεύσας.

με΄. Ὅστις δ᾽ ἂν ἐν πυρετῷ μὴ θανατώδεϊ φῇ τὴν κεφαλὴν ἀλγέειν, ἢ καὶ ὀρφνῶδές τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι, ἢν καρδιωγμὸς τούτῳ 4) προσγένηται, χολώδης ἔμετος παρέσται· ἢν δὲ καὶ ῥῖγος ἐπιλάβῃ καὶ τὰ κάτω μέρεα τοῦ ὑποχονδρίου

---

1) προσδέχεσθαι ἐλπίς. Sc. V. 2) ἐκ τῶν Sc. V.
3) πρεσβυτέροισι Sc. V. 4) ἐπιλάβῃ Sc.

XLIII. Quibus febres cessant neque apparentibus solutionis signis, neque diebus iudicatoriis, iis morbi reversio exspectanda est.

XLIV. In longa febre, salutariter tamen affecto aegro, si neque ob inflammationem aliquam, neque ob ullam aliam evidentem occasionem dolor detinet, in hoc abscessus cum tumore et dolore ad articulum aliquod exspectandus maximeque in inferioribus locis. Magis tamen et breviore tempore huiusmodi abscessus contingere solent iis, qui trigesimum annum non attigerunt. At statim abscessum exspectare oportet, si ultra vigesimum diem febris detinet. Senioribus autem minus contingit, quum febris in illis diuturnior esse soleat. Huiusmodi autem abscessum exspectare convenit, si febris continua fuerit, in quartanam vero firmari debere, ubi intermiserit et errabundum in modum prehenderit et ita ad auctumnum deducatur. Ut vero abscessus oriuntur in his, qui triginta annis minores sunt, ita quartanae potius annum agentibus trigesimum, aut senioribus. Scire autem convenit abscessus hieme magis contingere et tardius desinere et minus recurrere.

XLV. Si quis in febre non lethali dixerit caput dolere, aut tenebricosum quiddam ante oculos obversari, si oris ventriculi morsus accesserit, biliosa vomitio aderit. Quod si quoque rigor subortus fuerit, et inferiores praecordii

ψυχρὰ ᾖ, καὶ θᾶσσον ἔτι ὁ ἔμετος παρέσται· 1) ἢν δέ τι πίῃ ἢ φάγῃ ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον, κάρτα τοῦτο ταχέως ἐμεῖται. Τούτων δὲ οἷσι ἂν ἄρξηται ὁ πόνος τῇ πρώτῃ ἡμέρῃ γίνεσθαι, τεταρταῖοι πιεζεῦνται 2) μάλιστα καὶ πεμπταῖοι· ἐς δὲ τὴν ἑβδόμην ἀπαλλάσσονται· οἱ μέντοι πλεῦνες αὐτῶν ἄρχονται μὲν πονέεσθαι τριταῖοι, χειμάζονται δὲ μάλιστα πεμπταῖοι, ἀπαλλάσσονται δὲ ἐνναταῖοι, ἢ ἑνδεκαταῖοι· οἳ δ᾽ ἂν ἄρξωνται πεμπταῖοι πονέεσθαι, ἢν καὶ τἆλλα κατὰ λόγον αὐτοῖσι τῶν πρόσθεν γίγνηται, ἐς τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην κρίνεται ἡ νοῦσος· Γίγνεται δὲ ταῦτα τοῖσι μὲν ἀνδράσι καὶ τῇσι γυναιξὶ ἐν τοῖσι τριταίοισι μάλιστα· τοῖσι δὲ νεωτέροισι γίνεται μὲν καὶ ἐν τούτοισι, μᾶλλον δὲ ἐν τοῖσι ξυνεχεστέροισι πυρετοῖσι καὶ ἐν τοῖσι γνησίοισι τριταίοισι.

μϛ'. Οἷσι δ᾽ ἐν τοιουτοτρόπῳ πυρετῷ κεφαλὴν ἀλγέουσι ἀντὶ μὲν τοῦ ὀρφνῶδές τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι 3) ἀμβλυωγμὸς γίνεται, ἢ μαρμαρυγαὶ προφαίνονται, ἀντὶ δὲ τοῦ καρδιώσσειν ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ ἢ ἐπὶ δεξιὰ, ἢ ἐπ᾽ ἀριστερὰ ξυντείνεταί τι, μήτε ξὺν ὀδύνῃ, μήτε ξὺν φλεγμονῇ, αἷμα διὰ τῶν ῥινῶν τούτοισι ῥυῆναι προσδόκιμον ἀντὶ τοῦ ἐμέτου. Μᾶλλον δὲ καὶ ἐνταῦθα τοῖσι νέοισι τοῦ αἵματος τὴν ῥῆξιν προσδέχεσθαι· τοῖσι δὲ 4) τριηκονταετέσι καὶ γεραιτέροισι ἧσσον, ἀλλὰ τοὺς ἐμέτους τούτοισι προσδέχεσθαι.

μζ'. Τοῖσι δὲ παιδίοισι σπασμοὶ γίνονται, ἢν ὁ πυρετὸς ὀξὺς ᾖ, καὶ ἡ γαστὴρ μὴ διαχωρέῃ, καὶ ἀγρυπνέωσί τε καὶ ἐκπλα-

---

1) ἢν δέ τι καὶ πίῃ Sc. V. 2) μᾶλλον Sc. V.
3) ἀμβλυωσμός Sc. V. 4) Ita etiam Sc. V.

partes frigidas habuerit, adhuc citius vomitio aderit. Si vero sub id tempus biberit quidpiam aut ederit, id quam celerrime evomitur. Inter hos autem, quibus primo die dolor coepit, ii quarto et quinto die potissimum affliguntur, at septimo liberantur. Eorum tamen plerique tertio die dolore vexari incipiunt, conflictantur autem maxime quinto, verum nono aut undecimo periculo defunguntur. Qui vero quinto die dolore affligi coeperint, iis si reliqua pro ratione prioribus respondeant, ad decimum quartum diem iudicatur morbus. Ista autem viris quidem et mulieribus in tertianis praecipue contingunt: iunioribus vero cum in iis ipsis, tum etiam magis in febribus perassiduis et legitimis tertianis.

XLVI. At quibus per huiusmodi febrem caput dolet et pro tenebris ante oculos apparentibus visus hebetudo contingit, vibrantesque splendores obversari videntur et pro oris ventriculi morsu in praecordiis dextra aut sinistra parte contentio quaedam neque cum dolore, neque cum inflammatione suboritur, iis pro vomitu sanguinem e naribus profluxurum exspectandum est. Potius tamen et in eo casu in iuvenibus sanguinis fluorem exspectato. Iis vero qui trigesimum annum attingunt et senioribus minus, sed in his vomitiones exspectabis.

XLVII. Pueris convulsiones accidunt, si febris acuta fuerit, venter non deiiciat, si vigilent, perterreantur, plo-

γέωσι, καὶ κλαυθμυρίζωσι, καὶ τὸ χρῶμα μεταβάλλωσι, καὶ χλωρὸν, ἢ πέλιον, ἢ ἐρυθρὸν ἴσχωσι. Γίνεται δὲ ταῦτα ἐξ ἑτοιμοτάτου μὲν τοῖσι παιδίοισι 1) τοῖσι νεωτάτοισι ἐς τὰ ἑπτὰ ἔτεα. τὰ δὲ πρεσβύτερα τῶν παιδίων καὶ οἱ ἄνδρες οὐκ ἔτι ἐν τοῖσι πυρετοῖσι ὑπὸ τῶν σπασμῶν ἁλίσκονται, ἢν μή τι τῶν σημείων προσγένηται τῶν ἰσχυροτάτων τε καὶ κακίστων, οἷά περ ἐν τῇσι φρενίτισι γίγνεται. Τοὺς δ᾽ἀπολουμένους τε καὶ περιεσομένους τῶν παιδίων τε καὶ τῶν ἄλλων τεκμαίρεσθαι τοῖσι ξύμπασι σημείοισι, ὡς ἐφ᾽ ἑκάστοισι ἕκαστα διαγέγραπται.

μη΄. Ταῦτα δὲ λέγω περί τε τῶν ὀξέων νοσημάτων καὶ ὁκόσα ἐκ τούτων γίνεται. Χρὴ δὲ τὸν μέλλοντα ὀρθῶς προγινώσκειν τούς τε περιεσομένους καὶ τοὺς ἀποθανουμένους ὅσοισί τε ἂν μέλλῃ πλέονας ἡμέρας παραμένειν τὸ νόσημα καὶ ὅσοισι ἂν ἐλάσσους, τὰ σημεῖα ἐκμαθόντα πάντα δύνασθαι κρίνειν, λογιζόμενον τὰς δυνάμεις αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας, ὥσπερ διαγέγραπται περί τε τῶν ἄλλων καὶ τῶν οὔρων καὶ τῶν πτυέλων, ὅταν ὁμοῦ πῦόν τε ἀναβήσσῃ καὶ χολήν. Χρὴ δὲ καὶ τὰς φορὰς τῶν νοσημάτων 2) τῶν αἰεὶ ἐπιδημεύντων ταχέως ἐνθυμέεσθαι, τήν τε τῆς ὥρης κατάστασιν. Εὖ μέντοι χρὴ εἰδέναι περί τε τῶν τεκμηρίων καὶ τῶν ἄλλων σημείων καὶ μὴ λανθάνειν ὅτι ἐν παντὶ ἔτεϊ καὶ πάσῃ ὥρῃ τά τε κακὰ κακὸν σημαίνει, καὶ τὰ χρηστὰ ἀγαθόν· ἐπεὶ καὶ ἐν Λιβύῃ καὶ ἐν Δήλῳ καὶ ἐν Σκυθίῃ φαίνεται τὰ προγεγραμμένα ἀληθεύοντα σημεῖα. Εὖ ὦν χρὴ εἰδέναι

1) τοῖσι δὲ νεωτέροισι ὡς τὰ ἑ. ἑ. Sc. V.

2) τῶν h. l. etiam V.

rent assidue, et color immutetur, si ex viridi pallidus fiat, aut lividus, aut rubor contrahatur. Haec autem pueris quidem recens natis ad septimum usque annum promptissime eveniunt. At grandiores pueri et viri non adeo per febres convulsionibus prehenduntur, nisi vehementissimum et pessimum quoddam signum, qualia in phrenitide fieri solent, affuerit. Morituros autem et superfuturos tum pueros, tum reliquos ex omnibus signis coniicies, velut in singulis singula descripta sunt.

XLVIII. Atque haec a me et de morbis acutis et de his, qui ab iis oriuntur, dicuntur. Qui vero superfuturos ex morbo et morituros, eosque quibus pluribus diebus et quibus paucioribus perseverabit morbus, recte praenoscere volet, is intelligentia comprehensam omnium signorum doctrinam aestimare debet et eorum vires inter se collatas ratione expendere, velut scriptum est cum in aliis tum in urinis et sputis, ubi una et pus et bilis tussi reiecta fuerint. Quin etiam morborum semper vulgariter grassantium impetum et tempestatis conditionem cito animo concipere oportet. Atqui quod ad proprias cuiusque rei notas et reliqua attinet, probe nosse minimeque ignorare convenit quod quovis anno et quovis anni tempore mala malum et bona bonum denunciant. Quandoquidem et in Libya et in Delo et in Scythia praedicta signa vera esse comprobantur.

ὅτι ἔν γε τοῖσι αὐτοῖσι χωρίοισι οὐδὲν δεινὸν 1) τὸ μὴ οὐ τὰ πολλαπλάσια αὐτῶν ἐπιτυγχάνειν, ἣν ἐκμαθών τις αὐτὰ κρίνειν τε καὶ λογίζεσθαι ὀρθῶς ἐπίστηται. Ποθέειν δὲ χρὴ οὐδενὸς νοσήματος τοὔνομα, ὅ τι μὴ 2) τυγχάνει ἐνθάδε γεγραμμένον· πάντα γὰρ, ὁκόσα ἐν τοῖσι χρόνοισι τοῖσι προειρημένοισι κρίνεται, γνώσῃ τοῖσι αὐτοῖσι σημείοισι.



1) τὸ μὴ οὐ addunt etiam Sc. V. 2) τυγχάνει Sc. V.

Probe igitur tenere oportet non esse periculum ne quis longe plurima ex ipsis assequatur, si ea cogitatione complexus, recta mentis acie diiudicare et perpendere noverit. Neque vero est quod ullius morbi nomen, quod hic adscriptum non sit, desideres. Omnes enim, qui praedictis temporibus iudicantur, ex iisdem signis cognosces.



ADNOTATIO

AD

HIPPOCRATIS LIBRUM PRAENOTIONUM.

---

§ 1.

Τὸν ἰητρὸν — ἐπιτηδεύειν. — In scholiis a Dietzio editis (p. 59.) citatur interpres σαφὴς scilicet καὶ θαυμαστὸς, qui ad haec verba: καθ' ὑπέρβατον, inquit, οὕτως ἀναγνωστέον, δοκέει μοι τὸν ἄριστον ἰατρὸν πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν. Nisi vidissem nuperrimum editorem Parisiensem eodem fere modo hoc libri initium accipere, silentio rem transiissem. Hic vero reddit: »Le meilleur medecin me parait être celui qui sait connaître d'avance." Itaque adponam veram interpretationem etiam a Stephan. Athen. traditam (p. 58.): δοκεῖ μοι ἄριστον εἶναι πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν τὸν ἰατρόν. Quo modo hunc locum accepit etiam Aretaeus, ubi ad Hippocratis imitationem lib. II. de cur. m. acut. cap. 3: ἐν συγκοπῇ, inquit, μάλα χρὴ τὸν ἰητρὸν πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν. — Deteriorem accipiendi rationem secutus est Oribasius, cum lib. XLIV, cap. 3, § 3: ἀλλ' ἐπεὶ, inquit: τὰ ἀποστήματα ταῦτα κινδυνώδη ἐστὶ, τὸν ἄριστον ἰατρὸν χρὴ προγινώσκειν τὸν ὀλεθρίως ἔχοντα καὶ τὸν σωτηριῶδες· ubi requiro σωτηρίως, uti paulo post eodem cap. σωτηρίως δὲ διακειμένου.

προγιγνώσκων — ἔσεσθαι. — Ad haec verba Gal. in comm. et Foës. citant locum celebratissimum e Lib. Epid. I: λέγειν τὰ προγε-

νόμενα, γιγνώσκειν τὰ παρεόντα, προλέγειν τὰ ἐσόμενα. In primis vero cum nostris conferri debet initium libri de Victu Acut., ubi Cnidiis vitio vertit illos ea tantum conscripsisse, quae καὶ μὴ ἰητρὸς δύναιτ' ἂν ὀρθῶς ξυγγράψαι, εἰ εὖ παρὰ τῶν καμνόντων ἕκαστον πύθοιτο, ὁκοῖα πάσχουσι: mox vero addit: ὁκόσα δὲ προκαταμαθεῖν χρὴ τὸν ἰητρὸν, μὴ λέγοντος τοῦ κάμνοντος, τούτων τὰ πολλὰ παρεῖται. Nempe προλέγων τὰ παρεόντα καὶ τὰ προγεγονότα loco nostro intelligendum de praenotione et praedictione antequam ex alio audiveris. Hinc paulo inferius primum ad aegrotantis faciem mentem adtendendam esse praecipit, signisque in ea observandis collectis de aegri conditione ξυντεκμαρτέον esse, quod si fieri nequeat, tum demum interrogandum esse hominem, quid passus sit. Hinc intelligimus qui auctor ad tria tempora prognosin referat; quod vidit etiam Gal. initio lib. I de Praesag. ex pulss. et in comm. ad l. 1. ex Epid. I.

ἐκδιηγεύμενος. — Quae nonnullorum MSS. est lectio ἐκδιηγεύμενοι, ea non prorsus spernenda esse videtur: iunges ὁκόσα παραλείπουσι οἱ ἀσθενέοντες ἐκδιηγεύμενοι. Aretaeus ἐκδιηγεῖσθαι ad aegrotantes ipsos, quid sibi accidisse videatur narrantes refert p. 2, A. Ed. LB. καὶ ἐξαναστάντες ἐκδιηγεῦνται ὡς ὑπό τευ ἐξ ἐπιβουλῆς παταχθέντες. Vulgata lectio tamen quia recte quoque habet, nolui quidquam mutare.

προειδὼς — παθημάτων. — Lectio προειδὼς τὰ ἐσόμενα ἐκ τῶν παρεόντων παθημάτων, quam Gal., Schol., MSS. nonnulla exhibent, me iudice interpreti alicui, antiquo licet, sed interpreti tamen, debetur. Ad τὰ ἐσόμενα τῶν παθημάτων conf. Matth. Gr. Gr. § 320. Plura sunt in hoc libro interpretis vestigia in codicibus. Simili v. c. modo infra ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσι, οἱ μὲν . . . . ὑπὸ ἰσχύος τῆς νούσου, ubi κατεχόμενοι in cod. med. adiungitur, quod quin a recentioribus sit additum nemo facile dubitet.

ἡμέρην μίαν. — Cett. μίην, falsum hunc Ionismum emendavi, in ceteris similibus, si quos offendam, idem facturus.

πρὶν ἢ τὸν ἰητρὸν τῇ τέχνῃ πρὸς ἕκαστον νόσημα ἀνταγωνίσασθαι. — Pro dativo codd. nonnulli τὴν τέχνην. Foësius ad hunc locum in adn.: »priusquam inquit medicus unicuique morbo artem suam obluctando opponere possit." Imo τὸν ἰητρὸν τὴν τέχνην πρὸς νοῦσον ἀνταγωνίσασθαι Graecum ut sit vereor. Accusativus

saepius a librariis cum dat. confunditur, horumque incuriae soli haec lectio deberi videtur. Ceterum de νόσημα moneo, me formam νούσημα non ferre, et alteram reposuisse ubivis, quia Graeci νοῦσος quidem, sed non νουσέειν Ionice dixerunt.

γνόντα οὖν χρὴ κ. τ. λ. — Littréus γνῶναι e libris duobus recepit, addens: «L'infinitif me parait necessaire." Procul dubio participium unice veram lect. refert: iunges γνόντα χρὴ ἐκμανθάνειν. Ceterum probe tenendum est verba nostra γνόντα οὖν χρὴ — ἐκμανθάνειν apodosin esse sententiae, cuius protasis in verbis ἐπειδὴ δὲ — ἀνταγωνίσασθαι. Protasis longior effecit ut in apodosin auctor οὖν inferret. cf. Vig. ed. Herm. p. 399, n. 75.

ἅμα δὲ καὶ εἴ τι θεῖον ἔνεστι ἐν τῇσι νούσοισι. — De ratione, qua antiqui illud θεῖον acceperint, vide Gal. comm. et schol. Lubet adponere Herodoti locum I, 174, qui huc facit, de Cnidiis isthmum perfodientibus: καὶ δὴ, inquit, πολλῇ χειρὶ ἐργαζομένων τῶν Κνιδίων· μᾶλλον γάρ τι καὶ θειότερον ἐφαίνοντο τιτρώσκεσθαι οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ οἰκότος τά τε ἄλλα τοῦ σώματος καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, θραυομένης τῆς πέτρης, ἔπεμπον ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους ἐπερησομένους τὸ ἀντίξοον. Cum quibus cf. quae habentur I, 122: ἵνα θειοτέρως δοκέῃ τοῖσι Πέρσῃσι περιεῖναί σφι ὁ παῖς. Interpretes et antiquiores et recentiores locum Progn., de quo agimus, contulerunt cum aliis e lib. de Victu Acut. (vid. Gal. p. 18, vol. XVIII b, ed. Kühn) et de aëre aq. et locis (p. 293, Foës.) ubi Hipp. non e Divini numinis actione sed e causis naturalibus res, quas alii a Diis immissas esse credebant, explicat. Hinc Petersen. (p. 23), et Littréus (vol. II, p. 99, seq.) efficere studuerunt Progn. ante tractatum de Aëre cett. compositum esse, Hippocratemque suam, quam h. l. prodit, sententiam ibi refellere. His non adsentior; me iudice senex Cous h. l. e vulgari suae aetatis hominum more et sententia loquitur; illîc autem quid ipse revera de morborum divina, ut aiebant, origine sentiat exponit.

§ 2.

ὁμοῖον αὐτὸ ἑωυτῷ. — Vulgata ferebat ωὑτὸ ἑωυτῷ, idque minus recte, quum soleant Iones in eiusmodi formulis posterius pronomen solum, non prius, Ionice scribere. In αὐτὸ ἑωυτέῳ codicis

Med. displicuit ἑωυτέῳ; nempe Dindorfio obsecutus omnes illas formas, quales sunt τουτέου, τουτέους, τουτέῳ, τοιουτέων, cett. eieci; genitivos vero plurales primae declinationis non tangam.

οἱ λοβοὶ τῶν ὤτων ἀπεστραμμένοι. — Gal.: ὀπίσω τείνονται μᾶλλον: unde Schol.: ἀποστρέφονται ἐπὶ τὰ ὀπίσω. Celsus: »frigidae languidaeque aures et imis partibus leniter versae." Quo loco forte e cod. Med. lectione *adversae* reponendum *aversae*, quod h. l. Corn. Latine dedit.

καὶ πέλιον. — Cett. omnes subiungunt ἢ μολιβδῶδες, quod mihi glossema esse videtur superioris πέλιον. Veteres adeo lexieographi ita interpretantur πελιδνόν cf. Hesych. in πελιανόν i. e. πελιδνόν, ubi: μολύβδῳ, inquit, ἐοικὸς κατὰ τὴν χρόαν.

ἐπανερέσθαι κ. τ. λ. — ἐπανέρεσθαι (sic) codd. et Edd. plurimae: vid. de hac aoristi forma Buttm. p. 178, vol. II. In reliquis sequens quod ad modos et tempora attinet est varietas lectionis: ἐπανερέσθαι χρὴ, μὴ ἠγρύπνησε (ἠγρύπνηκε) ὁ νοσέων (ὤνθρωπος) ἢ τὰ τῆς κοιλίης ἐξυγρασμένα ᾖ (εἴη codd. 2) ἰσχυρῶς, ἢ λιμῶδές τι ἔχῃ (ἔχει Gal. et liber scriptus unus) αὐτόν.

κρίνεται δὲ τὰ τοιαῦτα. — Cum ad h. l., tum in Oecon. Foës. adfert Galeni interpretationem verbi κρίνεται per δοκιμάζεται, ἢ ἀναγνωρίζεται, lib. III, de dieb. decret. Ed. Bas. III, p. 447, vs. 14. Nec tamen recte ita Galenus; nam quod Foës. in notula addit: »potest et λύεται significare," id ita certum est, ut haec sola vera sit explicatio, altera sit longe falsissima: modo attendamus ad sequens ἢν δὲ . . . μηδὲ ἐν τῷ χρόνῳ τῷ προειρημένῳ καταστῇ Itaque recte Celsus: »uno die finitur."

τά τε ἐν τῷ σώματι. — Hic fere e solenni Hippocratis usu exspectaveris τά τε ἐν τῷ ἄλλῳ σώματι.

§ 3.

ἢ θάτερος θατέρου ἐλάσσων. — Littréus e libris tribus: ἢ ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου ἐλάσσων. Quae lectio recentior et alterius emendatio mihi visa est, ita ut non recipere auderem. Contuli Buttm. I, p. 120 in adn.; cf. infra § 29 θάτερον.

ἢ τά λευκά ἐρυθρά ἴσχωσι ἢ πέλια, ἢ μέλανα φλέβια ἐν αὐτοῖσι ἔχωσι. — Gal., recentiores alii iungunt ἢ πέλια, ἢ μέλανα φλέβια. Sed Coacam 218. si conferas, vides iungendum esse λευκά ἐρυθρά, ἢ πέλια: quippe legimus ἢ τὸ λευκὸν ἐρυθραινόμενον, ἢ πελιαινόμενον, ἢ φλεβῶν μελάνων πληρούμενον. Porro cod. unus Littréi ἐν ἑωυτοῖσι, alterque ἐν ἑαυτοῖς ἢ; unde illud exhibuit, quod mihi minus placet: nam profecto ἐν αὐτοῖσι i. e. ἐν τοῖς λευκοῖς voluit Hippocrates.

ἢ αἱ ὄψιες αὐχμῶσαι καὶ ἀλαμπεῖς ἱστάμεναι. — In Edd. Galeni Ch. et K. inter verba ἢ ἔγκοιλοι ἰσχυρῶς γενόμενοι et haec nostra quaedam interponuntur, ita ut legatur· ἢ αἱ βλεφαρίδες καμπύλαι, ἢ ἰσχυραὶ αἴολαι, ἢ αἱ ὄψιες αὐχμῶσαι καὶ ἀλαμπεῖς ἱστάμεναι καὶ τὸ πρόσωπον πέλιον καὶ φοβερὸν ἰδεῖν· καὶ οἱ ὀδόντες πέλιοι γίνονται. Quae quo modo Mackius in textum receperit vide. Sed parum recte Chartierius haec in Galeni textum Hippocraticum intulit, quum Pergamenus illa non legit: quin etiam haud ita certo constat, num verba ἢ αἱ ὄψιες αὐχμῶσαι καὶ ἀλαμπεῖς viderit: nam in comm. (Gal. Bas. p. 125), ubi a versu inde 13, ista μεταφράζει, verba adlata tacitus praetermittit, quippe vs. 17, habet: ἢ κοιλοὺς ἰσχυρῶς εἶναι, τοῦ τε προσώπου παντὸς ἠλλοιῶσθαι τὸ χρῶμα: neque vero eorum mentio fit comm. 1. ad Epid. VI, Ed. Bas. p. 453, vs. 38, ubi totum hunc de oculis locum, sed memoriter fortasse, adscribit. — Iam vero quaeritur num in textum nostri invehi debeant? Βλεφαρίδων καμπυλότητος mentio fit in Coaca 218, unde locus totus de oculis desumtus est. Ad huius Coacae ductum igitur possis probabiliter e Chartierii lectione efficere: ἢ αἱ βλεφαρίδες καμπύλαι, ἢ ἰσχυρῶς αἴολαι, ἢ αἱ ὄψιες αὐχμῶσαι καὶ ἀλαμπεῖς ἱστάμεναι, ita ut haec respondeant Coacae verbis: καὶ βλεφαρίδων καμπυλότης καὶ πῆξις ὀμμάτων συνεχέως τε μύειν. Sed fortasse verosimilius, olim lectionem Chartierii se habuisse ad hunc modum: ἢ αἱ βλ. κ., ἢ αἱ ὄψιες ἀ. καὶ ἀλ. ἱστάμεναι ἢ ἰσχυρῶς αἴολαι. Nam Erotianus adfert glossam ad Progn. referendam: καρδαμύσσειν, καὶ σκαρδαμύσσειν γράφεται· ἔστι δὲ τὸ συνεχῶς τὰ βλέφαρα κινεῖν καὶ εἰς ἐπίμυσιν ἄγειν κ. τ. λ. Me iudice haec glossa pertinet ad vocabulum, quod olim h. l scriptum fuerit, quo illud συνεχέως τε μύειν e Coaca expressum

fuerit. Quodsi vero hic illud *καρδαμύσσειν* expresserit Coacae *συνεχέως τε μύειν*, verba *ἢ ἰσχυρῶς αἴολαι (βλεφαρίδες)* idem non denotarunt, neque enim bis idem positum fuerit; sin autem ad *ὄψιες . . . ἰσχυραὶ αἴολαι* referas, haec idem denotabunt, quod *ὀφθαλμοὶ ἐναιωρεύμενοι*. Quid igitur? aut ego fallor, aut h. l. corruptela latet, quam expedire ego certe non valeo. Eadem corruptelae nota apparet etiam in verbis *ἢν δὲ καμπύλον, ἢ ῥικνὸν γένηται, ἢ πέλιον, ἢ ὠχρὸν βλέφαρον κ. τ. λ.*, ut ferunt Edd. postrema excepta, quae *ἢ ῥικνὸν* omittit. Nempe Galeni tempore alii libri *ἢν δὲ καμπύλον*, alii *ἢν δὲ ῥικνὸν* ferebant: non credo *ἢν δὲ καμπύλον* ibi scriptum fuisse, sed ortum duxisse e Coacae verbis *ἢ βλεφ. καμπυλότης* et lect. Chartierii consentiente, ita ut, secus ac fecit Littréus, *ἢν δὲ ῥικνὸν γένηται βλέφαρον* exhibuerim. Apparet hic nonnulla mista esse et confusa, quae quomodo debita ratione extricem non video. Ego *ἱστάμεναι* recepi collato Homeri in Odyss. loco (XIX, vs. 211), *ὀφθαλμοὶ δ᾽ ὡσεὶ κέρα ἕστασαν, ἠὲ σίδηρος*. Coacae *πῆξις ὀμμάτων* in memoriam revocat Il. I, 217, ubi de Ulysse: *ὑπαὶ δὲ ἴδεσκε κατὰ χθόνος ὄμματα πήξας*. Quod ad postrema illa lectionis Chartierii verba: *καὶ οἱ ὀδόντες πέλιοι γίνονται*, confero Coacam 235, ubi *τὸ ξηραίνεσθαι τοὺς ὀδόντας*, quod symptoma in simili Prognostici loco de dentium stridore non recensetur.

τῶν βλεφάρων ξυμβαλλομένων. — Malui cum Aph. 52. VI, negationem *μὴ* omittere: vereor ne lectio *μὴ ξυμβαλλομένων* sequentibus negationibus ortum debeat.

εἰδέναι χρὴ τοῦτο τὸ σημεῖον θανατῶδες ἐόν· θανατῶδες δὲ καὶ κ. τ. λ. — Legebatur olim *εἰδέναι χρὴ ἐγγὺς ἐόντα θανάτου*, quae verba itidem habentur supra § 2. Sed ibi Gal. et libri alii nonnulli ferunt *εἰδέναι χρὴ τοῦτο τὸ σημεῖον θανατῶδες ἐόν*: quae quidem lectio quum ad alterutrum locum referenda videretur, potissimum ad huncce pertinere visa est, ita ut eam huc transtulerim. Quod ut facerem maxime me movit sequens *θανατῶδες δὲ καὶ χ. ἀ.*, quippe haec pulchre iam superioribus respondent: nam quemadmodum hic *θανατῶδες ἐόν· θανατῶδες δὲ καὶ χ.*, ita § 21, *ὠφελέει· ὠφελέει δὲ καὶ ὑ.* — et § 36, *ὀλέθριαι, ὀλεθριώταται δὲ κ. τ. λ.*

§ 4.

καὶ καταῤῥέοι ἀπὸ τῆς κλίνης ἐπὶ πόδας. — Quod unius libri auctoritate recepit Littréus ἐπὶ τῆς κλίνης, id manifesto librarii alicuius errori debetur, utroque loco eandem praepositionem inferentis. Vulgo ἐπὶ πόδας, quod cum Coacae 497, lectione convenit: alii libri nonnulli et Gal. ἐπὶ τοὺς πόδας: utrum praeferas vix scias.

καὶ διαπεπλιγμένα. — Haec vera vocabuli scriptura, pro qua codd. fere διαπεπλεγμένα, vid. Littréus vol. III, editionis p. XLIV, addendorum.

παραφροσύνην σημαίνει, ἢ ὀδύνην τινὰ τῶν ἀμφὶ τὴν κοιλίην τόπων. — Vulgo τινὰ pone παραφροσύνην legitur, quorsum minus apte referri mihi videtur, ita ut maluerim vetustae illius apud Foës. membranae lectionem sequi. Eandem Galenum quoque vidisse fere effecerim e comm. verbis: ὀδύνην τινὰ τῶν ἐνταῦθα τινὸς μορίων, licet in textu apud eum iam non reperiatur, et alio modo etiam scribat comm. 3, Epid. III, Ed. Bas. p. 376, vs. 53, neque Schol. ita legisse videatur (p. 99). In Coaca 497: παραφροσύνην σημαίνει καὶ πόνους περὶ κοιλίην, quod item nostrae scripturae favere dixerim.

§ 5.

Ὀδόντας δὲ πρίειν. κ. τ. λ. — Locus hicce in libris scriptis et editis olim hoc modo legebatur: ὀδόντας δὲ πρίειν ἐν πυρετοῖσιν ὁκόσοισι μὴ ξύνηθές ἐστιν ἀπὸ παίδων, μανικὸν καὶ θανατῶδες, ἀλλὰ προλέγειν ἀπ᾽ (vel ἐπ᾽) ἀμφοῖν κίνδυνον ἐσόμενον· ἢν δὲ καὶ παραφρονέων τοῦτο ποιῇ, ὀλέθριον γίνεται κάρτα ἤδη. — Quid in hisce sibi velint verba ἀλλὰ προλέγειν ἀπ᾽ ἀμφοῖν κίνδυνον ἐσόμενον, equidem perspicere nullo modo valeo, nam scholiasten p. 99. haec καὶ πρὸς τὰ ἄνω, καὶ πρὸς τὰ κάτω ἐξηγησάμενον scilicet facessere iubemus. Galenus in comm. hunc locum diligenter interpretatur, sed nullam horum verborum mentionem facit, ita ut ea non legisse videatur. Coaca. 235. nostris hisce respondente non habentur: sanum sensum ex illis elicere nemo potest, sed locum perturbant, itaque eieci.

§ 6.

ἤν τε καὶ ἐν τῇ νούσῳ γίνηται. — Plures codd. γίνηται, vulgo tamen γένηται. Praesens praeplacuit; melius opponi videbatur superiori προγεγονὸς τύχῃ ἔχων.

§ 7.

καὶ θηρευούσας διὰ κενῆς. — Galeni Chart. et Kühnii lectio, et cod. Med., unde Ch. multa minime probanda in textum Pergameni intulit, interpretationem fert additam ὡσανεὶ μυίας θηρεύουσας διὰ κενῆς. cf. quae § 1. ad verba τὰ ἐσόμενα τῶν παθημάτων adnotavimus. Ceterum non ignoro Celsum huius loci scripturam eandem, quam exhibeo, vidisse: verum nihilominus dubito, an non καὶ ἀπὸ τοῦ τοίχου ἄχυρα ἀποσπῶσας sit glossema in ἀποκαρφολογούσας. Rem certe aliorum iudicio non submittere nolo, licet nihil moveam.

§ 8.

πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἐὸν καὶ σμικρόν. κ. τ. λ. — Hicce de respiratione locus citatur a Galeno comm. 3 ad Ep. I (Ed. Bas. p. 384, vs. 30) comm. 3, ad Epid. III (p. 435, vs. 6), eundem interpretatur ad lib. de Victu acut. (p. 48, vs. 33). At nullibi, neque in editis, neque in MSS. verba καὶ σμικρὸν adduntur. Quin etiam Gal. lib. III περὶ δυσπνοίας (p. 190, 191) consulto Hipp. ista omisisse statuit. Locum longiorem et eiusmodi ut haud facile Galeno adsentiaris describere nolo. Duo fuere, quae ut adponerem me moverunt: primum comparatio cum verbis Coacae 260, alterum antithesis, quae est in verbis πυκνὸν καὶ σμικρὸν et μέγα καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου. Ipsa tandem rerum natura docet καὶ σμικρὸν omitti a viro perito non potuisse: est enim revera in pectoris morbis cum inflammatione coniunctis spiritus frequens simul et parvus.

πόνον σημαίνει καὶ φλεγμονήν. — Ita cum cod. Med. et Coaca simili scripsi: vulgo ἢ φλεγμονήν. Arcte haec cohaerent: πόνος καὶ φλεγμονὴ est *dolor inflammatione ortus*, qualem h. l. reapse innuit.

παραφροσύνην δηλοῖ. — Coacam 260 si conferas, gravis oritur suspicio pone δηλοῖ verba ἢ σπασμὸν interiisse. Imo fortasse plura alia olim e Coaca ista in Prognosticum illata fuere, quae postea nescio quo modo perierint.

§ 9.

ξὺν δὲ πρηυτέρῳ μῆκος νούσου. — In Edd. et MSS. nostrorum temporum hisce subiungi solent seqq.: καὶ οἱ κατὰ πᾶν το σῶμα ὡσαύτως γινόμενοι τοῖσι περὶ τὴν κεφαλήν· οἱ δὲ κεγχροειδέες καὶ μοῦνον περὶ τὸν τράχηλον γινόμενοι πονηροί. οἱ δὲ μετὰ σταλαγμῶν καὶ ἀτμίζοντες, ἀγαθοί. κατανοεῖν δὲ χρὴ τὸ σύνολον τῶν ἱδρώτων· γίνονται γὰρ οἱ μὲν δι᾽ ἔκλυσιν σώματος, οἱ δὲ διὰ συντονίην φλεγμονῆς. — Galenus ad locum nostrum: γινώσκειν δὲ χρὴ, inquit, τὴν τελευτὴν τῆς προκειμένης ῥήσεως ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Διοσκουρίδην γεγραμμένην κατὰ τήνδε τὴν λέξιν, κάκιστοι δ᾽ οἱ ψυχροὶ καὶ μόνον περὶ τὴν κεφαλὴν γινόμενοι καὶ τὸν αὐχένα· οὗτοι γὰρ θάνατον σημαίνουσιν, ἢ μῆκος νόσου. Dein subiungit: ἐφεξῆς τούτων γέγραπταί τινα περὶ ἱδρώτων, ἃ οὐκ εἰσιν ἐν ἅπασι τοῖς ἀντιγράφοις, ἃ καλῶς ἄλλοι τε τινὲς ἐξεῖλον ὡς οὐχ Ἱπποκράτους καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀρτεμίδωρόν τε καὶ Διοσκουρίδην. Pluribus de causis additamenta ista reiicienda visa sunt. Primo quidem non legebantur in omnibus codd. Galeni aetate; tum veteres critici nonnulli spuria esse crediderunt, quorum sententiam firmat loci nostri comparatio cum Coacis 572, 573, unde traductus est; dein κατανοεῖν δὲ χρὴ — φλεγμονῆς sententiam refert, quae plane aetiologici argumenti est, cum ceterum liber totus circa medici πρόνοιαν versatur: tandem vocabulum illud συντονίη φλεγμονῆς occurrit etiam in parte spuria libri de victu acutorum § 29. συντονίην καὶ πολλὴν φλεγμασίην κατὰ τὰς φλέβας δηλοῖ. — Omnia ista, inquam, quo minus haec in textum recipiam, me impediunt.

§ 11.

γίνεται δὲ τούτοισι ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ κ. τ. λ. — Gal. in comm. ad h. l.: αἱμοῤῥαγίας, inquit, ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ γίνεσθαί φησι, τῶν κρισίμων ἡμερῶν δήλονότι, καὶ γέγραπται διττῶς ἡ λέξις ἑνικῶς τε καὶ πληθυντικῶς· ἑνικῶς μὲν ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ, πληθυντικῶς δὲ ἐν τῇσι πρώτῃσι περιόδοισι. εἰ μὲν οὖν ἑνικῶς εἴη γεγραμμένον, ἑβδομαδικὴν ἐνδείκνυται περίοδον, εἰ δὲ πληθυντικῶς ἐγχωρεῖ μὲν καὶ τὴν ἑβδομαδικήν· ἐνίοις γὰρ ἡ αἱμοῤῥαγία κατὰ τὴν δευτέραν ἑβδομάδα γίνεται, μᾶλ-

λον δ᾽ ἀκουστέον ἐστὶ τὰς κατὰ τετράδα περιόδους ἐν τῇ τοιαύτῃ γραφῇ: οἱ πλεῖστοι μὲν γὰρ αἱμοῤῥαγοῦσιν ἐν ταῖς πρώταις ἡμέραις ἑπτὰ, κατὰ δὲ τὴν ἐννάτην καὶ ἑνδεκάτην ὀλίγοι. In haec Galeni verba duo maxime animadvertenda censeo: primum quidem veram loci scripturam videri ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ, quippe quam fert Coaca 280, unde locus noster est desumtus: tum vero rem eodem redire sive ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ sing. num., sive plur. num. ἐν τῇσι πρώτῃσι περιόδοισι legamus: utrumque enim τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος κατὰ πλάτος, uti loqui solet Galenus, denotat, quae quemadmodum h. l. et Coaca simili 280, sing. numero ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ denotatur, ita infra loco de vesica dolente § 36, plur. num. ἐν τῇσι πρώτῃσι περιόδοισι significatur. Similiter ἀρχὴ sing. num. dicitur et αἱ ἀρχαὶ plurali: vid. § 15, αἱ ἀρχαί., § 31, ἐν ἀρχῇσι.

εἰ γάρ τι τοιοῦτον εἴη, ἐνταῦθα ἂν ῥέποι. — De meo hoc loco εἰ dedi; neque enim ferri potest ἢν — εἴη, quod habent libri. Particula εἰ hic propriam suam sibi vindicat sedem.

§ 13.

πιεζεύμενα. — Nolui formam hanc, quam duo ferunt libri, non inferre: eandem recepit Lindenius; πιεζεῦνται habetur infra § 45.

ἐς ἀποπύησιν — Ita Edd. Ald. Bas. Merc. Gal. Mack. librique scripti plurimi. Quare Foës. eumque secutus Littréus ἐπιπύησιν scripserint, equidem non satis perspicio. Schneidero quoque ἐπιπύησις dubiae fidei est in lex.: fortasse ex ἐκπύησιν h. l. ortum est. Lindenius et Cod. Ms. unus habent διαπύησιν.

ἁπάντων δὲ χρὴ . . . . ὑποσκέπτεσθαι τὰς ἐκπυήσιας. — Corn. interpretatur: »Omnium autem tumorum diuturnorum circa hos locos *suppurationes considerare convenit*." Similique fere modo Foësius: »Longorum vero omnium in his regionibus tumorum *suppurationes in considerationem adhibendae*." Nempe hi Latine exprimunt ἐπισκέπτεσθαι, non ὑποσκέπτεσθαι. Illud autem unus fert cod. Med. apud Foësium. Vel de coniectura, etiam si omnes libri darent, ἐπισκέπτεσθαι in ὑποσκέπτεσθαι mutaveris, quod quomodo accipiam Latine expressi.

ἐς ὀξὺ ἀποκυρτούμενα . . . ἐς ὀξὺ ἀποκορυφούμενα. — Comparo Herodoti locum (VII, 64) κυρβασίας ἐς ὀξὺ ἀπιγμένας.

καὶ πᾶν τὸ ἔξω χωρίον ὁμόχροον φαίνεται. — i. e. καὶ ἐπὶ οἷσι πᾶν τὸ ἔξω χωρίον ὁμόχροον φαίνεται.

§ 15.

βῆξαί τε θυμὸς τούτοισι ἐγγίνεται. — Ita scripsi cum editore nuperrimo plurium librorum auctoritate: possis etiam e schol. ed. Dietz. p. 140, βῆξαί τε θυμὸς ἐγγίνεται αὐτοῖσι efficere: nec tamen hoc praeplacet. Latet item haec lectio nostra in corruptis Coacae 454, verbis, βὴξ ἔτ' ἐτύμως ἐγγίνεται, ut fertur ibi hodie. Vulgatum βῆχές τε καὶ θυμὸς et olim displicebat et nunc displicet: quid quod Galenum etiam nostram lectionem vidisse opinor; nam cum hic in comm. scribit: θυμὸν εἴρηκε νῦν τὴν προθυμίαν, ἣν ἴσχουσι πρὸς τὸ βήττειν, non existimandum illum de solo nomine θυμὸς per se id affirmare sed ad βῆξαί τε θυμὸς interpretationem referre: sicuti schol. de solo nomine θυμός: ἐνταῦθα, inquit, ἀκουστέον τὴν ἐπιθυμίαν.

§ 16.

ἄριστον δὲ ὅλον τὸ σῶμα θερμόν τε ἐόν. κ. τ. λ. — Libri MSS. et editi omnes ἄριστον δὲ καὶ ὅλον τὸ σῶμα κ. τ. λ.: in quibus quid καὶ sibi velit me quidem prorsus latet. Abundat vocula et loci sensum perturbat, itaque delevi, quod eo confidentius feci, quod haec vocula pluribus in Prognostico locis in libris παρέλκει: hîc autem e proximis copulis facile perperam repeti potuit. Coacae 492 lectio nostrae scripturae favet.

§ 17.

εἰ δὲ βαρὺς ἐὼν φαίνοιτο. — Ad huius loci exemplum § 3 supra ἢ λῆμαι ἐοῦσαι φαίνωνται περὶ τὰς ὄψιας dedi e cod. Med. lect.. ἢ λῆμαι ἐόντες φαίνωνται π. τ. ὀ. Nam perfrequens est participii verbi εἶναι usus in hoc libro, locis eiusmodi ut fere abundare videatur. Ita v. c. § 2 τὸ δέρμα τὸ περὶ τὸ μέτωπον . . . .

καρφαλέον ἐόν. — § 13 ὁκόσα μὲν ἔξω τρέπεται ἄριστά ἐστι μικρά τε ἐόντα κ. τ. λ. — Cum hisce comparo Herodot. III. 108 καί κως τοῦ θείου ἡ πρόνοια, ὥσπερ καὶ οἰκὸς, ἔστι ἐοῦσα σοφή.

§ 19.

εἰ δὲ εἴη τοῦτο μεταβεβλημένον, κακίον. — Etiam hoc loco εἰ invexi, MSS. ἢν ferentibus.

ἢ γὰρ ὑπὸ ὀδύνης τε καὶ πόνων ἀγρυπνοίη ἂν, ἢ παραφροσύνη ἔσται ἀπὸ τούτου τοῦ σημείου. — Operae pretium facturus mihi videor, si de varr. lectt. huius loci paucis moneam. Vulgo: ἢ γὰρ ὑπὸ ὀ. τε καὶ π. ἀγρυπνίη, ἢ παραφρ. ἔ. κ. τ. λ. Verum Ald. et Cod. Voss. ἀγρυπνίη ἂν, ἢ π. κ. τ. λ., unde corruptelae ratio sponte intelligitur: nempe ἀγρυπνοίη ἂν, quod codd. nonnulli Littréi ferunt, in ἀγρυπνίη ἂν abiit, postea ἂν omissum est. — Quod autem nuperrimus editor exhibet, unius libri auctoritate: ἢ γὰρ ὑπὸ ὀδύνης τε καὶ πόνων ἀγρυπνέει, ἢ παραφρονήσειν ἕπεται ἀπὸ τουτέου τοῦ σημείου, id non Hippocratis, sed recentiorum interpretum orationem sapit.

§ 20.

Διαχώρημα δὲ ἄριστον κ. τ. λ. — Galenus in comm. postquam ex Hippocratis sententia alvi recrementum, quale in sanis sit oportet, descripsit: προσκείσθω δὲ, inquit, ὅτι καὶ ἡ χροιὰ, καὶ ἡ ὀσμὴ φυλαττέσθω τῶν κατὰ φύσιν, ἅπερ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης οὐ προσέγραψεν, ὡς ἐξ ὧν εἶπε παρὰ φύσιν ἐπινοῆσαί σοι δυναμένῳ καὶ ταῦτα. συνηθὲς γὰρ αὐτῷ τοῦτο πολλάκις ἐδείξαμεν ὃν, ἐκ τῶν ἐναντίων ἐνδείκνυσθαι τὰ ἐναντία παραλείποντι τὰς προσηγορίας αὐτῶν. — Nimirum cum haec scribebat non meminerat verborum infra obviorum: ὑπόπυῤῥον δὲ ἔστω καὶ μὴ λίην δυσῶδες, de quibus in comm. (p. 137 ed. Kühn). Ἔπρεπε, inquit, τοῦτον τὸν λόγον κατὰ τὴν ἀρχὴν εἰρῆσθαι τῆς περὶ τῶν διαχωρημάτων διδασκαλίας, ὡς γενέσθαι τὴν ῥῆσιν τοιαύτην. διαχώρημα δ᾽ ἄριστόν ἐστι μαλθακόν τε καὶ συνεστηκὸς καὶ τὴν ὥρην, ἥνπερ καὶ ὑγιαίνοντι ὑπεχώρει. πλῆθος δὲ πρὸς λόγον

τῶν εἰσιόντων, ὑπόπυῤῥον δ' ἔστω καὶ μὴ λιαν δυσῶδες, ἵνα, ὡς ἔφην ὀλίγον ἔμπροσθεν, τήν τε σύστασιν αὐτοῦ καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸν καιρὸν τῆς ἀποκρίσεως ἔτι τε τὰς ποιότητας ἀμφοτέρας, τήν τε ὁρατὴν καὶ τὴν ὀσφραντὴν, ᾗ διωρισμένος. — Cum Galeno facile consentias verba ista ad locum nostrum esse transferenda; nec vero credo Hippocratem illa eo loco, quo nunc habentur, interposuisse, sed ubi rerum natura ipsa ut et Galenus et nos ea requiramus facit. Nimirum conferamus Coacam 601: Διαχώρημα κοιλίης βέλτιστον μαλθακὸν, συνεστηκὸς, ὑπόπυῤῥον, μὴ σφόδρα δυσῶδες, διαχωρέον τὴν εἰθισμένην ὥρην. πλῆθος δὲ πρὸς λόγον τῶν ἐσιόντων· παχυνέσθω δὲ πρὸς τὴν κρίσιν· χρήσιμον δὲ καὶ ἕλμινθας στρογγύλας διεξιέναι πρὸς κρίσιν προσάγοντι. In hisce ordo debitus observatur, quem quare pessime perturbavisset auctor Prognostici non video, sed librariis solis rem deberi arbitror. Ni fallor ad hunc fere modum noster locus se habuit: Διαχώρημα δέ ἐστι ἄριστον τὸ μαλθακόν τε καὶ ξυνεστηκός· ὑπόπυῤῥον δὲ ἔστω καὶ μὴ λίην δυσῶδες καὶ τὴν ὥρην, ἥνπερ καὶ ὑγιαίνοντι ὑπεχώρει, πλῆθος δὲ πρὸς λόγον τῶν ἐσιόντων· τοιαύτης κ. τ. λ. — Nondum tamen sum ausus haec ita describere in ipso contextu: verum insigne hoc loco iterum habemus indicium quam male Prognosticum habitum sit ab illis, qui antiquitus librum descripserunt.

κοπιῇ γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τῆς ξυνεχέος ἐξαναστάσιος καὶ ἀγρυπνοίη ἄν. — Nihil in vulgata lect. deprehendo, cur eam reiiciam: quid quod formae, qualis κοπιῇ, nostro frequentissimae sunt. Nec tamen nego bene habere etiam hanc loci scripturam: κοπιῶν γὰρ ὁ ἄ. ὑ. τ. ξ. ἐξαναστάσιος ἀγρυπνοίη ἄν.

πλέον δὲ ὑπίτω τὸ πρωΐ. — Haec vera loci lectio mihi visa est, unde librariorum errore exstitisse opinor πλέον ὑπὸ τὸ πρωΐ. et πλείονα δ' ἐπὶ τὸ πρωΐ. Itaque dedi quod ab ipso auctore profectum videbatur.

ἐπιτήδειον δὲ καὶ ἕλμινθας κ. τ. λ. — Foësius: »hunc de lumbricis locum, inquit, aliter mihi legisse videtur Coel. Aurel. cap. 8, lib. IV, tard. passionum, cum quaedam attribuit Hippocrati de aegrotantis interfectione, cum mortui fuerint exclusi lumbrici omnibus in morbis." Lubet ipsa Coelii verba adscribere; p. 537, ed. Almelov. lego: »Chrysippus Asclepiadis sectator libro tertio de lum-

bricis solis in celeribus causis, sive periculosis: mortuos, inquit, lumbricos egestos interfectionem aegro portendere. Ostendunt enim mortui aciem vehementem inesse, quando magis aegri periclitantur. Sic, inquit, denique Hippocratem ferri dicentem suo libro, eos, qui in aegritudinis declinatione cum stercoribus egeruntur, nihil grave significare. Sed neque, inquit, Dioclem Hippocrati contrariam protulisse sententiam dicendo mortuos vel inanes esse meliores: si quidem hic in febribus solutionum hoc dixisse videtur, Hippocrates autem mortem significare in febribus stricturae." Ex hisce non certo liquet Coelium, seu potius Chrysippum, cuius verba adfert, diversum a nostra huius loci lectionem vidisse: nam facile fieri potuit, ut minus bene Coi verba intelligeret.

ἢ χλωρὸν, ἢ ἐρυθρὸν ἰσχυρῶς, ἢ ἀφρῶδες. — Quod attinet ad huius loci lectionem, qualem constitui, tenendum hunc Prognostici locum desumtum esse e Coaca 611, ubi initio: ἐξέρυθρον ἐν περιπλύσει διαχώρημα φλαῦρον· φλαῦρον δὲ καὶ τὸ σφόδρα χλωρὸν, ἢ λευκὸν, ἢ ἀφρῶδες, ἢ ὑδαρές. καὶ τὸ μικρόν τε καὶ γλίσχρον καὶ λεῖον καὶ ὑπόχλωρον, κακόν. Itaque ἢ ἐρυθρὸν, licet e comm. et schol. patere videatur Galenum id non legisse, tamen retinui, sed eieci paulo inferius καὶ λευκὸν, quod uno cod. Med. excepto, ceteri libri omnes pone καὶ γλισχρὸν inferunt.

καὶ χολώδεα, καὶ αἱματώδεα. — Verba καὶ αἱματώδεα e Gal. recipienda fuere ob similitudinem huius loci cum fine Coacae 631, unde procul dubio desumtus est.

§ 21.

ἄνευ ψόφου μὲν περδήσιος. — Cett. καὶ περδήσιος et μὲν καὶ περδήσιος. Ego καὶ delevi ad exemplum Coacae 495, ubi ἄνευ ψόφου περδήσιος; licet non nesciam Foësium contraria ratione copulam in Coaca e nostro loco additam cupivisse, illique obsecutos esse Mack. Lind. Chart. Causa quare καὶ reiiciam haec est: puto ψόφος περδήσιος quodam euphemismo dici pro simplici πέρδησις, indeque fieri ut mox solummodo ψόφου mentio fiat in verbis κρέσσον δὲ καὶ ξὺν ψόφῳ διελθεῖν. Credo equidem Foësium non satis animadvertisse in Coacae verbis priorem tantum genitivum a praepositione ἄνευ pendere, non item alterum, eodem autem modo hic res se habet.

καίτοι καὶ οὕτω διελθοῦσα σημαίνει κ. τ. λ. — Haec sola

vera est lectio, quam fere exhibet Coaca similis 495. Vulgatum καὶ οὕτω διελθοῦσα mancum est. Nostram scripturam praebent cod. Med. alterque Littréi.

ἢν δὲ μὴ, καὶ αὐτὸς διαπεραιωθεὶς ὠφελέει. — Vulgo καὶ αὐτὸς δὴ περαιωθείς: nostram lect. Galeno debemus. Est autem Coacae 281 scriptura, ita ut vel hoc auctoritatem illi faciat: verum praeterea praepositio διά in verbis alvi excretionem significantibus solennis: v. c. διαχωρέειν, διέρχεσθαι, διάδοσις κάτω, διεξιέναι.

§ 22.

κριμνώδεες δὲ ἐν τοῖσι οὔροισι ὑποστάσιες. — Cum Galeno articulum ante ὑποστάσιες, quem plurimi libri editi et scripti adponunt, omisi. Adderem si semper ὑποστάσιες in omni urina quacunque adessent.

ἔς τ᾽ ἂν δὲ πυῤῥόν τε ᾖ τὸ οὖρον καὶ λ., σημαίνει κ. τ. λ. — Optativus ἔς τ᾽ ἂν εἴη magnopere me offendebat, ita ut subiunctivum ᾖ e Gal. et MSS. duobus Littréi dederim.

εἰ δὲ καὶ πουλυχρόνιον — ἡ νοῦσος. — Galeni lectio: εἰ δὲ καὶ πολυχρόνιον εἴη τὸ νόσημα, τὸ δὲ οὖρον τοιοῦτον ἐόν κ. τ. λ. minus placet; illud τὸ νόσημα, τὸ δὲ οὖρον interpreti alicui deberi dixerim. Hoc quidem propterea moneo, quod Littréus: «Ce texte, inquit, de Galien vaut peut-être mieux que celui de nos imprimés," a quo prorsus dissentio. In fine pro ἡ νοῦσος libri non pauci τὸ οὖρον: mihi illud praeplacet ob periodi superioris finem: σημαίνει τὸ νόσημα ἄπεπτον εἶναι

ἀλλ᾽ αὐτῆς κατ᾽ ἑωυτήν. — Vulgo αὐτῆς καθ᾽ ἑωυτῆς. Codd. vero Med. et Corn. apud Mackium κατ᾽ ἑωυτῇ. Hinc Ionico more κατ᾽ ante adspiratam retinui, et ex ἑωυτῇ accusativum effeci; nam saepius eiusmodi terminationes confundi vidi. Praepositio vero κατά hoc significatu accusandi casum omnino sibi requirit. Itaque cum Gal. Chart. et Kühnio dedi quod linguae Graecae usus flagitat.

§ 23.

οἱ γὰρ ἀκρητέστεροι — Cod. scriptus unus οἱ δὲ ἀκρητέστεροι, quod cum Coacae 556. lectione convenit: quid praeferendum sit vix scio. Possint intermedia καὶ μὴ παχὺς κάρτα, μηδὲ πολὺς ἐμείσθω inter primum et tertium periodi membrum facere, ut γάρ

hîc minus arrideat: necdum tamen in textum δὲ inferre sum ausus, ob loci finem.

τάχιστον δὲ θάνατον — πᾶσαι γὰρ αἱ ὑπόσαπροι. — Secutus sum Littréum in prioribus illis τάχιστον δὲ θάνατον e Galeno receptis pro vulgato τάχιστα γὰρ θάνατον. Sed simul πᾶσαι γὰρ ut scriberetur necesse fuit, quippe hisce re vera ratio, quare vomitus lividae et graveolentis materiae perniciem adferat, exponitur. Forte in vulgata horum verborum scriptura particula δὲ et γὰρ invicem sedem propriam commutaverant. Nonnullorum certe librorum lectio καὶ γὰρ αἱ ὀσμαί κ. τ. λ. nostrae scripturae favet.

§ 24.

ἢ πολλὴν βῆχα παρέχον, καὶ μὴ ἰσχυρῶς ξυμμεμιγμένον. — Littréus ad ἢ μὴ adnotat: »ἢ cod. Med. Gal. in cit. III, p. 392. ἢ καὶ Merc. in marg., καὶ pro ἢ vulg. — καὶ pour ἢ rend le texte vulgaire medicalement inintelligible." Me quidem iudice lectio καὶ praestat: nec tamen mihi persuadeo omnia iam recte habere, modo conferamus Coacae 390. verba: τὸ δ᾽ ὕστερον πολλῷ τῆς ὀδύνης ἀναγόμενον ξανθὸν, ἢ μὴ μεμιγμένον καὶ πολλὴν βῆχα παρέχον, πονηρόν. Ex hisce verosimile fit καὶ μὴ non ἢ μὴ dedisse auctorem Prognostici: sed forte verborum ordo a librariis turbatus est. Vitium certe irrepsisse patet e seqq. in Coaca laudata: πονηρὸν δὲ πάντως . . . καὶ τὸ πελιῶδες (πέλιον legendum) καὶ ἰῶδες; nam species istae lividi et aeruginosi sputi in Progn. omittuntur, cum tamen nigri mentio fit, quae species in Coacae verbis cum proxime antecedentibus arcte cohaeret.

μηδὲ προΐῃ ὁ πνεύμων, ἀλλὰ πληρὴς ἐὼν ζέῃ ἐν τῷ φάρυγγι. — Haec quidem structura animadversione perdigna: πληρὴς ἐὼν omnino nominativum facit absolutum; nam ζέῃ subiectum sibi habet subintelligendum τὸ πτύελον.

κορύζας δὲ καὶ πταρμούς. — Galenus in comm. ad h. l. de diversitate κορύζας inter et κατάῤῥους monet; qua exposita pergit: οὐκ οἶδ᾽ οὖν ὅπως ἐν τῷ προκειμένῳ λόγῳ παρελείφθησαν ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους, εἰ μή τι ἄρα συνεπινοεῖν ἡμᾶς ἀξιοῖ ταῖς κορύζαις αὐτούς· ἴσως δὲ ἐν ἀρχῇ πρὸς τοῦ βιβλιογράφου παρελείφθησαν· μυρία γὰρ ὁρῶ καὶ νῦν γινόμενα τοιαῦτα. Vanam esse Galeni suspicionem ultro docet loci nostri cum Coaca 399. com-

paratio. Vid. in primis Celsus IV, 2. 4., quem etiam Foës. in Oecon. laudavit.

§ 26.

οὖρα δὲ καὶ διαχωρήματα καὶ ὕπνους καὶ ἱδρῶτας, ὡς διαγέραπται ἕκαστα εἰδέναι ἀγαθὰ ἐόντα, ἐπιγίνεσθαι. — Locum ut interpretes recte acceperint, vereor. Cornar: »urinas et alvi egestiones et somnos et sudores, velut descriptum est; haec singula nosse convenit accidere, ut quare bona sint." Foësius: »urinas etiam et alvi excrementa et somnos et sudores, velut descriptum est, singula supervenire, bona existimanda sunt." Ex his Latinis patere dixerim hos infinitivum εἰδέναι pro imperativo positum esse credidisse. Verum aliam loci scripturam exhibet Littréus: οὖρά τε καὶ διαχωρήματα καὶ ὕπνους καὶ ἱδρῶτας, ὡς διαγέγραπται ἕκαστα εἶναι ἀγαθὰ, ἐπιγίγνεσθαι. Nempe εἶναι pro εἰδέναι unus illi liber praebuit, alterque ἐόντα vulgatae lectionis omittebat. »Le texte vulgaire, inquit, ne pouvait subsister: le sens qu'il donnait n'etait qu'apparent: j'ai changé εἰδέναι en εἶναι avec 2316., supprimé ἐόντα avec 2269. et obtenu ainsi le sens convenable." Istam autem innovationem parum firma auctoritate niti sponte patet cuivis; mihique propterea minime ferri posse videtur, quod vulgata, quam omnes fere libri scripti et editi tuentur, bene habet et nullo vitio laborat, licet Corn. et Foës. minus recte eam acceperint. Nam totum illud ὡς διαγέγραπται ἕκαστα εἰδέναι ἀγαθὰ ἐόντα arctissime cohaeret: pertinet autem infinitivus εἰδέναι ad id genus dicendi, quo hic modus ut aiunt pro gerundio in *dum* ponitur. vid. Vig. V. 1. 7. p. 205. ed. Herm. De Littréi innovatione infra etiam videbimus, ubi §. seq. de malis signis sermo fit.

§ 27.

οὖρα δὲ καὶ διαχωρήματα καὶ ὕπνους καὶ ἱδρῶτας, ὡς διαγέγραπται ἕκαστα εἰδέναι κακὰ ἐόντα. — Littréus scripsit: ὡς διαγέραπται ἕκαστα εἶναι κακὰ, ἐπιγίγνεσθαι: in adn. vero haec habet: »j'ai corrigé, sans autorité de MSS. cette phrase d'après le parallelisme de celle, où les bons signes sont énumérés." Vides hic omnes libros εἰδέναι tueri, quod eodem modo, quo supra accipio. Olim cum Littréo pone ἐόντα, perinde atque altero loco illo ἐπιγίνεσθαι subiungere volebam: nunc tamen ne hoc quidem addita-

mento opus esse iudico, quum nostro loco e verbis καὶ τὰς πλευρὰς θερμὰς εἶναι ἰσχυρῶς, infinitivus εἶναι cogitatione in seqq. repeti possit, altero contra loco infinitivus proxime antecedens ἔχειν non possit suppleri.

οὕτω γὰρ εἰ ἐπιγένοιτό τι τῷ πτυέλῳ τούτων, ἀπόλοιτο ἂν ὤνθρωπος. — In his omnino pleonasmus quidam inest: nam alterutrum sufficeret, vel οὕτω γὰρ ἀπόλοιτο ἂν ὤνθρωπος, vel εἰ γὰρ ἐπιγένοιτό τι τῷ πτυέλῳ τούτων ἀπόλοιτο ἂν ὤνθρωπος. Nec tamen eiusmodi quid ab Ionicae orationis abundantia, quae ἐπεξηγεῖσθαι deamat, abhorret. Simile quid habes § superiore in verbis: οὕτω μὲν γὰρ ἁπάντων τούτων ἐπιγενομένων, οὐκ ἂν ἀποθάνοι ὤνθρωπος.

§ 28.

αἱ δὲ ἄλλαι ἐκπυήσιες. — Gal. in comm.: Ἀσαφές ἐστιν, inquit, ὁποίας ἄλλας λέγει. δυνατὸν μὲν γάρ ἐστι καὶ περὶ τῶν ἐν ἑτέροις μέρεσι γινομένων ἐκπυήσεων τὸν λόγον αὐτὸν ποιεῖσθαι καταλιπόντα θώρακα καὶ πνεύμονα, περὶ ὧν ἄχρι δεῦρο διείλεκται, δυνατὸν δὲ καὶ περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς μὲν τοῖς ὀργάνοις, ἀλλ᾽ οὐχ ὁμοιῶν ἐκπυήσεων ταῖς προειρημέναις, ἐνδέχεται δὲ καὶ περὶ ἀμφοτέρων. Quin de abscessibus pulmonis et thoracis noster loquatur nullus equidem dubito; puto vero illum τὰς ἄλλας ἐκπυήσιας opponere τοῖς ἐμπυήμασι, ὁκόσα ἔτι χολώδεος ἐόντος τοῦ πτυέλου ἐκπυΐσκεται, et de quibus § 25 sermonem facere coeperat.

ὑποσκέπτεσθαι δὲ χρὴ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐμπυήματος ἔσεσθαι λογιζόμενον κ. τ. λ. — De meo ὑποσκέπτεσθαι scripsi, pro quo libri scripti et editi ἐπισκέπτεσθαι, quod quid hic sibi velit non intelligo. Contuli § 13. ἁπάντων δὲ χρὴ τῶν οἰδημάτων τῶν χρονιζόντων περὶ ταῦτα τὰ χωρία ὑποσκέπτεσθαι τὰς ἐκπυήσιας. — § 39 ὑποσκέπτεσθαι χρὴ αἵματος ῥῆξιν. — § 44. ὑποσκέπτεσθαι δὲ χρὴ εὐθέως τὰ περὶ τὴν ἀπόστασιν. Longe aliud quid ἐπισκέπτεσθαι: v. c. § 3. ἐπισκέπτεσθαί δὲ χρὴ τὰ τοιαῦτα ὧδε. — Ἐπισκέπτεσθαι valet fere simplex σκέπτεσθαι non semel itidem in Progn. obvium: ὑποσκέπτεσθαι valet προσδέχεσθαι, quod noster etiam saepius usurpat.

ἀπὸ τῆς ἡμέρης, ᾗ τὸ πρῶτον ὤνθρωπος ἐπύρεξε, ἢ εἴ ποτε αὐτὸν ῥῖγος ἔλαβε, καὶ εἰ φαίη ἀντὶ τῆς ὀδύνης αὐτῷ βάρος γεγενῆσθαι ἐν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ ἤλγεε· — Sunt haec desumta e Coaca 402., ubi legimus: λογίζεσθαι δὲ τὸν χρόνον, ἀφ᾽ οὗ πρῶτον ἤλγησε, ἢ ἐβαρύνθη, ἢ ἐπύρεξε, ἢ εἴποτε ῥῖγος ἔλαβε. Nimirum illud εἴποτε et καὶ εἰ in nostris interpretatione indigere videtur. Ecce! ita haec accipio: ἢ ᾗ πρῶτον αὐτὸν ῥῖγος ἔλαβε, εἴποτε ἔλαβε, καὶ ᾗ φαίη ἀντὶ τῆς ὀδύνης αὐτῷ βάρος γεγενῆσθαι, εἴ ποτε φαίη ἄν. — Celsus II. 7. »Numerabimus autem ab eo die, quo primum febricitavit aliquis, aut inhorruit, aut gravitatem eius partis sensit."

§ 30.

πρῶτον μὲν εἰ ὁ πυρετὸς οὐκ ἀφίησι κ. τ. λ. — In hisce Littréus unius tantum libri auctoritate εἰ suppressit, ego vero revocavi, quod quare fecerim exponendum. Loci universi structura quodammodo inflectitur, sicuti locum saepius obtinet apud Graecos scriptores. Initio posuerat τοὺς δὲ ξύμπαντας ἐμπύους γινώσκειν χρὴ τοισίδε τοῖσι σημείοισι: iam vero nostra illa, quae continuo sequuntur, ad hunc modum cogitatione explenda sunt, ut intelligas ἔμπυόν τινα εἶναι γνώσῃ πρῶτον μὲν εἰ ὁ πυρετὸς οὐκ ἀφίησι: haec igitur veluti obliqua oratione efferuntur, itemque sequentia, donec perveniat ad βῆξαί τε θυμὸς ἐγγίνεται αὐτοῖσι, quo loco recta oratione uti incipit auctor. Itaque licet salvo sensu εἰ delere possis, non dubito tamen quin pervulgata per omnes unico excepto libros lectio re vera ab auctoris manu profecta sit.

βῆξαί τε θυμὸς ἐγγίνεται αὐτοῖσι — Ita libri octo et Galenus; vulgo: βῆχές τε καὶ θυμὸς κ. τ λ. Cum editore nuperrimo Galeni lect. sum secutus. Vid. supra ad § 15, huius libri.

§ 31.

ὁκόσα δὲ ὀλιγοχρόνιά ἐστι σημαίνεσθαι, τούτων ἤν τι ἐπιφαίνηται κ. τ. λ. — Littréus edidit: ὁκόσα δὲ ὀλιγοχρόνιά ἐστι τουτέοισι ἐπισημαίνεται, ἤν τι ἐπιφαίνηται κ. τ. λ. In notula autem haec habet: „ἐπισημαίνεσθαι τουτέοισιν εἴ τι, Cod. Med. τουτέοισιν ἐπισημαίνεται sine ἐστι 446 suppl.; leçon dont le sens est appuyé du commentaire de Galien." Ni fallor Galeni ad haec

verba commentarius haud certo indicat quae vera sit lectio. Sed vulgatam veram esse lectionem ultro patere dixerim e Coacae 402 verbis: τὰ δὲ συντόμως ῥηγνύμενα σημειοῦσθαι τούτων τε τοῖσι ἐπιγενομένοισι καὶ τοῖσι κ. τ. λ. Tum vero infinitivus pro imperativo respondet praegresso § 30 et h. l. paullo inferius subsequenti γινώσκειν χρή. Verbum σημαίνεσθαι eodem sensu occurrit in fine § 32.

ἢν μὲν ὁ πόνος ἐν ἀρχῇσι ξύντονος γένηται. — Ad similitudinem loci e Coaca 402: οἷσι μὲν οὖν ὁ πόνος ἐν ἀρχῇ ἐγκεῖται σύντονος de meo in nostris Prognostici verbis ξύντονος adscivi, licet probe sciam cett. libros tum MSS. tum editos eo carere, neque legisse Celsum, qui: «Quodsi, inquit, protinus initio dolor et tussis fuit et spiritus difficultas, vomica vel ante, vel circa vicesimum diem erumpet." Addendum tamen esse docet et comparatio cum Coacae verbis laudatis, et antithesis in altero periodi membro: ἢν δὲ ἡ σ υ χ α ί τ ε ρ ο ς ὁ πόνος ᾖ.

προγίνεσθαι δὲ ἀνάγκη κ. τ. λ. — Hanc Galeni lectionem praetuli prae vulgato simplice γίνεσθαι, tum quod re vera hoc loco praestat et ad sententiae vim augendam confert, tum quod consentit cum Coaca 402, ubi vide.

§ 32.

ἢ φλεγματῶδες, ἢ ἀφρῶδες. — Vulgo καὶ ἀφρῶδες; particulam disiunctivam dat cod. unus Littréi, eamque recepi propter loci cum Coacae 402 fine similitudinem. Eadem de causa e Merc. in marg. ἢ πέλιον πτύῃ dedi, libris fere καὶ πέλιον habentibus.

§ 33.

ὁκόσοισι δὲ ἀποστάσιες γίγνονται — οὗτοι περιγίνονται. — Cum Littréo, quem ad haec verba confer, Galeni lect. sum secutus. Ἐκσυριγγοῦνται vero prae simplice συριγγοῦνται e Gal. l. III. de criss. et cod. Serv. apud Foës. praetuli, quia Coaca similis 395 itidem compositum fert. Quae in plurimis Edd. habetur lectio: ὁκόσοισι δὲ ἀποστάσιες γίγνονται ἐκ τῶν περιπνευμονικῶν νοσημάτων παρὰ τὰ ὦτα καὶ ἐμπυοῦσιν ἐς τὰ κάτω χωρία καὶ συριγγοῦνται, οὗτοι δὲ περιγίνονται, utique corrupta est.

ἢν ὅ τε πυρετὸς ἴσχῃ — ὑπηρετέηται δὲ κ. τ. λ. — Vulgata in plurimis edd. huius loci lectio haec est: ἢν ὅ τε πυρετὸς ἔχῃ

καὶ ἡ ὀδύνη μὴ παύηται καὶ τὸ πτύελον μὴ ἐκχωρέῃ κατὰ λόγον, μηδὲ χολώδεες αἱ τῆς κοιλίης διαχωρήσιες, μηδὲ εὔλυτοί τε καὶ ἄκρητοι γίγνοιντο, καὶ μηδὲ τὸ οὖρον πουλύ τε κάρτα καὶ πολλὴν ὑπόστασιν ἔχον, ὑπηρετῆται δὲ κ. τ. λ. — **Eodem fere modo Galenus ista legit, qui seqq. adnotat:** τὸ δὲ ἐφεξῆς τῷδε τινὲς μὲν οὕτω γράφουσι μηδ᾽ εὔλυτοι καὶ ἄκρητοι γίνωνται. ὥσπερ ἔφη, [**vellem fere** ὥσπερ εἰ ἔφη, ὡς] μήδε χολώδεες αἱ τῆς κοιλίης διαχωρήσιες, οὕτω μηδὲ εὔλυτοι καὶ ἄκρητοι γίνωνται. τοῦ μὲν ἀκρήτου πρὸς τοὺς ἀμίκτους τῶν ἄλλων χυμῶν τινι ἀναφερομένου, διὰ τὸ μίαν ἔχειν αὐτὰς ποιότητα, τὴν τῶν χολωδῶν· τοῦ δὲ μηδ᾽ εὔλυτοι πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἐκκρίσεων, ὡς, εἴτε καὶ χολώδεες εἶεν καὶ εὔλυτοι, δι᾽ ἐκκρίσεως μᾶλλον, ἢ δι᾽ ἀποστάσεως ἐσομένης τῆς κρίσεως. — Ἔνιοι δὲ ἐναντίως γράφουσι τὴν λέξιν ὧδε· μηδὲ χολώδεες αἱ τῆς κοιλίης διαχωρήσιες, εὔλυτοι δὲ καὶ ἄκρητοι γίνωνται. εὐλύτους μὲν εἶναι βουλόμενοι τὰς συμμέτρως ὑπερχομένας, ἀκρήτους δὲ τὰς ὑδατώδεις καὶ ἀμίκτους. ἐῤῥέθη γὰρ ἔμπροσθεν, ὡς τὸ ἄκρητον ἐπὶ τῆς ἀμίκτου λέγεται ποιότητος. ἀποφήσας οὖν ὁ Ἱπποκράτης, φασὶ, τὰς χολώδεις διαχωρήσιας, ἐπὶ τῶν ἀκράτων, ὅπερ ἐστὶν ἀμίκτους, καὶ οἷον ἄκρας κατὰ μίαν ποιότητα, δῆλός ἐστι τὰς ὑδατώδεις λέγων, αἵπερ ἄπεπτοί εἰσι καὶ διὰ τοῦτο χρόνου δέονται πρὸς τὴν πέψιν, ἐν ᾧ καὶ αἱ ἀποστάσιες γίνονται. τὰ μὲν γὰρ ὀξέα δι᾽ ἐκκρίσεων μᾶλλον εἴωθε κρίνεσθαι, τὰ δὲ χρονίζοντα δι᾽ ἀποστάσεως. **Haec Galenus. Locus autem desumtus est e Coaca 395, ubi legimus:** περιγίνονται δὲ οἷσι ἂν ὅ τε πυρετὸς καὶ ὁ πόνος παρακολουθῇ καὶ τὸ πτύαλον μὴ χωρέῃ κατὰ λόγον, μηδὲ χολώδεες αἱ διαχωρήσιες, εὔλυτοί τε καὶ ἄκρητοι γίνονται, μηδὲ οὖρον κ. τ. λ. — **In his Servinus** ἀλλ᾽ εὔλυτοι καὶ ἄκρητοι: **nec vero dubito quin hoc, si sensum spectes, bene habeat; legam tamen** εὔλυτοι δὲ καὶ ἄκρητοι, **quippe quod tum in Coaca, tum Prognostici loco veram referre scripturam iudico. Locum autem hac ratione accipio: si febris detineat cum dolore, neque signa criseos, qualia sputa, alvus biliosa, unina crassa cum multis subsidentibus appareant, sed ita tamen habeat aeger, ut morbum ferre videatur, abscessus exspectandus est. Iam vero** τὰς δια-

χωρήσιας duplici modo descripsit: indicavit enim quales non sint oporteat, si abscessum merito exspectes, tum quales re ipsa esse debeant, i. e. εὔλυτοι et ἄκρητοι. Haec autem epitheta ita interpretor, ut εὔλυτον, quod *quod facile solvitur et fluidum est* significat, opponi existimem τῷ παχεῖ διαχωρήματι sub crisin prodeunti, ἄκρητον vero, quod ubivis cruditatem denotat apud nostrum, opponi τῷ ξυμμεμιγμένῳ iudicium nuncianti, sicuti patet e sputorum in hoc ipso libro descriptione. Quid sit τὸ εὔλυτον e contrario δυσλύτῳ facile patet: Gal. in comm Progn. p. 140 ed. Kühn. τὸ δὲ ἀφρῶδες (δηλώσει) . . . πνεῦμα φυσῶδες ὑγρῷ δυσλύτῳ μεμίχθαι. Cum quibus conferatur locus qui est p. 178 ibidem.

§ 35.

τὰ κάτω ἐπλιποῦσαι. — Ita scripsi pro vulgato ἐπλείπουσαι e Gal.

ἀνέλπιστος ὁ ἄνθρωπος. — Paucis exceptis libri scripti et editi pone ἄνθρωπος addunt seqq.: ὁκόσοι δὲ τῶν ἐμπύων καίονται [ἢ τέμνονται addit liber unus Littréi] οἷσιν ἂν καθαρὸν μὲν τὸ πῦον ᾖ καὶ λευκὸν καὶ μὴ δυσῶδες, σώζονται· οἷσι δὲ ὕφαιμόν τε καὶ βορβορῶδες ἀπόλλυνται. Certissimum est hoc loco ista ferri minime posse, neque aptiore alio inseri quam quo retulit Littréus, Heurnio auctore, qui haec § superioris fini subiungenda esse monuit. Praeterea animadversione perdignum sententiam illam tali loco a sede sua, ut putant Heurnius et Littréus, aberrasse, ubi in Galeni Ed. Bas. tertium Prognostici τμῆμα incipit, quem librum utrum Pergamenus primus in tres partes diviserit, an vero ab aliis ita divisum acceperit, mihi non constat: sed hoc utut est, locus, inquam, ita comparatus est ut facile quid omitti potuisse videatur, quumque §. superioris fini haec non inepte subiungantur, facile illa ibi loci admiseris. — At vero Galenus, qui totum librum praenotionum commentatus est, textumque cum suae aetatis apographis contulit, adeo ut varr. lectt. saepius indicet, et locos in nonnullis tantum libris, non in omnibus, obvios, nullam horum verborum in comm. mentionem facit. Apud scholiasten itidem altum de illis silentium. Leguntur autem prorsus similia, cum eadem lectionis varietate, qua alii ἢ τέμνονται addunt, alii contra omittunt, Aph. 45. Sect. VII. Itaque mihi longe verosimillimum visum est recentiorem aliquem lectorem in margine libri sui istum aphorismum adnotasse, qui deinceps in textum irrepserit. Quapropter confidenter delevi.

§ 36.

καὶ αἱ κοιλίαι οὐ διαχωρέουσι ἐπὶ τῶν τοιούτων. — In his Gal. sum secutus; vulgo: οὐ διαχωρέουσι ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ legimus; sed quum in superioribus de certo tempore sermo non sit, hanc scripturam Galenicae postponendam esse iudicavi.

ἢν δὲ μήτε οὖρον ᾖ μηδὲν, μήτε ἐνδιδοίη ὁ πόνος, μήτε ἡ κύστις μαλθάσσοιτο. ὅ τε πυρετὸς ξυνεχὴς ᾖ, κ. τ. λ. — Haec a Gal. in comm. nobis servata unice vera huius loci lectio est; edd. cett. omnes deteriorem horum verborum scripturam referunt. Vulgo: ἢν δὲ μήτε τῷ οὔρῳ μηδὲν ἐνδιδῷη ὁ πόνος, μηδὲ ἡ κυστις κ τ. λ., quae lectio minus cum facili nostri libelli oratione congrua. Quod autem Littréus exhibet: ἢν δὲ μήτε τὸ οὖρον μηδὲν ἐνδιδοίη, μήτε ἡ κύστις μαλθάσσοιτο, id vel propterea ferri nequit, quod ἐνδιδόναι recte de dolore, minus bene de urina emissa usurpatur, quemadmodum recte in comm. observat Galenus. Cett. duae lectt.: ἢν δὲ μήτε τῷ οὔρῳ μηδὲν ἐνδιδῷη πέπον et ἂν δὲ μήτε οὐρῇ μηδὲν πεπεμμένον καὶ μὴ συνδιδῷ ὁ πόνος etiam illis peiores, posterior vero fere metaphrasin exhibet verae lectionis.

ἔς τ᾽ἂν πεντεκαιδεκαετέα γένωνται. — Vulgo ἕως ἂν ἐς τὰ πεντεκαίδεκα ἔτεα γένωνται, in qua lectione ἐς τὰ ortum ex ἔς τ᾽ἂν, nempe Galeni lectio ἐς τ᾽ἂν πεντεκαιδεκαταῖα γένωνται nata est e confusione solita dipthongi αι cum vocali ε. — Ceterum non ignoro πεντεκαίδεκα ἔτεα γενέσθαι quodammodo defendi Lucianeis in Hermot. 13. τετταρακοντούτης, ὁπόσα οἶμαι σὺ νῦν γέγονας.

§ 38.

γίνεται δὲ ἡ τῶν τεταρταίων κατάστασις ἐκ τούτου τοῦ κόσμου. — In hisce τὴν τῶν τεταρταίων κατάστασιν Galenus accepit de febribus quartanis, tum in comm. ad h. l. tum ad Aph. 58. IV. p. 278. ed. Bas. et comm. 3 in Epid. I. p. 383. l. l., eodemque modo haec intellexit Prosp. Martianns. Quam rationem ut saepius sum miratus, ita probare neutiquam possum. Quum enim superiora omnia ad ἐφόδους illas κατὰ τετράδα referantur, eodem spectare mihi videntur verba nostra: ad idem etiam argumentum seqq. pertinent; febrium vero sive tertianarum, sive quartanarum intermittentium mentio nulla fit. Sed nolo reticere me iudice forte

γίγνεται γὰρ ἡ τῶν τεταρταίων κατάστασις ἐκ τοῦ τοιούτου κόσμου legendum esse, quam innovationem tamen in textum inferre nondum sum ausus, sed aliis eam diiudicandam trado. Utut hoc est e nostra locum accipiendi ratione intelligis cod. Med. scripturam: γίνεται δὲ τεταρταῖα κατάστασις ἐκ τοῦ τουτέου κοσμοῦ. Sed parum abfui, quin tacitus praeterirem in paulo superioribus rem minutam, nec tamen negligendam. Vulgo legitur καὶ οὐ λήσεται ὅπη τρέψεται τὸ νόσημα: sed Gal. in contextu p. 243. Kühnio λήσει habet. itemque in comm. p. 245 et 250, eiusdemque lect. vestigia praebent libri duo Littréi: unde factum est, ut λήσει inferrem: licet in additamentis spuriis ad librum de victu acut. διαλήσεται eodem quo διαλήσει sensu obviam veniat.

κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τῇσι γυναιξί κ. τ. λ. — Gal. in comm.: καθ' ἣν ἂν ἡμέραν, inquit, ἀποκυήσῃ, ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξαριθμήσεως γινέσθω σοι, μὴ καθ' ἣν ἤρξατο πυρέττειν. ἐνίαις γοῦν ἤτοι περὶ δευτέραν, ἢ τρίτην ἡμέραν ἄρχονται μετὰ τὸν τόκον, ἀφ' ἧς ἀριθμοῦσιν οἱ πολλοὶ τὴν ἐσομένην κρίσιν. ἔχει δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἀφ' ἧς ἀποκυήσει τὴν συναρίθμησιν δεῖ γενέσθαι τῶν ἡμερῶν. Recte quidem a Galeno diversa sentire mihi videtur Prosp. Martianus p. 338, ubi ex aegris 4 et 11, Sect. III, Lib. Epid. I, contrarium verum esse demonstrat. Et vero in hac historia morbi (p. 987. Foësio.) ipsis Hippocratis verbis legis β' ἀφ' ἧς ἐῤῥίγωσε κ. τ. λ., ita ut non a partus die, sed ab illo, quo rigor prehenderat, ceterorum dierum fiat enumeratio; cf. Epid. I, verba: ἀπέθανε ἑκταίη ἐκ τόκου.

§ 39.

εἰ μέν τι — προσγίγνοιτο. — Ita de meo scripsi, libris plurimis ἢν, uno vero ἂν praebentibus.

ὑποσκέπτεσθαι χρὴ αἵματος ῥῆξιν, ἢ ἐκπύησιν. — In his de meo huc revocavi verba ἢ ἐκπύησιν, quae in libris editis et MSS. ante ἄλλως δε ἢν inferri solent. Nimirum exprimitur Coaca 160, quam si cum nostris compares, hac mutatione omnino opus esse videbis: ibi enim legimus: ὑπερβάλλων τὰς εἴκοσι ἡμέρας αἵματος ῥῦσιν, ἢ πῦον ἐκ ῥινὸς, ἢ ἀποστάσιας ἐς τὰ κάτω σημαίνει. Ad huius loci modum igitur nostrum refeci, quo facto omnia rerum naturae respondent. Ipsum Galenum etiam locus, qualis olim fere-

batur, advertebat; nam in comm.: ἀτακτότερον, inquit, ἡρμήνευται χρησιμώτατον εἰς πρόγνωσιν ὂν πρᾶγμα. κατὰ τάξιν δ᾽ ἂν οὕτως ῥηθείη. κεφαλῆς δὲ ὀδύναι ἰσχυραί τε καὶ συνεχεῖς σὺν πυρετῷ εἰ μέν τι τῶν θανατωδῶν σημείων προσγένηται, τελέως ὀλέθριον· εἰ δ᾽ ἐξ ὧν ἔμαθες ἐλπίζοις τι περὶ τοῦ νοσοῦντος ὡς σωθησομένου, κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἄχρι τῆς ἑβδομῆς ἡμέρας αἱμοῤῥαγίαν διὰ ῥινῶν προσδέχου, προελθόντος δὲ τοῦ χρόνου καὶ τοῦτο μέν, ἔτι πῦον δ᾽ ἂν ἔλθοι διὰ ῥινῶν, ἢ δι᾽ ὤτων ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ κάμνοντος. εἰ δὲ ἄχρι τῶν εἴκοσι ἡμερῶν ἐκταθείη τὸ σύμπτωμα τῆς κεφαλαλγίας, ἔτι καὶ τότε τὴν αἱμοῤῥαγίαν σπανιωτέραν ἔλπιζε, μᾶλλον δὲ ἐκπύησιν, ἢ ἀπόστασιν εἰς τὰ κάτω χωρία προσδέχου. κατ᾽ ἐκεῖνον δὲ τὸν χρόνον, καθ᾽ ὃν ἂν τὴν αἱμοῤῥαγίαν ἐλπίσῃς, αὐξήσει σου τὴν ἐλπίδα κατὰ τοὺς κροτάφους τε καὶ τὸ μέτωπον ὀδύνη σφοδρὰ παραμένουσα.

ἔς τ᾽ ἂν δὲ ἡ ὀδύνη ᾖ νεαρά. — Hoc quidem notatu dignum est, quum in Coaca lectionem inter τοῦ πόνου . . συντόνου et τοῦ πόνου . . . . συντόμου fluctuantem habeamus. Loco, qui sequitur, de auris dolore in nostro libro ὀξεῖα ὀδύνη, ubi in Coaca 189 πόνος σύντονος. Possunt ceterum facile et vehementia et brevitas doloris coniungi.

ἄλλως δὲ ἢν ἡ ὀδύνη κ. τ. λ. — Pro vulgato ἄλλως τε ἤν, Gal. κἂν, codd. duo apud nuperrimum editorem κἢν, alii duo καὶ ἢν et καὶ ἐάν, duo libri pro τε ferunt δέ, quod etiam Aldus habet. Iam vero patet vel ἄλλως δὲ ἢν cum Aldo dandum esse, vel ἄλλως τε κἢν, quippe utrumque bene Graecum. Ego illud praetuli, quum inde facilius alterum effici potuisse videatur a recentioribus, quam contra.

§ 40.

ὡς οὖν τούτου τοῦ τρόπου σφαλεροῦ ἐόντος. — Pro τρόπου Littréus e libris tribus τόπου, in quorum duobus haec lectio correctori alicui debetur. Non scripsit Hipp. τόπου, sed τρόπου: cf. § 36, ὁ δὲ τρόπος οὗτος ἅπτεται μάλιστα τῶν παιδίων κ. τ. λ. § 46, ἐν τοιουτοτρόπῳ πυρετῷ, initio libri de Vict. ac. τὰς πολυτροπίας. Τρόπος est morbi forma: paulo inferius hac § infertur ἀπόλλυνται . . . . ὑπὸ τούτου τοῦ νοσήματος.

ἐπὴν δὲ ῥυῇ. — Ita cum libris nonnullis scripsi: vulgatum ἐπήν γε h. l. minime placebat: ortum fortasse ex ἐπεὶ ἥν γε, quod p. 222, Kühnio in comm. citat Gal. πλὴν ἀλλ' ἤν γε bene Graecum procul dubio, nec tamen in simplice huius libri oratione praeplacet.

§ 41.

ἐν ἡμέρῃσι κρισίμῃσι. — Hic etiam in minuta re observare licet quam pedetentim Prognostici auctor secutus sit praenotiones Coacas. Frequentissime κρισιμὸς duarum tantum est terminationum, hoc loco vero κρισίμῃσι in vulgato textu, itemque in simili Coaca 365, pariterque § 43 et Coaca 146.

ἢ ὑποστροφὴν τοῦ νοσήματος. — Ita quidem de coniectura scripsi, libris omnibus ἐρυθήματος praebentibus, quod ex horum verborum confusione originem traxisse puto; nam ἐρύθημα non semel hic obvium. Tum vero de rubore partium externarum usurpatur, ita ut ὑποστροφὴν τοῦ ἐρυθήματος, quod boni quid denunciaret, hîc ferri omnino non possit.

ἢν δὲ ἐς τὸν πνεύμονα τράπηται. — τράπηται Galenus bene Ionice: τραπείη ferri nequit praecedente ἤν. Verum collata Coaca 367 in suspicionem vehementem induceris h. l. aliquid omissum esse a librariis. Nempe in Coacarum praenn. loco habes: οἷς δὲ κυνάγχη ἐς τὸν πνεύμονα τρέπεται, οἱ μὲν ἐν τῇσι ἑπτὰ ἡμέρῃσι ἀπόλλυνται, οἱ δὲ διαφυγόντες ἔμπυοι γίνονται, μὴ γινομένης αὐτοῖς ἀναγωγῆς φλεγματώδεος. Quis non miretur mortis praesensionem in Progn. omissam esse, item omissum esse criscos modum et rationem?

§ 42.

ὁκόταν δὲ ἀποκριθῇ ἤδη πᾶν κ. τ. λ. — ἤδη, quod h. l. adscribi solet, a Littréo sex librorum auctoritate omittitur. Me iudice ad vim sententiae augendam facit, ita ut non adponere nolim, cf. Lex. Herod. in ἤδη, no. 4. Conferendus locus e lib. II, de Morbis, p. 281, Kühnio: ἢν σταφυλὶς ἐν τῇ φάρυγγι γένηται, ἐμπίπλαται ἄκρος ὁ γαργαρεὼν ὕδατος καὶ γίνεται στρογγύλος τὸ ἄκρον καὶ διαφανὴς καὶ ἐπιλαμβάνει τὴν πνοὴν, καὶ ἢν φλεγμαίνῃ τὰ σιαγόνια ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ἀποπνίγεται. ἢν δὲ αὐτὸ ἐφ' ἑωυτοῦ

γένηται, τούτων μὴ φλεγμαινόντων, ἧσσον ἀποθνήσκει. ὅταν οὕτως ἔχῃ, λαβὼν τῷ δακτύλῳ τὸν γαργαρεῶνα ἄνω ἐς τὴν ὑπερώην ἀποπιέσας διατέμνειν ἄκρον κ. τ. λ.

§ 44.

μήτε ὀδύνης ἐχούσης διὰ φλεγμονήν τινα, μήτε διὰ προφ. — Hanc Galeni et nonnullorum codd. lectionem prae vulgata μηκέτι ὀδ. ἐχ. praetuli: ipsum verbum ἔχειν per se h. l. temporis durationem significat, ita ut μηκέτι minus placeat, quin fere ineptum additamentum videatur.

καὶ οὐχ ἧσσον ἔς τι τῶν κάτω. — Pro ἔς τι vulgo ἐκ; Galenus neutrum habet. Mihi in ἐκ vestigium superesse videbatur olim adscripti ἔς τι, quod revocavi. Paulo superius ἔς τι τῶν ἄρθρων, ubi Littréus in varr. lectt. e novem libris ἐκ adnotat. Nisi hîc ἔς τι adscribas, certe cogitatione suppleas necesse est

τὰ περὶ τὴν ἀπόστασιν. — Duplex est huius loci lectio: τὰ περὶ τῆς ἀποστάσιος, quae pervulgata in edd., et τὰ τῆς ἀποστάσιος, quam Gal. habet. Haec ferri potest: altera tamen praeplacuit, sed praepositioni debitus casus erat restituendus, cf. Matth. p. 1159.

ἧσσόν τε παλινδρομεύσας. — ἧσσον δὲ vulgo: equidem Galeni lectionem τε sum secutus, quia maxime convenit cum Coacae 143 fine, unde haec translata sunt.

§ 45.

ἢν καρδιωγμὸς τούτῳ προσγένηται. — Vulgo ἢ καρδ. τ. π. — Gal.: εἰ καὶ καρδ. τ. π. schol. ἢν δὲ καὶ κ. τ. π. Lindenius Galeni lectionem recepit, ita ut εἰ in ἢν mutaret. Eodem modo Corn. Foës. Latine: quid quod nuperrimus editor, licet vulgatam servarit, nostram tamen lect. Gallice expressit. Ego καὶ omittere malui, quia paulo post: ἢν δὲ καὶ ῥῖγος ἐπιλάβῃ.

ἢν καὶ τἆλλα κατὰ λόγον αὐτοῖσι τῶν πρόσθεν γίγνηται. — ἢν de meo adscripsi: non credo structuram, qualis: οἳ δ᾽ ἂν ἄρξωνται πεμπταῖοι πονέεσθαι καὶ τἆλλα κατὰ λόγον αὐτοῖσι τῶν πρόσθεν γίγνηται, ἐς τὴν ιδ΄ κρίνεται ἡ νοῦσος, Graecam esse; sed etiamsi quis esse demonstret, durior videtur, quam pro huius libri oratione.

§ 46.

οἷσι δ' ἐν τοιουτοτρόπῳ πυρετῷ κεφαλὴν ἀλγέουσι — ἀμβλυωγμὸς γίνεται. -- Pro οἷσι cod. Med. ὅσον, inde fortasse Lind. ὅσοι, quod pessimum. Ceterum vel οἷσι δ' ἐν τ. π. κ. ἀ -- ἀ. γίνεται scribendum, vel οἷσι δ' ἂν ἐν τ. π. κ. ἀ. -- ἀ γίνηται.

τοῖσι δὲ τριηκονταετέσι κ. τ. λ. — πέντε καὶ τριήκοντα ἔτεσι dedit Littréus schol. auctoritate. Vulgata autem lectio servanda, cf. § 44 supra sub fin., aliosque locos in posteriore Prognostici parte, ubi eadem aetas memoratur.

§ 48.

τὰ σημεῖα ἐκμαθόντα. -- De meo aor. pro praesente ἐκμανθάνοντα intuli; paulo inferius: ἣν ἐκμαθών τις αὐτὰ κρίνειν τε καὶ λογίζεσθαι ὀρθῶς ἐπίστηται.

τῶν νοσημάτων τῶν αἰεὶ ἐπιδ. -- Articulum τῶν ante αἰεὶ e Gal. addidi; pone νοσημάτων facile omitti potuit in libris cett.; linguae usus repetitum sibi requirit.

εὖ ὧν χρὴ εἰδέναι. -- Vulgo ἐξ ὧν, liber unus Littréi et Merc. in marg. εὖ οὖν. Gal. εὖ γοῦν. Hinc εὖ ὧν dedi, veteris scripturae vestigium, quod deprehendere mihi videbar, negligere nolens.

οὐδὲν δεινὸν τὸ μὴ οὐ τὰ πολλαπλάσια αὐτῶν ἐπιτυγχάνειν, ἣν ἐκμαθών τις κ. τ. λ. — Ne quem decipiat τὰ πολλαπλάσια, dicere liceat non esse accusativum obiectum verbi ἐπιτυγχάνειν indicantem, sed adverbii vice fungi; αὐτῶν vero genitivum esse, qui a verbo ἐπιτυγχάνειν pendet.

CORRIGENDUM

p. 40 vs. 9 ἀπολέσαι, pro quo lege ἀπολέσθαι.

THESES.



I.

Minus placet theoria de causa primam infantis respirationem provocante, quam VALENTIN *pro maxime probabili tradit.*

II.

Neque adsentior hac de re BUTGERO *in oxygenio aëris causam quaerenti.*

III.

Aneurysma arteriae non habendum carcinoma.

IV.

Non consentio cum MEISNERO, *rejiciente monitum virorum* GARDIËN *et* COLOMBE *in asphyxia pallida, etiamsi placenta ab utero soluta sit, funiculum esse ligandum.*

V.

Symptomata cyanoseos cardiacae ex mixtione sanguinis arteriosi et venosi solum non sunt explicanda.

VI.

Instrumenta chirurgica sint simplicia, ut quantum possit faustus operationis eventus magis a manu operatoris quam ab instrumento pendeat.

VII.

Methodus prima, quam tradit BUSCH *versionis infantis in caput quamquam facilior, tamen non semper difficiliori, quam* D'OUTREPONT *proposuit, praeferenda.*

VIII.

Minus probo sententiam celeberrimi BOUILLAUD *sonum sanguinis circulantis in utero gravido solum ab ejus pressione in arteriam iliacam et hypogastricam deducentis.*

IX.

Arcana omnia prophylactica adversus hydrophobiam, valde sunt damnanda.

X.

Causam cephalaematomatis primariam mechanicam habeo.

XI.

Ante partum certa signa gemellorum non sunt, nisi utriusque cordis pulsatio.

XII.

Variolae et varioloïdes intensitate magis quam natura differunt.



